

ÁRSSKÝRSLA 1999-2000

SAMTÖK ATVINNULÍFSINS

Fjögur meginmarkmið í starfi Samtaka atvinnulífsins

- Að vera heildarsamtök íslenskra atvinnurekenda og málsvari þeirra í almennum hagsmunamálum atvinnulífsins.
- Að hafa mótandi áhrif á starfsumhverfi atvinnulífsins og stuðla að samkeppnishæfum og arðsömum atvinnurekstri.
- Að taka þátt í alþjóðlegu samstarfi atvinnurekenda að sameiginlegum hagsmunamálum.
- Að annast samskipti við stéttarfélög og gera kjarasamninga fyrir hönd aðildarfyrirtækja sem falið hafa samtökunum umboð til þess. Jafnframt að leiðbeina aðildarfyrirtækjum um framkvæmd kjarasamninga og önnur vinnumarkaðsmál.

SAMTÖK ATVINNULÍFSINS

Garðastræti 41
Reykjavík
Sími 511 5000
Myndsendir: 511 5050.
Veffang: www.sa.is
Netfang: sa@sa.is

EVROPUSKRIFSTOFA ATVINNULÍFSINS

Rue de la Charité 17
B-1040 Brussel
Belgía
Sími 32 2 223 08 05
Myndsendir: 32 2 209 43 04.

ÁRSSKÝRSLA 1999-2000

ÁRSFUNDUR SA
11. OKTÓBER 2000

SAMTÖK ATVINNULÍFSINS

Efnisyfirlit

Ávarp formanns	3
1. kafli: Stjórnir, nefndir og aðildarfélög SA	4
2. kafli: Efnahags- og atvinnumál	7
3. kafli: Kjara- og samningamál	13
4. kafli: Ábyrgðasjóður launa og Atvinnuleysistryggingasjóður	22
5. kafli: Jafnréttismál	25
6. kafli: Lífeyrissjóðir	26
7. kafli: Umhverfismál	28
8. kafli: Alþingi og dómstólar	29
9. kafli: Alþjóðastarf á vegum SA	33
10. kafli: Menntastarf á vegum SA	38
11. kafli: Útgáfa og kynning	45
12. kafli: Rekstur sambandsins, innra starf og skipulag	47
Ársreikningur 1999	49

Ávarp formanns

Fyrsta starfsár Samtaka atvinnulífsins hefur verið viðburðaríkt. Sem heildarsamtök íslenskra atvinnurekenda hafa þau unnið með ýmsum hætti að því meginmarkmiði sínu að arðsammt atvinnulíf eflist og dafni og geti staðið undir góðum lífskjörum á Íslandi. Samtökin hafa kappkostað að veita félögum góða þjónustu og að vera öflugur málsvari atvinnulífsins gagnvart stjórnvöldum og almenningi.

Samtök atvinnulífsins voru stofnuð við óvenjulegar aðstæður. Heildarkjarasamningar á almennum vinnumarkaði biðu hinna nýju samtaka og skiljanlega var mestum starfskröftum beint í þann farveg. Hefur tekist að ljúka samningum við þorra félagsmanna innan ASÍ, en ýmsir mikilvægir samningar eru framundan nú á haustmánuðum, t.d. samningar við fiskimenn. Það var mikils um vert að samningar náðust án verulegra átaka á vinnumarkaði og það er mat samtakanna að sú niðurstaða og langur samningstími, ef ekkert fer úrskaiðis, réttlæti þær kostnaðarhækkningar sem samningarnir hafa leitt af sér fyrir fyrirtækin.

Mikilvægasta verkefnið framundan er að marka skýra stefnu Samtaka atvinnulífsins í málaflökum er varða starfsumhverfi fyrirtækja. Metnaður samtakanna stendur til þess að vera leiðandi afl í öllu sem lýtur að mótun starfsumhverfisins og stuðla að breytingum sem auka samkeppnishæfni atvinnulífsins. Málefnastrafið á að vera sem verði uppspretta frjórna hugmynda og framfara. Jafnframt vilja samtökin auka tengslin við félagsmenn og styrkja sérhæfða fyrirtækjaþjónustu samtakanna.

Í Samtökum atvinnulífsins koma saman ólíkar atvinnugreinar í þeirri vissu að þær eigi flest sameiginlegt og að þær geti saman áorkað meiru í þágu íslensks atvinnulífs og stuðlað um leið að aukinni almennri velferð Íslendinga. Við stofnun samtakanna var tekin sú ákvörðun að aðildarfélagin myndu flytja í sameiginlegt húsnæði, sem er liður í því samræmingar- og hagræðingarferli sem að var stefnt. Nú bendir flest til að það geti orðið að veruleika fyrir lok næsta árs.

Það er hugur í íslenskum atvinnurekendum. Þeir hafa fært sér vel í nyt tímabil stöðugs rekstrarumhverfis fram til þessa og sótt fram af miklum krafti til hagsbóta fyrir landsmenn. Góður árangur til framtíðar veltur þó á því að við tryggjum það jafnvægi í efnahagslífi sem við höfum notið, en er nú ógnað. Það er helst á grundvelli slíks jafnvægis sem fyrirtæki munu nýta sér tækifæri sem alþjóðlegt viðskiptalíf býður upp á og treysta um leið undirstöður varanlegra kjarabóta, öllum til handa.

Finnur Geirsson
formaður Samtaka atvinnulífsins

Finnur Geirsson

Stjórnir, nefndir og aðildarfélög Samtaka atvinnulífsins

1.1. Stofnfundur SA 1999

Stofnfundur Samtaka atvinnulífsins var haldinn 15. september 1999. Sagt er frá störfum fundarins í 12. kafla ársskýrslunnar.

1.2. Framkvæmdastjórn SA

Sagt er frá störfum framkvæmdastjórnar í 12. kafla ársskýrslunnar.

Finnur Geirsson formaður
Nói-Síríus hf.

Tryggvi Jónsson varaformaður
Baugur hf.

Arnar Sigurmundsson
Samfrost

Axel Gíslason
Vátryggingafélag Íslands hf.

Kristinn Björnsson
Skeljungur hf.

Sigurður R. Helgason
Björgun hf.

Þorgeir Baldursson
Oddi hf. prentsmiðja

1.3. Stjórn SA

Sagt er frá störfum stjórnar í 12. kafla ársskýrslunnar.

Finnur Geirsson formaður
Nói-Síríus hf.

Tryggvi Jónsson varaformaður
Baugur hf.

Arnar Sigurmundsson
Samfrost

Axel Gíslason
Vátryggingafélag Íslands hf.

Bjarni Ármannsson
Fjárfestingabanki atvinnulífsins hf.

Brynjólfur Bjarnason
Grandi hf. Norðurgarði Örfirisey

Eiríkur S. Jóhannsson
KEA

Gunnar Tómasson
Þorbjörn hf.

Fríðrik J. Arngrímsson
LÍÚ

Halldór J. Kristjánsson
Landsbanki Íslands hf.

Hörður Sigurgestsson
Eimskip hf.

Kristinn Björnsson
Skeljungur hf.

Ólafur Ólafsson
Samskip hf.

Ómar Hannesson
Rafsól ehf.

Rannveig Rist
Íslenska álfélagið hf.

Sigurður Helgason
Flugleiðir hf.

Sigurður R. Helgason
Björgun hf.

Stefán Friðfinnsson
Íslenskir aðalverktakar hf.

Stefán Sigurðsson
Perlan hf.

Sveinn S. Hannesson
Samtök iðnaðarins

Vilmundur Jósefsson
Gæðafæði ehf.

Þorgeir Baldursson
Oddi hf. Prentsmiðja

Þórarinn V. Þórarinnsson
Landssími Íslands hf.

1.4. Aðildarfélög SA og stjórnir þeirra

Landssamband íslenskra útvegsmanna 219 fél.

Kristján Ragnarsson formaður
Brynjólfur Bjarnason
Emil Thorarensen
Eiríkur Tómasson
Guðmundur Kristjánsson

Guðrún Lárusdóttir
Haraldur Sturlaugsson
Hermann Guðmundsson
Hjörtur Gíslason
Ingimar Halldórsson
Magnús Kristinsson
Sigurður Bjarnason
Valdimar Bragason
Þorsteinn Erlingsson
Þorsteinn Már Baldvinsson

Samtök ferðaþjónustunnar 254 fél.

Steinn Logi Björnsson formaður
Áslaug Alfreðsdóttir
Einar Bollason
Garðar Vilhjálmsson
Hrönn Greipsdóttir
Signý Guðmundsdóttir
Stefán Sigurðsson

Samtök atvinnur. í raf- og tölvuiðnaði 239 fél.

Ómar Hannesson, formaður
Gunnar H. Sigurðsson
Markús Þ. Atlason
Hrafn Stefánsson
Bjarni H. Matthíasson
Birgir Benediktsson
Reynir Ásberg Nielsson
Magnús Magnússon
Jóhann Kristján Einarsson
Tómas R. Zoëga,
Jens Pétur Jóhannsson
Arnbjörn Óskarsson

Samtök fiskvinnslustöðva 89 fél.

Arnar Sigurmundsson formaður
Einar Jónatansson
Einar Svansson
Ellert Kristinsson
Fríðrik Guðmundsson
Guðbrandur Sigurðsson
Gunnar Tómasson
Haukur Björnsson
Jón Friðriksson
Kristján Jóakimsson
Lúðvík Börkur Jónsson

Róbert Guðfinnsson
Sigurður Viggósson
Svanbjörn Stefánsson
Svavar Svavarsson
Teitur Stefánsson

Samtök fjármálafyrirtækja 50 fél.

Halldór J. Kristjánsson formaður
Axel Gíslason
Bjarni Ármannsson
Sigurður Einarsson
Þór Gunnarsson

Samtök iðnaðarins 1505 fél.

Vilmundur Jósefsson formaður
Órn Jóhannsson varaformaður
Geir A. Gunnlaugsson ritari
Jón Albert Kristinsson
Friðrik Andrésson
Helgi Magnússon
Eiður Haraldsson
Hreinn Jakobsson

SVP-Samtök verslunar og þjónustu 375 fél.

Tryggvi Jónsson formaður
Einar Benediktsson varaformaður
Benedikt Kristjánsson
Einar Sigfússon
Einar Þorsteinsson
Sigurður Á. Sigurðsson
Þorsteinn Pálsson

1.5. Skrá yfir nefndir og ráð sem SA á aðild að

ATVINNULEYSI OG VINNUMIÐLUN

SA tilnefnir í ýmiss ráð og nefndir er varða atvinnuleysi og vinnumiðlun. Sjá nánar á bls. 24.

ALPJOBAMÁL

ILO-þing árið 2000 – fulltrúar SA

Aðalm. Hrafnhildur Stefánsdóttir, SA
Varam. Jón H. Magnússon, SA

Samráðsnefnd alþjóða vinnuálastofnunarinnar

Hrafnhildur Stefánsdóttir, SA

Ráðgjafarnefnd EFTA

Aðalm. Davíð Stefánsson, SA varaformaður
Varam. Hannes G. Sigurðsson, SA

Eftirlitsnefnd með framkvæmd laga nr. 47/1993 um frjálsan atvinnu- og búseturétt launafólks innan EES

Aðalm. Hrafnhildur Stefánsdóttir, SA
Varam. Jón H. Magnússon, SA

Samráðsnefnd félagsmálaráðuneytis vegna EES samningsins

Aðalm. Hrafnhildur Stefánsdóttir, SA
Varam. Jón Rúnar Pálsson, SA

EFNAHAGS- OG KJARAMÁL

Kjararannsóknarnefnd

Hannes G. Sigurðsson, SA
Sigurður Jónsson, SVP
Þórarinn Gunnarsson, SI

Kaupskrárnefnd varnarsvæða

Aðalm. Hannes G. Sigurðsson, SA
Varam. Ragnar Árnason, SA

Kærunefnd vegna Kaupskrárnefndar

Aðalm. Jón H. Magnússon, SA
Varam. Andri V. Sigurðsson, SA

Ráðgjafarnefnd Hagstofu Íslands um vísitölu neysluverðs

Hannes G. Sigurðsson, SA

Nefnd um gerviverktöku

Ragnar Árnason, SA

Samráðshópur hagsmunaaðila Siglingastofnunar og samgönguráðuneytis um væntanlegar tillögur ESB um vinnutíma sjómanna á fiskiskipum

Jón H. Magnússon, SA

FÉLAGSDÓMUR

Félagsdómur

Aðalm. Valgeir Pálsson
Varam. Pétur Guðmundarson

JAFNRÉTTISMÁL

Jafnréttisráð

Aðalm. Sigurður Jóhannesson, SA
Varam. Hrafnhildur Stefánsdóttir, SA

Nefnd til að kanna launamun verkavenna og verkakarla

Aðalm. Hannes G. Sigurðsson, SA
Varam. Sigurður Jóhannesson, SA

„Hið gullna jafnvægi“

Ingi Bogi Bogason, SI

LÍFEYRISSJÓÐIR

SA tilnefnir fulltrúa atvinnurekenda í stjórnir 16 lífeyrissjóða skv. reglugerðum sjóðanna. Framkvæmdastjórn SA tilnefnir alls 40 aðalmenn og varamenn þeirra í stjórnirnar. Sjá kafla ársskýrslunnar um lífeyrismál bls. 27.

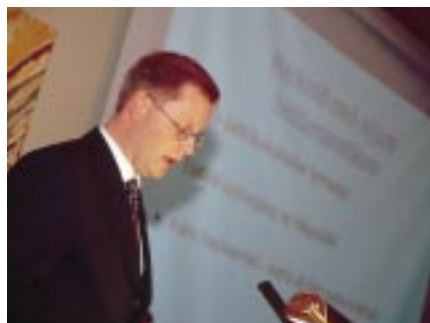
RANNSÓKNARSTOFNANIR

Rannsóknarráð Íslands

Aðalm. Hilmar Janusson, Össur hf.
Aðalm. Ingvar Kristinsson, Hugvít hf.
Varam. Hermann Kristjánsson, Vaki hf.
Varam. Svavar Svavarsson, Grandi hf.

Stjórn Rannsóknarþjónustu Háskóla Íslands

Baldur Hjaltason, Lýsi hf.

Davíð Stefánsson, SA
Jón Sigurðsson, Össur hf.

Ráðgjafarnefnd Rannsóknarstofnunar byggingar- iðnaðarins

Sigfús Thorarensen, ÍSTAK hf.

UMHVERFISMÁL

Starfshópur til að semja drög að reglugerð um mat á umhverfisáhrifum

Óskar Mariusson, SA

Landvernd - stjórn

Óskar Mariusson, SA

Spilliefnanefnd

Aðalm. Óskar Mariusson, SA
Varam. Ólafur Jónsson, Skeljungur hf.

Umsjónarnefnd um meðferð umbúða og umbúða- úrgangs

Óskar Mariusson, SA
Ólafur Kjartansson, SI
Ólafur Guðlaugsson, SF

STENÚR, starfshópur um endurnýtingu úrgangs

Óskar Mariusson, SA

Nefnd til að stuðla að bættri nýtingu úrgangsefna og flokkun úrgangs

Ingi Arason, Gámaþjónustan ehf.

Samráðshópur stjórnar Sorpu og Samtaka atvinnulífsins

Óskar Mariusson, SA
Ólafur Kjartansson, SI
Sigurður Jónsson, SVP

Faghópur um atvinnulíf og byggðapróun

Óskar Mariusson, SA

Umhverfisfræðsluráð - fulltrúar

Óskar Mariusson, SA
Ólafur Guðlaugsson, SF

Evrópuvikan 2000 – European Week for Safety and Health and Work 2000

Lára Jóhannesdóttir, Sjóvá-Almennar hf.

UPPLÝSINGA- OG TÖLVUMÁL

Samráðshópur vegna þróunarverkefnis um íslenska upplýsingasamfélagið

Aðalm. Ari Edwald, SA
Varam. Davíð Stefánsson, SA

Aðalm. Jón Rúnar Pálsson, SA
Varam. Jóngeir H. Hlinason, Atvinnul. trygginga-
sjóður

Stjórn Vinnueftirlits í landbúnaði
Aðalm. Jón Rúnar Pálsson, SA

Mönnunarnefnd kaupskipa
Aðalm. Haukur Már Stefánsson, Eimskip
Varam. Jón H. Magnússon, SA
Aðalm. Kristinn Þ. Geirsson, Samskip hf.
Varam. Jakobína Jónsdóttir, Samskip hf.

Starfshópur vegna ADR reglna ökutækja
Aðalm. Ólafur Jónsson, Skeljungur hf.
Varam. Hörður Gunnarsson
Aðalm. Árni Ingimundarson, Óliudreifing hf.

Verkefnisráð um réttindi til að stjórna vinnuvélum
Árni Jóhannsson, SI

VMSAR NEFNDIR

Stjórn NEMIA
Ari Edwald, SA

Starfshópur til að vinna að útgáfu handbókar um „græn innkaup“
Aðalm. Ólafur Kjartansson, SI
Varam. Ólafur Guðlaugsson, VMS

Staðlaráð Íslands
Aðalm. Friðrik Sigurðsson, Tölvumyndir ehf.
Varam. Óskar Mariússon, SA

**Nefnd um samningsforsendur skv. 17. gr. kjara-
samninga SA og ASÍ félaga**
Ari Edwald, SA
Hannes G. Sigurðsson, SA

**Nefnd til að kanna grundvöll fyrir stofnun
landsmiðstöðvar eða annars samstarfsvettvangs
um málefni útlendinga**
Jón H. Magnússon, SA

**Nefnd til að endurskoða lög um atvinnuréttindi
útlendinga nr. 133/1994**
Jón H. Magnússon, SA

**Rýnihópur vegna þróunaráætlunar miðborgar
Reykjavíkur**
Erna Hauksdóttir, SAF

UNICE innovation project
Ingólfur Bender, SI

Nefndir á vegum UNICE
Á vegum UNICE starfa margvíslegar nefndir og
verkefnahópar. Í þær eru starfsmenn samtak-
anna í Reykjavík skipaðir eða starfsmaður Evr-
ópuskrifstofu atvinnulífsins í Brussel.

Stýrihópur um rafræn innkaup
Guðmundur Ásmundsson, SI
Ingi Þór Hermannsson, Ólíufélagið hf.

ICERPRO, nefnd um verklag í viðskiptum
Jón H. Magnússon, SA

VINNUVERNDAR-, ÖRYGGIS- OG HEILBRIGÐISMÁL

Vinnueftirlit ríkisins - stjórn
Aðalm. Óskar Mariússon, SA
Aðalm. Ragnar Árnason, SA
Aðalm. Jón Rúnar Pálsson, SA
Varam. Ingólfur Sverrisson, SI
Varam. Hannes G. Sigurðsson, SA

Vinnueftirlit ríkisins / starfsnefndir
Fjárhagsnefnd: Hannes G. Sigurðsson, SA
Efnanefnd: Óskar Mariússon, SA
EES-nefnd: Óskar Mariússon, SA
Jón Rúnar Pálsson, SA
Heilsuvernd starfsmanna:
Óskar Mariússon, SA
Jón Rúnar Pálsson, SA

Heilbrigðiseftirlit Reykjavíkurborgar
Aðalm. Ragnheiður Héðinsdóttir, SI
Varam. Ólafur Jónsson, Skeljungur ehf.

HEILBRIGÐISNEFNDIR

Umhverfis- og Heilbrigðisnefnd Reykjavíkur
Aðalm. Ragnheiður Héðinsdóttir, SI
Varam. Ólafur Jónsson, Skeljungur hf.

Heilbrigðisnefnd Vesturlands
Aðalm. Sigrún Pálsdóttir, Ísl. járnblendifélagið hf.
Varam. Guðmundur Páll Jónsson, Haraldur
Böðvarsson hf.

Heilbrigðisnefnd Vestfjarða
Aðalm. Einar Valur Kristjánsson, Hraðfrystihúsið
- Gunnvör hf.
Varam. Örn Ingólfsson, Póls-Rafeindavörur hf.

Heilbrigðisnefnd Norðurlandssvæðis vestra
Aðalm. Steinar Svavarsson, Þormóður rammi-
Sæberg hf.

Varam. Rúnar Marteinnsson, Þormóður rammi -
Sæberg hf.

Heilbrigðisnefnd Norðurlandssvæðis eystra
Aðalm. Gunnar Helgi Gylfason, Kísiliðjan hf.
Varam. Ólafur Jónsson, Mjólkursamlag KEA

Heilbrigðisnefnd Austurlandssvæðis
Aðalm. Benedikt Jóhannsson, Hraðfrystihús
Eskifjarðar hf.
Varam. Svanbjörn Stefánsson, Sildarvinnslan hf.

Heilbrigðisnefnd Suðurlands
Aðalm. Lúdvík Börkur Jónsson, Árnes hf.
Varam. Birkir Agnarsson, Netagerðin Ingólfur hf.

Heilbrigðisnefnd Suðurnesja
Aðalm. Albert B. Hjálmarsson, Keflavíkurverk-
takar sf.
Varam. Stefán Sigurðsson, Skipasmíðastöð
Njarðvíkur hf.

Heilbrigðisnefnd Hafnafjarðar- og Kópavogssvæðis
Aðalm. Gestur Pétursson, ISAL
Varam. Örn Sigurðsson, Glerborg hf.

Heilbrigðisnefnd Kjósarsvæðis
Aðalm. Sigurður Bragi Guðmundsson,
Sigurplast hf.
Varam. Brynjar Eymundsson, Veislan-veitinga-
eldhús

Hollustuháttaráð
Aðalm. Óskar Mariússon, SA
Varam. Baldur Hjaltason, Lýsi hf.

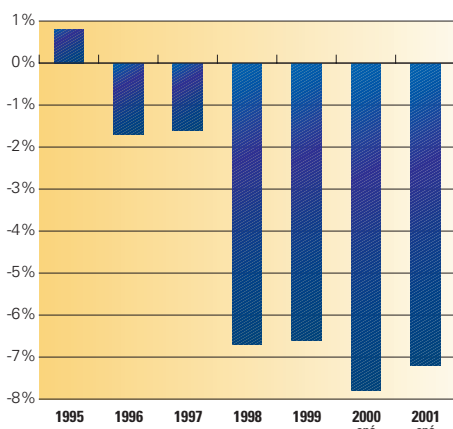

Efnahags- og atvinnumál

2.1. Framvinda efnahagsmála

Síðari hluti tíunda áratugarins hefur verið Íslendingum einstaklega hagsæll. Á tímabilinu 1996-2000 hefur hagvöxtur verið tæp 5% á ári að jafnaði, sem er meiri vöxtur en í öðrum vestrænum ríkjum á sama tíma, að undanskildu Írlandi og Finnlandi. Á þessu fimm ára tímabili hefur hann verið 26% í heild sem er nokkru meira en í Bandaríkjunum og tvöfalt meira en í Evrópusambandinu. Til samanburðar má nefna að síðastliðna þrjá áratugi, frá 1970-1999, var hagvöxtur 3,9% á ári hér á landi. Helstu skýringar á miklum vexti undanfarin ár eru miklar fjárfestingar, einkum í virkjunum og stóriðju, vaxandi botnfiskafli og hækkanði afurðaverð og síðast en ekki síst hraðvaxandi einkaneysla, en hún óx hraðar en landsframléiðsla allan síðari hluta tíunda áratugarins. Skýringar á mikilli aukningu á einkaneyslu eru umtalsverð aukning kaupmáttar ráð-

Viðskiptajöfnuður í hlutfalli við VLF

Heimild: Þjóðhagsstofnun

stöfunartekna heimilanna, auðsáhrif vegna hækunar eignaverðs, einkum íbúðarhúsnæðis og hlutabréfa, sem veldur því að heimilin leyfa sér meiri neyslu, og loks skuldaaukning heimilanna.

Á vaxtartímabilinu 1996-2000 hefur innflutningur aukist langt umfram útflutningstekjur. Þannig jókst innflutningur að magni til um 74% en útflutningur um 27%. Vegna hagstæðrar þróunar viðskiptakjara var munurinn minni þegar horft er til verðlags hvers árs en innflutningur jókst í krónum talið um 75% á meðan útflutningur var um 35%. Afleiðing þessa varð mikill og vaxandi viðskiptahalli. Eftir að hafa búið við afgang í viðskiptum við útlönd á árabílinu 1993-1995 snerist þróunin við árin 1996 og 1997 þegar hallinn nam rúmlega 1,5% af vergri landsframléiðslu. Árið 1998 snarjókst hann og nam þá tæpum 7% af vergri landsframléiðslu og stefnir í enn meiri halla á þessu ári eða tæp 8% (55 milljarða króna).

Ljóst er að íslenska þjóðarþúid stendur ekki undir halla af þessari stærðargráðu og meðfylgjandi skuldasöfnun til langframa. Hallinn á þessu ári og fyrrsjáanlegur halli á næstu árum er ekki þess eðlis að úr honum dragi sjálfkrafa vegna aukinnar framléiðslugetu því að stóran hluta hans má rekja til aukins innflutnings á neysluvarningi. Um þessar mundir eru ekki sjá-

anleg merki þess að úr viðskiptahalla muni draga þar sem hann var 12% meiri fyrstu sjö mánuði ársins en á sama tíma í fyrra (á föstu gengi) á meðan útflutningur var 2% meiri. Þegar lítið er 12 mánuði aftur í tímann frá júlí 2000, má sjá að vöruskiptahallinn var þá 12 milljörðum kr. meiri en á 12 mánaða tímabili þar á undan (frá júlí 1998 til júlí 1999). Við þetta bætast stöðugt hækkanði vaxtagreiðslur af erlendum skuldum. Hallinn á vöruskiptum við útlönd fer því stöðugt vaxandi.

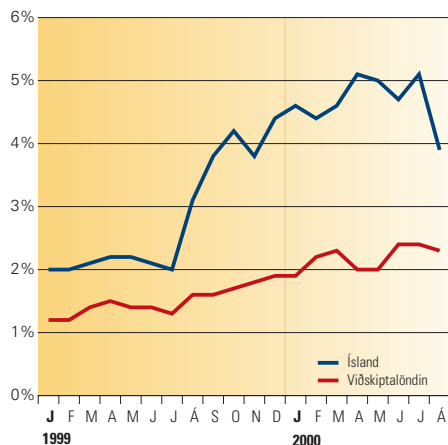
Á næsta ári gerir Þjóðhagsstofnun ráð fyrir að verulega hægi á vexti efnahagslífsins og að hagvöxtur nemi aðeins rúmlega 1,5%. Einnig að samdráttur verði í fjárfestingum og hægur vöxtur í einka- og samneyslu. Útflutningur mun væntanlega dragast saman vegna minni fiskveiðikvóta á fiskveiðárinu sem hefst í september 2000 og er aflaverðmæti áætlað 7% minna árið 2001 en á þessu ári. Þótt hagvaxtarhorfur séu ekki bjartar er alls óvíst að sú ofþensla sem einkennt hefur efnahagslífið, einkum á höfðuborgarsvæði, sé liðin hjá. Ýmislegt bendir til þess að hún hafi ekki enn náð hámarki.

2.2. Þróun verðlags

Á miðju ári 1999 fór verðbólgan hratt vaxandi. Allt frá árinu 1994 var hún um eða undir 2% en á örfáum mánuðum var hún komin í 5-6%. Hækkanir á verði íbúðarhúsnæðis á höfðuborgarsvæði og hækkanir bensínverðs hafa vegið þungt í þessum hækkanum og skýra rúmlega helming verðlagshækkanarinnar. Vísitala neysluverðs hækkaði um tæp 5,8% frá upphafi til loka árs 1999 og í júlílok 2000 spáði Seðlabankinn 5,6% verðbólgu á árinu 2000, sem er hækkan frá fyrri spá í ljósi lækkunar á gengi krónunnar undanfarna mánuði. Bankinn spár 3,8% verðbólgu á næsta ári og eru spár annarra svipaðar. Lækkun vísitölunnar um 0,5% í ágúst og lítil hækkan í september koma hins vegar þægilega á óvart og vekja vonir um að verðlags-spár fyrir þetta ár séu í hærri kantinum.

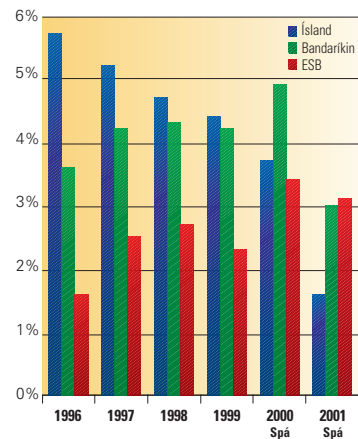
Hagstofan birtir einnig verðlagsþróun samkvæmt

Verðbólgan á Íslandi miðað við viðskiptalöndin Samræmd evrópsk neysluverðsvísitala

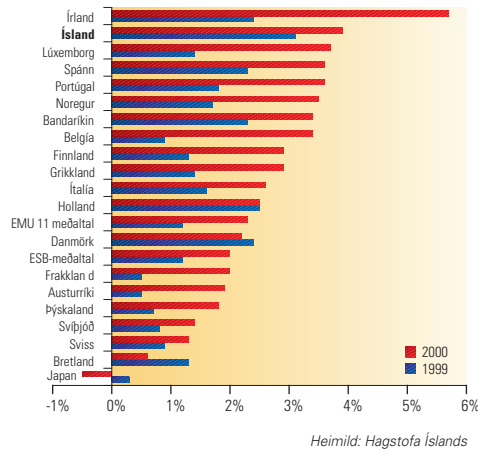
Heimild: Hagstofa Íslands

Hagvöxtur á Íslandi samanborið við Bandaríkin og ESB

Heimild: Þjóðhagsstofnun, OECD

Verðbólga í ágúst 1999 og 2000

samræmdri evrópskri neysluverðsvisítölu. Helsti munurinn á henni og hinni íslensku vísitölu neysluverðs er að þar er húsnæðisliðurinn ekki meðtalin. Samkvæmt hinni evrópsku vísitölu var verðbólgan 3,9% í ágúst og fór lækkandi en var 2,3% í viðskiptalöndunum og fór vaxandi. Það má því binda nokkrar vonir við að munurinn milli Íslands og viðskiptalöndanna fari minnkandi.

Önnur meginforsenda þeirra kjarasamninga sem gerðir hafa verið á þessu ári er að verðbólga fari minnkandi. Bregðist sú forsenda er launaliður samninganna uppsegjanlegur í febrúar hvert ár samningstímans með þriggja mánaða fyrirvara miðað við mánaðamót. Sérstök nefnd samningsaðila skal meta það á framangreindum tímupunktum hvort forsendan hafi staðist. Þegar fyrstu samningarnir voru gerðir, í mars 2000, var verðbólgan 6% á 12 mánaða grundvelli og 5% á sex og þriggja mánaða grundvelli. Gangi verðbólguþáttur Seðlabankans og fjármálafyrirtækja á miðju ári eftir er ljóst að stéttarfélagunum verður heimilt að segja upp launalið samninganna en sem fyrr segir standa vonir til þess að verðlag hækki minna en þá var óttast.

2.3. Launþróun

Laun hafa hækkað mun meira en verðlag frá árinu 1995. Samkvæmt launavísitölu Hagstofunnar verður kaupmáttur tímakaups á þessu ári um fjórðungi meiri en árið 1994. Kaupmáttur ráðstöfunartekna á mann, sem Þjóðhagsstofnun áætlar, hefur vaxið enn meira eða um þriðjung á sama tímabili.

Samkvæmt launakönnun Kjararannsóknarnefndar hækkuðu laun þeirra starfsstétta á almennum markaði sem könnunin nær til um 10% frá fyrsta ársfjórðungi 1998 til fyrsta ársfjórðungs 2000. Laun tækna, sérmenntaðs starfsfólks og sérfræðinga hækkuðu mest, um nálægt 13%. Á sama tíma hækkuðu laun iðnaðarmanna, þjónustu-, sölu- og afgreiðslufólks um tæp 11% og laun verkafólks og skrifstofufólks um 8%. Launavísitala Hagstofu sýnir heldur minni hækkanir á almennum markaði en Kjararannsóknarnefnd á þessum tíma, eða um 8%. Laun opinberra starfsmanna og

bankamanna hækkuðu mun meira á þessu tímabili samkvæmt launavísitölu Hagstofunnar, eða um 19%.

Á tímabilinu frá fyrsta ársfjórðungi 1997 til fyrsta ársfjórðungs 2000, sem spannar síðasta samnings-tímabil á almennum markaði, hækkuðu laun um 20% á almennum markaði en 36% hjá opinberum starfsmönnum og bankamönnum. Umframingráðgjafar opinberra starfsmanna áttu sér einkum stað á árinu 1998 þegar svokallaðir aðlögunarsamningar skv. nýju launakerfi ríkisins komu til framkvæmda. Skýrt dæmi um stærðargráðu og hraða launabreytinga hjá hinu opinbera er að frá öðrum ársfjórðungi 1999 til jafnlangdar árið 2000, þegar stór hluti almenna vinnnumarkaðarins fékk hækkanir skv. nýgerðum kjarasamningum, þá var launahækkun opinberra starfsmanna meiri en á almennum markaði, eða 8,3% samanborið við 5,7%.

Laun hafa hækkað mun meira hér á landi en í viðskiptalöndunum á síðari hluta tíunda áratugarins. Á fimm ára tímabili frá 1995-1999, hækkuðu laun að jafnaði um tæp 3% í OECD-ríkjunum en um 5,5% hér á landi, sé miðað við launavísitölu Hagstofu Íslands fyrir almennan markað. Á þessum fimm árum hækkuðu því laun hér á landi tvöfalt meira en í OECD-ríkjunum eða um 31% samanborið við rúm 15,5% í OECD. Þessi umfram kostnaðaraukning hefur aðeins að hluta til verið vegin upp af meiri framleiðniaukningu hérlendis, því framleiðni jókst um 1,5% á ári í OECD-ríkjunum en lauslega áætlað um 2% hér á landi. Því er ljóst að samkeppniastaða íslensks atvinnulífs á mælikvarða launa gagnvart erlendum keppinautum hefur versnað sem ofangreindum mun nemur eða allt að 2% á ári.

2.4. Vinnumarkaður

Undanfarin fimm ár hefur atvinnuleysi minnkað jafnt og þétt hér á landi og um mitt þetta ár nálgast það 1% af mannafla. Atvinnuleysi af þeirri stærðargráðu er ótvírætt merki um ofþenslu á vinnnumarkaði sem yfir undir launaskrið og verðbólgu. Athuganir hagfræðinga hér á landi hafa bent til þess að atvinnuleysi í kringum 4% samrýmist stöðugu verðlagi en atvinnuleysi undir þeim mörkum yfir undir verðbólgu.

Frá árinu 1997 hefur umframeftirspurn eftir starfsfólki farið sívaxandi samkvæmt atvinnukönnunum Þjóðhagsstofnunar og er hún einvörðungu bundin við höfuðborgarsvæðið um þessar mundir. Í apríl síðastliðnum skorti starfsmenn í um 1,6% starfa á höfuðborgarsvæði og er það meiri skortur en frá upphafi mælinga á miðjum níunda áratugum. Á landsbyggðinni vildu atvinnurekendur á hinn bóginn fækka starfsfólki um 1%, sem er meira en nokkru sinni fyrr.

Önnur merki um umframeftirspurn eru þau að fjöldi lausra starfa hjá vinnumiðlunum meira en tvöfaldaðist fyrstu sjö mánuði þessa árs miðað við í fyrra og fjórfaldaðist miðað við 1998. Þá bendir fjöldi atvinnuauðgylsinga í dagblöðum til þess að skortur á vinnuafli sé nú meiri en verið hefur undanfarna mánuði og ár. Blaðsíðum með atvinnuauðgylsingum í Morgunblaðinu fjölgaði til dæmis um 30% í júlí og ágúst 2000 frá sömu mánuðum í fyrra.

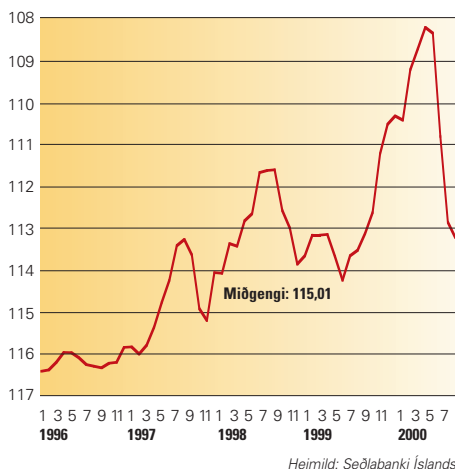
En framboð á vinnuafli hefur einnig stóraukist. Atvinnufúsum hefur fjölgað, vinnutími lengst og aðflutningur vinnuafis frá útlöndum aukist. Þannig

fjölgaði starfandi fólki um 12.000 manns frá apríl 1998 til apríl 2000, eða úr 145.000 í 157.000 sem er 8% fjölgun. Starfsmönnum með háskólapróf fjölgaði mest, eða um rúmlega 5.000, sem er fjórðungs aukning. Vinnutími lengdist að meðaltali um 11/2 stund eða úr 42,8 stundum í 44,3 á þessu tímabili. Sé litið saman á fjölgun starfandi fólks og lengingu vinnutíma þá hefur vinnustundantöku atvinnulífsins aukist um 12% á þessu tímabili, sem er langt umfram hagvöxt. Þá tvöfaldaðist fjöldi útgefna atvinnuleyfa fyrir fólk utan Evrópska efnahagssvæðisins milli 1997 og 1999, fór úr rúmum 1.500 í liðlega 3.000, og á fystu sjö mánuðum þessa árs fjölgaði þeim enn eða úr 1.450 í 1.840.

Um þessar mundir taka fjórar stórfamkvæmdir til sín vinnuafli af höfuðborgarsvæði. Unnið er að því að stækka Flugstöðina á Keflavíkflugvelli um tæpan helming, reisa nýja verslunarmiðstöð í Smáranum í Kópavogi, virkja Vatnsfellsveitu við Þórisvatn og

Gengispróun krónunnar 1996 - 2000

Heimild: Seðlabanki Íslands

stækka Norðurál í Hvalfirði. Velta í byggingum og mannvirkjagerð var 17% meiri á fyrstu fjórum mánuðum ársins en á sama tíma í fyrra (verðbólga var um 6%). Í apríl vildu verktakar á höfuðborgarsvæði fjölga starfsfólki um 250 manns, samkvæmt athugun Þjóðhagsstofnunar.

Samdráttur í veiðiheimum dregur úr þenslu þegar litið er á landið í heild, en hins vegar eykst enn misvægi milli höfuðborgar og landsbyggðar. Fleira fólk flyst suður og það kallar á enn meiri framkvæmdir þar.

2.5. Vaxta- og gengismál

Undanfarin ár hefur Seðlabankinn fylgt aðhaldssamri stefnu í peningamálum í því skyni að sporna gegn verðbólgu. Á síðasta ári hækkaði bankinn vexti sína þrívægis, í mars, júní og september um 0,4%, 0,5% og 0,6%. Á þessu ári hafa vextir bankans einnig hækkað þrisvar, í janúar, febrúar og júní um 0,8%, 0,3% og 0,5%. Vaxtahækkunir bankans undanfarið eitt og hálf ári nema því samtals 3,1% og hafa aðrir vextir á skammtíamarkaði fylgt eftir. Vaxtahækkunirnar hafa aukið bilið milli vaxta hérlendis og í viðskiptalöndunum

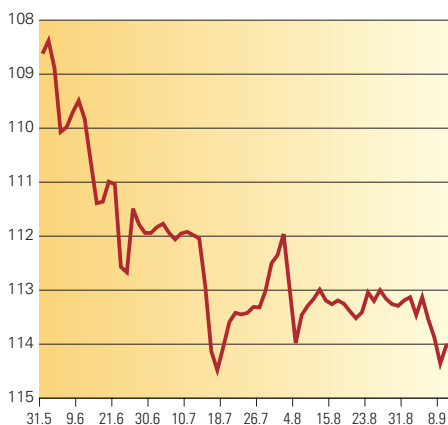
og er mismunur skammtíavaxta kominn yfir 6% en hann var um 4% í fyrra og liðlega 2,5% árið 1998.

Ákvarðanir um vaxtahækkunir hafa beinlínis verið gerðar í því skyni að viðhalda styrk eða styrkja gengi krónunnar og gekk sú stefna eftir með þeim afleiðingum að gengi krónunnar hækkaði jafnt og þétt frá miðju síðasta ári og náði hámarki í sumarbyrjun, um 5,5% yfir miðgengi. Í júnímánuði þessa árs tók krónan hins vegar að falla og féll um 3% frá upphafi til loka mánaðarins. Hækkun vaxta Seðlabanka um 0,5% hafði ekki áhrif til styrkingar krónunnar en bankinn spornaði gegn veikingu krónunnar með umtalsverðri sölu gjaldeyris. Gengi krónunnar hélt áfram að falla fram eftir júlímánuði uns það náði nýju jafnvægi síðari hluta mánaðarins og hefur haldist tiltölulega stöðugt síðan. Sé litið til mánaðargilda þá var gengi krónunnar í ágúst mánuði 4,5% lægra en í apríl en 2,5% lægra en í ársbyrjun. Ástæður veikingar krónunnar eru eflaust margþættar en trú markaðsaðila á áframhaldandi styrk krónunnar hefur ugglaut veikt við spá Þjóðhagsstofnunar í júnímánuði um samdrátt veiðiheimum, lakari hagvaxtarhorfur og spár um mikinn viðskiptahalla næstu ár.

2.6. Afkoma fyrirtækja

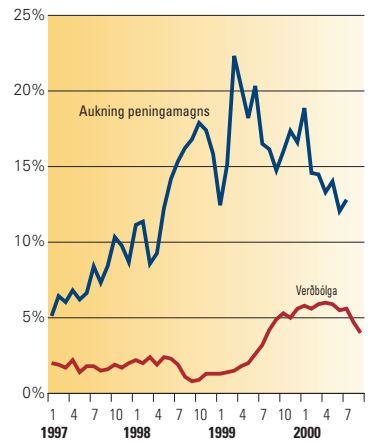
Hagur atvinnulífsins hefur verið góður undanfarin ár miðað við það sem gerist hér á landi. Að mati Þjóðhagsstofnunar var arðsemi eiginfjár íslenskra fyrirtækja 5,5-6% árin 1995-1997, en nokkru minni næstu tvö ár, eða um 4,5%. Svipuð mynd fæst þegar litið er á hagnað sem hlutfall af veltu (sjá línurit). Árið 1999 var nokkru minni hagnaður af fyrirtækjum á Verðbréfabingi Íslands en árið á undan. Munar þar mest um tap á rekstri Íslenska járnblendifélagsins hf. og þriggja stórra sjávarútvegsfyrirtækja. Lágt verð á mjóli og lýsi rýrði mjög hag þeirra fyrirtækja sem byggja á veiðum og vinnslu uppsjávarfiska, en hagur útgerða sem einkum veida bolfisk versnaði einnig. Iðnfyrirtæki á Verðbréfabingi skiluðu flest góðum hagnaði árið 1999 og sömu sögu er að segja um fyrirtæki í verslun og þjónustu. Hugbúnaðarfyrirtæki gengu

Próun gengis íslensku krónunnar sumarið 2000

Heimild: Seðlabanki Íslands

Aukning peningamagns og verðbólga

Heimild: Seðlabanki Íslands og Hagstofa Íslands

einnig mjög vel. Fyrri hluta árs 2000 skiluðu fyrirtæki á Verðbréfabingi mun minni hagnaði en árið á undan. Meginástæðan er fall krónunnar í júní. Þá dró lækkun á verði hlutabréfa úr hagnaði banka og hátt bensínverð olli samgöngufyrirtækjum búsíffjum. Tæknifyrirtæki og verslanir gengu hins vegar betur en árið á undan. Afkoma fyrir fjármagnsliði hjá öðrum en bönkum og tryggingafélögum hefur lítið breyst frá fyrra ári. Þetta bendir til þess að rekstrarskilyrði fyrirtækja hér á landi hafi verið svipuð á fyrri helmingi þessa árs og á sama tímabili í fyrra.

2.7. Fjármál hins opinbera

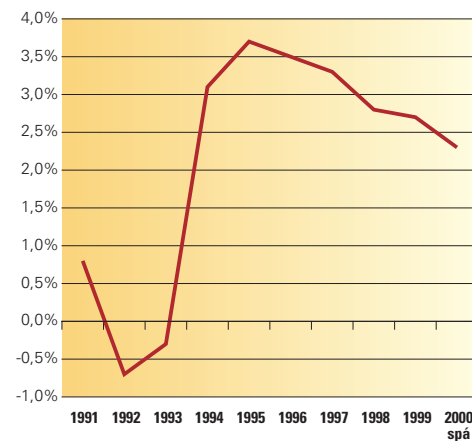
Hlutur samneyslu í þjóðarframleiðslunni hefur heldur aukist í þenslunni undanfarin ár, verður um 21,5% af þjóðarframleiðslu ársins 2000, samkvæmt spá Þjóðhagsstofnunar í júní, en það er aukning úr tæpum 20% árið 1997 (hér er byggt á eldri tölum um þjóðhagsreikninga, en Þjóðhagsstofnun hefur endurskoðað allar tölur frá árinu 1990). Verð samneyslunnar hefur vaxið mun meira en umfangið, og stafar það af miklum launahækkunum opinberra starfsmanna, sem fyrr er getið. Frá 1997 til 1999 hækkaði verð samneyslu um 18% á meðan verð landsframleiðslu hækkaði um 10%. Frá 1995 til 1999 hækkaði samneyslan í verði um nálægt 30% en landsframleiðsla um 17%.

Launakerfi opinberra stofnana hefur lengi verið mjög fastmótað og stundum hefur það torvelað þeim að halda í hæft starfsfólk. Aðlögunarsamningar áttu að færa launamyndun nær því sem gerist á fjáls-um markaði, þannig að launakerfið yrði gegnsæra og launaákvæðanir færðust út í ráðuneyti og undirstofnanir þeirra. Með þeim hætti áttu ráðuneyti og stofnanir að eiga auðveldara með að ráða hæfa starfsmenn og halda í þá sem fyrir eru. Á hinn bóginn eiga yfirmenn stofnana að bera meiri ábyrgð á fjármálum þeirra en áður. Ljóst er að aðhaldið hefur ekki tekist sem skyldi þar sem aðlögunarsamningarnir höfðu í för með sér mun meiri launahækkunir en upphaflega var gert ráð fyrir. Þetta gekk í stórum dráttum þannig fyrir sig að samningsferlið hófst í undirstofnunum þeirra ráðuneyta þar sem fyrirstaða var minnst, landbúnaðarráðuneyti og umhverfisráðuneyti, og þar með var tónninn sleginn og hver aðlögunarsamningurinn elti annan í launakapphlaupi.

Afgangur varð af rekstri ríkissjóðs árið 1999 sem nam um 16 milljörðum króna, eða um 2,5% af vergri landsframleiðslu og útlit er fyrir umtalsverðan afgang af rekstrinum árið 2000 (tekjur umfram gjöld voru um 11 milljarðar króna á fyrri helmingi ársins). Skatttekjur hafa aukist í þenslunni og má rekja allan rekstrarbatann til þess. Að öðru leyti hefur hallað á ógæfuhliðina. Laun hafa ekki aðeins stórhækkað hjá ríkinu undanfarin ár, heldur hafa ýmis önnur útgjöld vaxið. Á sama tíma hafa skatthlutföll lækkað. Árið 1997 ákváðu stjórnvöld að lækka almennt tekjuskattshlutfall um 4% í fjórum áföngum, til þess að liðka fyrir kjarasamningum. Skattleysismörk og bótafjárhæðir hækkuðu minna en laun á árunum 1997-1999, en það vó ekki upp lækkunina á skatthlutföllinu.

Sveitarfélög hafa verið rekin með nokkrum halla undanfarin ár. Afgangur af rekstri hins opinbera í

Afkoma fyrirtækja, % af veltu

Heimild: Þjóðhagsstofnun, áætlanir SA

heild, að frátöldum lífeyrisfærslum og tekjum af eignasölu, var um 0,6% af vergri þjóðarframleiðslu árið 1999. Í ársskýrslu Seðlabanka Íslands 1999 kemur fram að eftir að leiðrétt er fyrir hagsveiflu hafi halli á rekstri hins opinbera numið um 1% af þjóðarframleiðslu árið 1999.

Samhliða gerð fyrstu kjarasamninganna í mars sl. tilkynnti ríkisstjórnin að skattleysismörk og greiðslur almannatrygginga myndu hækka til jafns við almennar, umsamdar kauphækkunir. Jafnframt skyldu barnabætur hækka. Auk þess voru fyrirheit um lengra fæðingaorlof og hærri greiðslur í orlofinu itrekuð. Frumvarp um það efni var samþykkt í maí. Samtök atvinnulífsins telja að lögin kosti ríkið 2,5 milljarða á ári þegar þau verða að fullu komin til framkvæmda. Ef bætt er við kostnaði við hærri skattleysismörk, barnabætur og greiðslur almannatrygginga (að mati Fjármálaráðuneytis) fæst að aðgerðir sem tengja má kjarasamningum í vor kosta ríkissjóð ríflega 5 milljarða króna á ári þegar þær verða að fullu komnar fram, en það eru um 2,5% ríkisútgjalda.

Ýmis opinber fyrirtæki, sem ekki teljast til A-hluta ríkissjóðs, hafa einnig stuðlað að þenslu með framkvæmdum sínum undanfarin ár. Af fjórum stórfamkvæmdum sem keppa um vinnuafli á Suður- og Suðvesturlandi um þessar mundir eru tvær á vegum opinberra fyrirtækja; stækkun Leifsstöðvar og Vatnsfells-virkjun. Hin þriðja, stækkun Norðuráls, tengist virkjanafamkvæmdunum. Þá má nefna að lánareglur í opinbera húsnæðiskerfinu voru rýmkaðar á liðnu ári. Hlutfjárukning ríkisbankanna fyrir tveimur árum gerði þeim kleift að stórauка útlán. Þetta tvennt á stóran hlut í þenslu á húsnæðismarkaði undanfarin ár.

Hrein lánsfjárbörf er mælikvarði á þensluáhrif hins opinbera. Í töflunni hér á eftir má sjá hver lánsfjárbörf ríkis, húsnæðiskerfis og opinberra fyrirtækja er talin vera, en sveitarfélög, sem hafa verið rekin með nokkrum tekjuhalla undanfarin ár, eru ekki meðtalín. Þá vantar þensluáhrif af byggingu járnblend- og álvera (sem tengist virkjanafamkvæmdunum). Sjá má að hið opinbera þarf enn á lánsfé að halda, þó að börfín hafi minnkað mikið á árunum 1997 og 1998.

Hrein lánsfjárförð hins opinbera 1998-2000			
	1998	1999	2000
Alls, milljarðar króna	5,9	9,5	4,4
-Ríkissjóður A-hluti	-16,3	-20,4	-22,9
-Húsnæðiskerfið	15,0	22,4	18,6
-Aðrir opinberir	7,1	7,5	8,7
Alls, % af vergri landsframl.	1,0	1,5	0,6

Heimild: Þjóðhagsstofnun: Þjóðarbúskapurinn, mars 2000

2.8. Efnahagsstefnan

Sæðlabankinn hefur reynt að sporna gegn ofþenslu í efnahagslífinu með háum vöxtum og gengi. Aðrar peningastærðir bera hins vegar vott um þenslu. Þannig jókst peningamagn og sparifé um 13% frá júlí 1999 til júlí 2000. Aukningin minnkar að vísu frá því í fyrra, en hún er þó miklu hærrí en hagvöxtur gefur efni til og er ósamrýmanleg verðlagsstöðugleika. Þá vaxa útlán lánkerfisins áfram hratt, um 17% frá miðju ári 1999 til miðs árs 2000, álíka mikið og árið á undan.

Ljóst virðist að úr hagvexti dragi á næsta ári en þrátt fyrir það eru ekki horfur á að verulega slakni á spennui á vinnumarkaði. Vegna hennar og mikillar eftirspurnar eftir vöru og þjónustu er viss hættu á að forsendur kjarasamninga um lækkan verðbólgu standist ekki og að launaliður þeirra geti losnað. Ef svo fer má að miklu leyti rekja það til ónógs aðhalds opinberra fjármála.

Gengisstefnan er lykilafríði þegar barist er við verðbólgu, en ekki hefur gefist vel að einblína á hana og láta ríkisfjármál og aðrar peningastærðir mæta afgangi. Þá hækkar innlendur kostnaður meira en samkeppnisgreinar ráða við og gengið fellur að lokum. Nærtækt er að minnast reynslunnar frá árunum 1986 til 1989.

Samtök atvinnulífsins og fyrirrennarar þess hafa hvatt til aðhalds í ríkisfjármálum og að þeim verði beitt til virkrar sveiflujöfnunar. Stjórnvöld hafa á undanföllum árum og áratugum ítrekað takmarkað svigrúm sitt til virkrar efnahagsstjórnunar fram í tímann með loforðum og yfirlýsingum í tengslum við kjarasamninga. Þetta gerðist t.d. á síðasta samningstímabili með lækkan tekjuskatts sem ýtti undir aukningu einkaneyslu og viðskiptahalla, sem ærinn var fyrir. Eftir á að hyggja hefðu samtökin átt að gagnrýna umrædda lækkan tekjuskatts. Slíkar aðgerðir til þess að liðka fyrir kjarasamningum geta grafið undan þeim þegar fram í sækir. Stjórnvöld þurfa því að endurmeta hlutverk sitt við gerð kjarasamninga á almennum markaði. Ríkisvaldið ætti ekki að hafa annað hlutverk við kjarasamninga en að treysta forsendur þeirra.

2.9. Kjararannsóknarnefnd

Kjararannsóknarnefnd er skipuð sex fulltrúum aðila vinnumarkaðarins, þrír eru frá Samtökum atvinnulífsins og aðildarfélögum þess og þrír frá samtökum launamanna. Rekstur skrifstofu nefndarinnar er fjármagnaður af atvinnuleysisstryggingarsjóði, skv. bráða-

birgðaákvæði við lög um atvinnuleysisstryggingar. Meginmarkmið starfseminnar er að standa að gerð áreiðanlegra hagtalna sem lýsa greiddum launum og launakostnaði á íslenskum vinnumarkaði ásamt breytingum á þeim. Hefur nefndin staðið að gerð launakannana í riflega þrjú áratugi. Í júní 1999 hófst útgáfa á niðurstöðum nýrrar launakönnunar, sem er samstarfs-

Nýbúskapur og framleiðni

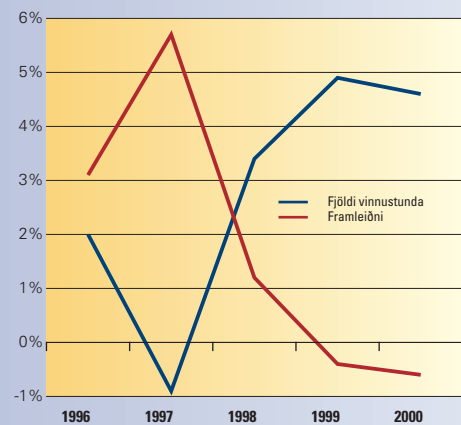
Viða um heim hefur framleiðsla vaxið óvenjumikið og lengi án þess að verðbólga hafi hækkað mikið. Því hefur verið haldið fram að nýjar upplýsingaveitur hafi aukið framleiðni og þanþol hagkerfisins. Sumir ganga jafnvel svo langt að segja að samdráttarskeið séu úr sögunni (sú skoðun nýtur þó ekki almenns stuðnings). Talað er um nýtt hagkerfi eða nýbúskap. Stafar hinn mikli hagvöxtur hér á landi undanfarna ár af eðlisbreytingum á hagkerfinu? Tölur um framleiðni á vinnustund hér á landi, sem einkum eru reistar á tölum úr vinnumarkaðskönnun Hagstofunnar, benda ekki til þess.

Meðfylgjandi mynd bendir til þess að skipta megi hagvaxtar-skeiðinu frá 1996 í tvennt:

- Fyrri hluta tímabilsins eykst framleiðni vinnuafis mikið.
- Seinni árin fjölga vinnustundum mikið.

Árið 1996 jókst framleiðsla á hverja vinnustund um rúm 3% og um tæp 6% árið 1997, en í meðalári er aukningin líklega 1-2%. Um miðjan tíunda áratuginn var fjármagn vannýtt eftir

Vinnuafisnotkun og framleiðni

Heimild: Hagstofa Íslands, útreikningar SA

Hagvöxtur og framleiðni vinnuafis 1996 – 2000

	1996	1997	1998	1999	2000
Fjölgun á vinnualdri	1,3%	1,2%	1,3%	1,3%	1,2%
Fluttir frá útlöndum	-0,5%	-0,1%	0,3%	0,5%	0,6%
Meiri atvinnuþátttaka	-1,5%	-0,7%	1,5%	1,1%	0,8%
Minna atvinnuleysi	1,2%	-0,1%	1,1%	0,7%	0,3%
Lengri vinnutími	1,9%	-0,9%	-0,7%	1,2%	1,6%
Alls fjölgun vinnustunda	2,0%	-0,9%	3,4%	4,9%	4,6%
Aukin framleiðsla á vinnustund	3,1%	5,7%	1,2%	-0,4%	-0,6%
Hagvöxtur	5,2%	4,8%	4,5%	4,4%	3,9%

Heimildir: Vinnuarkaðskönnun Hagstofu Íslands og útreikningar SA. Gert er ráð fyrir að þeir sem flytjst frá útlöndum séu á sama aldri og vinni jafnmikið og lengi og þeir sem fyrir eru.

lådeýðuna sem verið hafði í íslensku efnahagslífi frá 1988. Hið sama mátti segja um krafta þeirra sem voru í vinnu á þessum tíma. Því kostaði ekki miklar tilfæringar að bæta við verkefnum.

Árið 1998 virðist þessi slaki vera horfinn og ekki hægt að búa meira til nema með meiri vinnu. Margir, sem áður höfðu unnið minna en þeir hefðu kosid, eða verið atvinnulausir, fengu tilboð um vinnu næstu ár. Auk þess leiddi mikil framleiðniaukning til þess að launahækkunar ollu ekki verðlagshækkunum nema að takmörkuðu leyti. Kaupmáttur tíma-kaups óx um rúm 15% frá 1996 til 1998 og á það sinn þátt í aukningu vinnuframboðs.

Frá 1998 hefur vinnustundum fjölgað hér á landi um 3,5-5% á ári, en náttúrlig fjölgun virðist vera 1-1,5% (sjá meðfylgjandi mynd). Auk þess sem fólki á vinnualdri fjölga munar mest um að fleiri sækjast eftir vinnu en áður, en vinnutími hefur líka lengst, færri vantar vinnu og fólk flyst hingað frá útlöndum.

Athugi vekur að framleiðsla á vinnustund minnkar árin 1999 og 2000. En það myndi líkast til breytast ef talið væri í verðmæti vinnustunda (þar sem 150.000 króna maður vegur helmingi meira en 75.000 króna maður), því að þeir sem nýkomnir eru inn á vinnumarkað þiggja margir hverjir lág laun. Á þeim mælikvarða héldi framleiðni sennilega áfram að aukast eitthvað árin 1999 og 2000.

Niðurstaðan er sú að framleiðni vinnuafis hafi aukist meðan slaki í hagkerfinu var unninn upp, en síðari árin hafi hagvöxturinn verið borinn uppi af mikilli vinnu. Þegar litid er á tímabilið í heild er frammistaðan hvað framleiðni varðar ekki slæm því að framleiðniaukning á vinnustund á þessum fimm árum er rúm 9% eða 1,8% á ári að jafnaði en til samanburðar jókst framleiðni í Bandaríkjunum um 1,5% á ári á seinni hluta tíunda áratugarins.

**Launahækkarnir einstakra hópa skv. úrtaki Kjararannsóknarnefndar
Breyting frá sama ársfjórðungi síðasta árs**

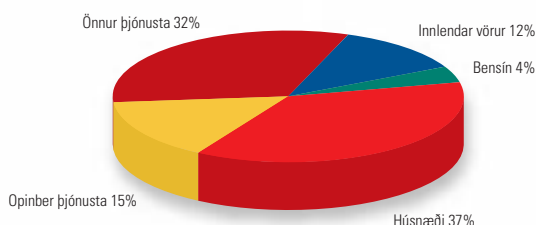
Starfsstétt	1999				2000
	I	II	III	IV	I
Almennt verkafólk	6,3%	6,1%	5,7%	5,5%	2,6%
Véla- og vélgæslufólk	7,1%	4,7%	7,0%	5,3%	3,2%
Sérhæft verkafólk	6,5%	8,2%	6,7%	8,7%	3,4%
Iðnaðarmenn	8,4%	4,7%	5,3%	5,1%	2,2%
Þjónustu-, sölu- og afgreiðslufólk	6,0%	5,2%	6,1%	6,2%	4,5%
Skrifstofufólk	4,5%	5,7%	6,3%	5,9%	3,6%
Tæknar og sérmenntað starfsfólk	7,4%	6,8%	8,1%	7,1%	5,2%
Sérfræðingar	8,3%	5,7%	5,0%	6,4%	4,7%
Karlar	6,7%	5,3%	5,9%	5,6%	3,2%
Konur	5,5%	6,2%	6,5%	6,6%	3,8%
Höfuðborgarsvæði	6,6%	5,6%	6,7%	6,2%	4,6%
Utan höfuðborgarsvæðis	5,6%	5,7%	5,5%	5,7%	1,9%
Allir	6,3%	5,6%	6,1%	6,0%	3,4%

verkefni Hagstofu Íslands, Kjararannsóknarnefndar og Kjararannsóknarnefndar opinberra starfsmanna. Ætlinin er að nýja launakönnunin nái til meginhluta íslensks vinnumarkaðar. Safnað er nákvæmari og fjölbreyttari upplýsingum en áður var gert og uppfylla gögnin nú alþjóðlega viðurkennda staðla. Fyrirtæki, stofnanir og sveitarfélög eru valin af handahófi úr launagreiðendaskrá ríkisskattstjóra en stærstu fyrirtækin í hverri atvinnugrein koma þó sjálfvalin inn.

Í fyrsta áfanga launakönnunarinnar var haft samband við fyrirtæki sem starfa í atvinnugreinum sem voru í eldri launakönnunum Kjararannsóknarnefndar. Í öðrum áfanga sem hófst vorið 2000 verður safnað upplýsingum frá þeim sveitarfélögum og opinberu stofnunum sem tilheyra úrtaki og jafnframt frá fyrirtækjum sem starfa til dæmis við útgáfu- eða fjármála-starfsemi. Í seinni áföngum verður safnað upplýsingum frá öðrum hlutum vinnumarkaðarins svo sem hótélum og veitingahúsum. Frumvinnsla gagna, þar með talið gæðaeftirlit og leiðréttingar, fer alfarið fram hjá Kjararannsóknarnefnd og farið er með öll gögn sem trúnaðarmál.

Kjararannsóknarnefnd gefur ársfjórðungslega út fréttabréf með niðurstöðum launakönnunarinnar.

**Áhrif einstakra þátta á vísitölu neysluverðs síðustu 12 mánuði
(sept. 1999 – sept. 2000)**

Heimild: Hagstofa Íslands

Hagstofa Íslands mun nota þau gögn sem aflað er í könnuninni til vinnslu launavísitölu.

Hjá Kjararannsóknarnefnd eru fimm starfsmenn. Forstöðumaður er Hrafnhildur Arnkelsdóttir, tölfræðingur.

Launakönnunin fer sístækkandi og hafa umsvif við framkvæmd hennar aukist mjög af þeim sökum. Notkun Hagstofu Íslands á niðurstöðum nefndarinnar við mánaðarlega útreikninga launavísitölu eykur kröfur um tímanleika niðurstaðna, þ.e. hversu fljótt gögn berast og hversu fljótt unnt er að vinna úr gögnum. Gögnin eru mjög nákvæm og er mikil áhersla lögð á vönduð vinnubrögð við vinnslu þeirra. Til að hægt sé að halda uppsettum markmiðum um útgáfu og vinnslu þarf að koma til aukinn mannaflí í gagnavinnslu.

Nefndinni berst mikill fjöldi fyrirspurna frá einstaklingum, félagasamtökum, fræðimönnum og opinberum aðilum, jafnt innanlands sem erlendis frá. Úrvinnsla vegna fyrirspurna og þjónusta við notendur niðurstaðna er vinnukrefjandi en mikilvægur þáttur starfseminnar. Sökum aukinna umsvifa vegna nýrrar launakönnunar er þörf á að ráða starfsmann sem tryggt gæti að nefndin geti áfram sinnt slíkum verkefnum.

Hjá Kjararannsóknarnefnd fer nú fram mikið þróunarstarf. Mikil vinna er lögð í að þróa hugbúnað vegna gagnavinnslu þannig að uppsett markmið um samræmd og stöðluð vinnubrögð haldist. Verið er að endurskoða fréttabréf nefndarinnar þannig að framsetning niðurstaðna verði einfaldari og falli betur að þörfum notenda.

**2.10. Samkeppnishæfni þjóða
(Könnun WEF)**

Á haustmánuðum ársins 2000 skapaðist mikil umræða um samkeppnishæfni íslensks atvinnulífs á grundvelli skýrslu Alþjóðlegu efnahagsstofnunarinnar (The World Economic Forum) um samkeppnishæfni 59 ríkja. Samtök atvinnulífsins tóku, líkt og undanfarin ár, þátt í vinnslu skýrslunnar og sáu um kynningu á niðurstöðum hennar hér á landi. Óhætt er að segja að niðurstöðurnar hafi vakið mikla athygli og mikið var fjallað um þær í íslenskum fjölmiðlum.

Ísland er í 24. sæti á lista yfir ríkin 59 og hefur lækkað um 6 sæti frá því í fyrra er það lenti í 18. sæti í samskonar úttekt. Mikið hefur verið um það rætt hér á landi hvort við séum að dragast aftur úr öðrum ríkjum þrátt fyrir tiltöllulega góða stöðu í dag. Óhætt er að segja að þátttaka SA í skýrslugerðinni hafi mælst vel fyrir og búast má við áframhaldandi þátttöku samtakanna.

2.11. Löggjöf sem snýr að atvinnulífinu

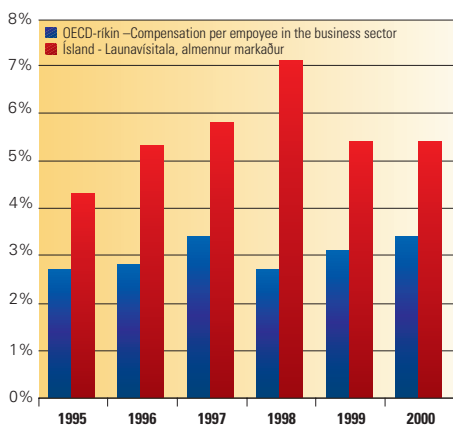
Í 8. kafla ársskýrslunnar er umfjöllun um þá nýju löggjöf sem snertir atvinnulífið hvað mest.

Kjara- og samningamál

3.1. Stefnuörkun Samtaka atvinnulífsins

Á stofnfundi Samtaka atvinnulífsins, þann 15. september 1999, dró Finnur Geirsson, formaður SA, upp sýn samtakanna í efnahagsmálum og lagði drög að stefnu þeirra í kjaramálum fyrir næsta samningstímabil. Hann lagði þar áherslu á að dæmefá kaupmáttaraukning launa síðustu ára hefði haft í för með sér meiri kostnaðarhækkunir hjá íslenskum fyrirtækjum en hjá erlendum keppinautum. Samkeppnistaðan hefði þröngst, raungengi krónunnar farið hækkandi og afkoma í samkeppnisgreinum færi versnandi. Viðskiptahalli væri mikill sem setti þrýsting á gengi krónunnar. Þessar aðstæður settu áframhaldandi kaupmáttaraukningu ákveðin mörk. Hann varaði við kollsteypu í verðlags- og kjaramálum sem að líkindum byði heim stöðnun og atvinnuleysi. Launahækkunir ættu að taka mið af framleiðniþróun í atvinnulífinu og verkefnið væri fyrst og fremst að varðveita og treysta þann árangur sem náðst hefði.

Launahækkunir á Íslandi og í OECD

Stefna samtakanna á kjaramálasviðinu var endanlega mörkuð með stjórnarsambýkkt þann 15. desember 1999. Stjórnin lagði áherslu á versnandi stöðu í alþjóðlegri samkeppni vegna tvöfalt meiri launahækkana en í viðskiptalöndum undanfarin ár. Verðlags- og kostnaðarþróunin yrði að vera svipuð og í viðskiptalöndunum ef viðhalda ætti hlutdeild þess hluta atvinnulífsins sem býr við alþjóðlega samkeppni. Var að var við óraunhæfum væntingum um miklar launahækkunir með skírskotun til einstakra fordæma af opinberum vettvangi. Stjórnin hvatti til þess að langtímahagsmunir væru hafðir að leiðarljósi og að aðilar vinnurmarkaðar og stjórnvöld sameinuðust um þau markmið að ná verðbólgunni niður, tryggja forsendur stöðugleika í verðlags- og gengismálum og verja eins og kostur er þann kaupmátt sem náðst hefði.

3.2. Hugmyndir um skammtíam-samning

Síðari hluta septembermánaðar 1999 fóru fram óformlegar þreifingar milli forystumanna SA og

verkalýðshreyfingar um hvort grundvöllur væri fyrir skammtíam-samningi. Sú hugmynd hafði verið til umræðu að allir kjarasamningar, sem rynnur út 15. febrúar árið 2000, yrðu framlengdir til ársloka með tiltekinni lágmarksbreytingu launa. Þannig mætti ná samningum á almennum og opinberum markaði í einn tímamark, með það að markmiði að tryggja samræmi í launahækkunum á vinnurmarkaði. Niðurstaða þessara viðræðna var lítill áhugi forystumanna verkalýðshreyfingar á skammtíam-samningi en almennur vilji til að gera samninga til lengri tíma með tryggjarkvæðum. Forystumenn verkalýðshreyfingar mátu það svo að möguleikar væru á meiri launahækkunum í lengri samningi en styttri auk þess sem mikil áhersla væri lögð á árangur í lífeyris- og starfsmenntamálum. Þá var sú afstaða ríkjandi innan SA að æskilegra væri að semja til langs tíma væri þess nokkur kostur.

3.3. Klofningur innan VMSÍ

Á formannafundi VMSÍ í byrjun október 1999 var klofningur milli félaganna á höfuðborgarsvæði og Suðurnesjum annars vegar og á landsbyggðinni hins vegar endanlega staðfestur en hann hafði legið í loftinu um hríð. Félagin Efling-stéttarfélag, Verkalýðsfélagið Hlíf og Verkalýðs- og sjómannaafélag Keflavíkur og nágrennis höfðu tekið ákvörðun um að ganga sameiginlega til samninga undir heitinu Flóabandalagið og segja skilið við samstarf við VMSÍ í kjaramálum þótt félagin gengju ekki úr sambandinu. Hinn hluti VMSÍ, 39 verkamannaafélag á landsbyggðinni, var fylgjandi hugmynd formanns VMSÍ sem orðuð var „frestun á viðræðuáætlun“ og í fólst að samningar félaganna yrðu framlengdir um allt að eitt ár gegn launahækkun. Á þingi VMSÍ í lok október varð það að niðurstöðu að landsbyggðarfélagin vildu gera skammtíam-samning gegn krónutöluhækkunum á taxa. Flóabandalagsfélagin höfðu á þessum tíma ekki mótað kjarakröfur sínar.

3.4. Viðræður við VMSÍ um skammtíam-samning

Með kjarasamningi VMSÍ og VMSÍ frá mars 1997 fylgdi viðræðuáætlun fyrir næsta samningstímabil, sem kvað á um að samningsaðilar skyldu taka upp viðræður eigi síðar en fjórum mánuðum áður en samningurinn rynnir út. Þar sem samningurinn rann út 15. febrúar 2000 þá fól þetta í sér að viðræður skyldu hefjast um miðjan október. Vinnulöggjöfin kveður hins vegar á um að viðræðuáætlun skuli liggja fyrir eigi síðar en 10 vikum áður en samningar renna út og ef aðilar hafi ekki gert slíka áætlun hvíli það á ríkissáttasemjara að gefa hana út eigi síðar en 8 vikum áður.

Í nóvember 1999 hófust viðræður milli SA og VMSÍ á grundvelli þeirra hugmynda sem fram höfðu komið á formannafundi og þingi VMSÍ í október. Það var þó ekki fyrr en 10. desember að kröfugerð VMSÍ tók á sig mynd en þá var lögð fram krafa um að 11.000 krónur legðust við hvern mánaðarlaunataxta. SA mat þessa kröfu þannig að hún hefði að lágmarki í för með sér að minnsta kosti 10% hækkun á samningssviðinu

að því gefnu að öll mánaðarlaun hækkuðu um 11.000 krónur, ekki aðeins umsamdir launataxtar. Þessi kröfugerð olli vonbrigðum og ljóst var að hún gæti ekki orðið grundvöllur viðræðna þar sem hugmyndir SA um hækkun voru innan við helmingur þessarar kröfu. Með kostnaðarhækkunum í anda kröfugerðar VMSÍ yrði árangri síðustu ára glutrað niður. Upp úr þessum viðræðum slitnaði því þann 16. desember.

3.5. Viðræðuáætlanir

Viðræðuáætlanir voru gerðar við landssamböndin og stærstu stéttarfélagin fyrir tilskyldan tíma, þ.e. 7. desember 1999. Má þar nefna Samiðn, VR/LÍV, RSÍ, Flóabandalagið, félag flugliða, farmenn og nokkur félag iðnaðarmanna. Viðræðuáætlanirnar voru með svipuðu sniði og fólu í sér markmið um tímasetningar. Í þeim var kveðið á um að í desember skyldu samningsaðilar kynna meginmarkmið fyrir komandi samningsgerð og að stefnt væri að samkomulagi um sem flesta efnisþætti fyrir lok janúar 2000. Eftir 1. febrúar 2000 væri hvorum aðila heimilt að fela ríkissáttasemjara stjórn viðræðnanna. Þá var kveðið á um að fundir skyldu að jafnaði haldnir í húsakynnum ríkissáttasemjara á venjulegum vinnutíma. Þá settu samningsaðilar sér það markmið að ljúka samningsgerð áður en gildandi kjarasamningar rynnu út. Viðræðuáætlanir eru kvöð skv. vinnulöggjöf og er ætlað að vera tæki til að koma skipulagi á samningsgerð. Reynslan frá samningsgerðinni 1997 og 2000 er hins vegar sú að þær hafa ekki reynst það tæki sem löggjöfin vænti, því tímasetningar hafa sjaldnast staðist og markmiðin ekki náðst.

3.6. Flóabandalagið

Flóabandalagið mynda Efling-stéttarfélag, Verkalýðsfélagið Hlíf og Verkalýðs- og sjómannafélag Keflavíkur og nágrennis. Efling-stéttarfélag er artaki Verkamannafélagsins Dagsbrúnar og Verkavennafélagsins Framsóknar. Til liðs við hið nýja félag hafa gengið Starfsmannafélagið Sókn, lója-félag verksmiðjufólks og Félag starfsfólks í veitingahúsum. Þá hafa karla- og kvennafélagin í Hafnarfirði, Hlíf og Framtíðin, sameinast undir merki Verkalýðsfélagsins Hlífar. Þann 20. desember 1999 kynnti Flóabandalagið markmið og almenna stefnumörkun í sex liðum í komandi kjarasamningum. Þessi markmið voru að kauptaxtar hækkuðu sérstaklega en hærra laun fengju prósentuhækkun, lág verðbólga og að launahækkanir skiluðu auknum kaupmætti, tryggingarákvæði í formi opunarákvæða vegna verðbólgu og launahækkana annarra hópa, stofnun starfsmenntasjóðs, að kostnaður vegna sérkjarasamninga yrðu innan ramma almennra launabreytinga og að samningstími yrði til 12-36 mánuða. Þá var lagður fram listi yfir nokkra tugi sérkjarasamninga sem óskað var breytinga á.

Þessi kröfugerð fékk skýrara inntak með nánari útfærslu þann 25. janúar. Þar var þess krafist að 70.000 króna laun hækkuðu í 91.000 krónur á samningstímanum eða um 30% og að í samningslok yrði enginn launataxti lægri en 91.000 krónur. Hærra taxtar hækkuðu hlutfallslega minna þannig að fyrir hverjar

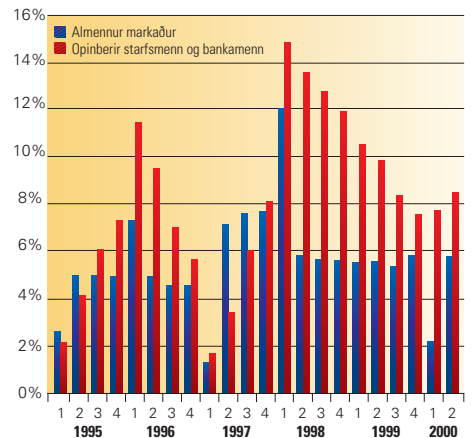
1.000 krónur lækkaði prósentuhækkunin um „%. Þannig lækkaði 80.000 kr. launataxti um 25% og 90.000 kr. launataxti um 20%. Þá var krafist hækkunar á orlofs- og desemberuppbót, 2% mótframlags vinnuveitenda gegn 2% viðbótar lífeyrissparnaði launamanna, aukinna réttinda vegna veikinda barna og fleira. Nýmæli í þessari kröfugerð var að með fylgdi ítarlegt kostnaðarmat á tillögnum og var niðurstaða þess 24,3% kostnaðarhækkun á samningstímanum og 21,6% hjá öðrum hópum ef þeir gerðu sams konar samning.

Þótt þessar kröfur væru háar, en SA mat að kostnaðarhækkunin væri 25,6% á þriggja ára samningstíma, eða 7,9% á ári að jafnaði, þá var ljóst að viðræðugrundvöllur var fyrir hendi. Viðræður fóru þannig fram að fyrst var tekist á um sérkjarasamninga og sér-mál en þegar þeim hafði miðað áfram var tekist á um kaupliði. Niðurstaða lá síðan fyrir þann 9. mars 2000 þegar undirrituð var yfirlýsing um megininntak væntanlegs kjarasamnings ásamt fylgiskjölum. Samningar voru síðan undirritaðir þann 13. mars 2000.

Samningurinn gildir frá 1. mars 2000 til 15. september árið 2003 eða í þrjú og hálf ár. Almennar launahækkanir eru 3,9% frá 1. mars 2000, 3,0% 1. janúar 2001, 3,0% 1. janúar 2002 og 2,25% 1. janúar 2003. Launataxtar hækka þó meira ár hvert eða um allt að 8,9% frá gildistöku samningsins, 6% hvort árið 2001 og 2002 og 5,25% árið 2003. Á einfaldan hátt má lýsa þeirri formúlu sem um samdist þannig að launataxtar undir 70.000 krónum hækkuðu um 8,9% og síðan var dregið úr prósentuhækkuninni um 0,25% fyrir hverjar 1.000 krónur sem launataxtinn var hærra en 70.000 þar til 90.000 króna markinu var náð en laun umfram það hækkuðu um 3,9%. Þannig hækkaði launataxti sem var 71.000 krónur um 8,65%, 72.000 hækkuðu um 8,4% og svo framvegis. Önnur helstu ákvæði samningsins voru þau að lágmarkstekjur fyrir fullt starf verða 85.000 krónur á mánuði frá 1.1.2001, 90.000 krónur frá 1.1.2002 og 91.000 krónur frá 1.1.2003. Þá var samið um mótframlag vinnuveitenda gegn viðbótarframlagi starfsmanns í lífeyris-

Launahækkanir

Skv. launavísitölu Hagstofu Íslands, 12 mánaða breytingar

Heimild: Hagstofa Íslands

sjóð sem nemur 1% frá 1. maí 2000 gegn 2% framlagi starfsmanns og hækkar þetta framlag í 2% þann 1.1. 2002. Veikindaréttur var aukinn sem og réttindi foreldra til að sinna veikum börnum sínum. Þá var gert samkomulag um starfsmenntamál, sem meðal annars felur í sér að verkefnum eru tryggðar 120 m.kr. á samningstímanum. Mat SA var að samningurinn fæli í sér 20% kostnaðarhækkun á samningstímanum. Samhliða undirritun aðalkjarasamnings var gengið frá breytingum á miklum fjölda sérkjarasamninga í einstökum starfsgreinum og fyrirtækjum.

Forsendur samningsins eru með öðrum hætti en áður hefur tíðkast og markast af þeirri óvissu sem ríkti á þeim tíma sem hann var gerður um verðlags- horfur og launaþróun á vinnumarkaði. Samningurinn hvílir á þeirri forsendu að sú kostnaðarhækkun sem í honum felst verði stefnumarkandi og að verðbólga fari minnkandi. Ef marktæk frávik frá launastefnu samningsins, hvað kostnað varðar, verða í kjarasamningum sambanda eða stærri félaga, geta verkalýðsfélögin skotið máli sínu til sérstakrar nefndar, skipaðri tveimur fulltrúum ASÍ og tveimur frá SA. Unnt er að skjóta málum til nefndarinnar í febrúar árið 2001 og í sama mánuði árin 2002 og 2003. Komist nefndin að þeirri niðurstöðu að samningsbundinn launakostnaður hafi hækkað marktækt meira í samningum stærri félaga eða sambanda en í samningnum felst getur nefndin úrskurðað almenna hækkun á launataxta, en ef ekki næst samkomulag þá er launaliður samningsins uppsegjanlegur með þriggja mánaða fyrirvara. Nefndin skal jafnframt fjalla um það, á ofangreindum tímamarkum, hvort sú forsenda sem samningurinn hvílir á, að verðbólga hafi farið minnkandi, hafi staðist. Hafi sú forsenda brugðist er launaliður samningsins uppsegjanlegur með þriggja mánaða fyrirvara miðað við mánaðamót.

Kjarasamningurinn var borinn upp sameiginlega í verkalýðsfélagunum þremur og var hann samþykktur með afar naumum meirihluta eða aðeins 26 atkvæðum. Greiddu 1.348 atkvæði með samningnum en 1.322 voru á móti. Á kjörskrá voru 11.370 en einungis 2.735 tóku þátt eða 24%. Auðir og ógildir seðlar voru 65.

3.7. Rafiðnaðarmenn

Rafiðnaðarsamband Íslands lagði fram kröfugerð sína 1. desember og var ljóst frá upphafi að RSÍ hyggðist vera meðal fyrstu félaga til að ljúka samningsgerð. Umræður um launalið samningsins mótuðust mjög af yfirstandandi viðræðum SA við Flóabandalagið og var Flóanum látið eftir að ræða almennar launabreytingar. SA lagði mikla áherslu á að undirrita samning við RSÍ áður en atkvæðagreiðsla um samning Flóabandalagsins lyki enda talið jákvætt ef fleiri stéttarfélög staðfestu þá launastefnu sem mörkuð var með flóasamningnum. Samningar tókust milli SA og RSÍ þann 24. mars og er gildistími þess samnings enn lengri en samningur Flóabandalagsins eða til 1. mars 2004. Heimilt er þó að segja honum upp í desember 2002 og fellur hann þá úr gildi 1. mars 2003. Samningurinn er kostnaðarlega á svipuðum nótum og samningur Flóabandalagsins en launahækkun 1. janúar 2003 er

3,0%. Launaákvæði samningsins kveða aðeins á um lágmarkslaun og byggja launakjör rafiðnaðarmanna á því sem um semst á markaði. Þá var orlofsréttur og slysa- og veikindaréttur aukinn og ákvæði um lágmarkshvöld skýrð betur, til viðbótar þeim ákvæðum sem að framan eru talin í samningi Flóabandalagsins. Í samningnum er vísað til forsenduákvæðis í samningi Flóabandalagsins.

3.8. Verkamannasamband Íslands

Í kjölfar viðræðuslita milli SA og VMSÍ um miðjan desember 1999 lýstu forystumenn VMSÍ framhaldinu þannig að harður vetur væri framundan. Þann 25. janúar lagði síðan VMSÍ fram kröfur sínar á fundi með SA hjá Ríkissáttasemjara.

Þær kröfur sem VMSÍ (og Landssamband iðn- verkafólks utan höfuðborgarsvæðis) lagði fram voru mjög háar og mörkuðust af því að komið var til móts við kröfur þeirra sem lengst vildu ganga innan sambandsins. Kröfugerðin byggðist á þriggja ára samningstíma. Þrjár launahækkanir skyldu árlega koma til, 15.000 krónur á mánaðarlaun í hvert sinn, eða samtals 45.000 krónur á samningstímanum. Þá var krafist nýrrar launatöflu (sem varlega áætlað fól í sér 7,5% hækkun), hækkunar desemberuppbótar í 50.000 krónur, orlofsuppbótar í 15.000 krónur, starfsmennta- sjóðs, 0,3% af launum, allt að 33 daga orlofs, aukinna framlaga í lífeyrissjóði, úr 6% í 11,5%, auk fjölda annarra atriða. Mat SA á kröfugerðinni var að hún fæli í sér um 40% hækkun á einu ári ef öll atriði hennar kæmu til framkvæmda og þar til viðbótar kæmu kröfur um áfangahækkanir og sérkröfur. Talsmenn SA lýstu því þegar yfir að kröfur VMSÍ væru algerlega óraunhæfar og gætu ekki orðið grundvöllur viðræðna.

Formannafundur VMSÍ/LI ákvað þann 24. janúar að stofna aðgerðahóp til að stjórna aðgerðum ef til átaka kæmi og þann 3. febrúar 2000 tók samninga- nefnd VMSÍ/LI þá ákvörðun að vísa kjaradeilu sambandanna við SA til Ríkissáttasemjara. Fyrsti fundur undir hans stjórn var haldinn þann 8. febrúar og stóðu viðræður linnulítið uns samningur tókust þann 13.

apríl. Sáttasemjari útbjó viðamiklar stundatöflur fyrir viðræður um einstaka liði í kröfugerð VMSÍ en fram- an af var lítil alvara í viðræðunum vegna hinna háu kaupkrafta. Eins og fram hefur komið náðust samning- ingar við Flóabandalagið á þessu tímabili og voru margir verkalyðsleiðtogar innan VMSÍ afar ósáttir við niðurstöðuna sem þar fékkst og gagnrýndu hana opinberlega. Höfðu þeir ugglaut neikvæð áhrif á atkvæðagreiðsluna.

Um miðjan mars fór fram atkvæðagreiðsla meðal VMSÍ-félaganna 39 um boðun verkfalls frá og með 30. mars. Samþykktu 26 félög að fara í verkfall en meðal þeirra sem felldu tillöguna voru félögin í Vestmanna- eyjum, Grindavík, Stykkishólmi, Grundarfirði, Búðardal og á Fáskrúðsfirði. Þrjú félög á Vestfjörðum ákváðu að fresta atkvæðagreiðslu um verkfallsboðun. Þótt 16.600 manns hafi verið í félögunum á þessum tíma voru aðeins 6.900 á kjörskrá. Boðuðu verkfalli var síð- an frestað um hálfan mánuð, til 13. apríl, en þá hafði viðræðum miðað nokkuð, meðal annars um uppbygg- ingu nýrrar, samræmdrar launatöflu fyrir VMSÍ. Kjara- samningar voru loks undirritaðir þann 13. apríl.

Samningarnir milli SA annars vegar og VMSÍ og LI hins vegar taka í meginatriðum mið af samningi Flóa- bandalagsins, með nokkrum frávikum þó. Samning- arnir gilda út árið 2003, eða 3½ mánuði lengur, og almenn launahækkun þann 1.1. 2003 er 2,75%. Samið var um nýtt kerfi launataxta sem byggir á sjö launaflokkum með fimm aldursþrepum, það hæsta eftir sjö ár, en áður var hæsta aldursþrep miðað við fimm ára starf í sama fyrirtæki. Launataxtar voru þó hækkaðir með sömu aðferð og í kjarasamningi Flóa- bandalagsins. Bætt var við ákvæði um lágmarkstekjur fyrir fullt starf á árinu 2000, 77.000 krónur á mánuði frá 1. maí 2000 og 93.000 krónur frá 1.1. 2003 í stað 91.000 króna hjá Flóabandalaginu. Þá bættist 28. orlofsdagurinn við eftir 10 ára starf í sama fyrirtæki. Breytingar voru gerðar á kaflanum um fyrirtækjabátt kjarasamninga, fjárhæðir slystrygginga hækkaðar og við bættist nýr kafli um hópferða- og sérleyfisbilstjóra. Samkomulag var gert um starfsmenntamál, á svipuð- um nótum og í samningi SA og Flóabandalagsins, og

forsendur samninganna eru þær sömu. Að mati SA voru áhrif samningsins á heildarlaunakostnað 21% á samningstímanum.

Samningurinn var samþykktur í öllum félögunum nema á Blönduósi, Sauðárkróki og Óxarfirði. Í þeim 32 verkalyðsfélögum sem tilkynntu tölulegar niður- stöður atkvæðagreiðslna voru 9.700 manns á kjörskrá og greiddu 3.500 atkvæði eða 36%. 2.000 manns samþykktu samninginn eða 58%. Viðbótarsamkomu- lag var gert maibyrjun við fyrrnefnd tvö félög og lauk þannig þessari löngu samningalotu við VMSÍ, sem staðið hafði með hléum í hálf t. á.

3.9. Bifreiðastjórar

Meginþorri bifreiðastjóra og tækjamanna, sem þurfa aukin ökuréttindi og réttindi á vinnuvélar, hefur átt félagsaðild að almennum verkamannafélögum. VMSÍ gerði þá kröfu í viðræðum sínum við SA að gerður yrði heildarkjarasamningur um störf bifreiðastjóra, sem tæki almennt til allra starfa bifreiðastjóra og tækjamanna. Við sameiginlega skoðun SA og aðildar- félaga þess varð niðurstaðan sú að slíkur heildarkjara- samningur hentaði ekki. Verktakar væru innan SI og ættu til dæmis fátt sameiginlegt með hópferða- og sérleyfishöfum, sem væru innan SAF. Landflutninga- fyrirtækin áttu hins vegar aðild að SVÞ. SA skildi hins vegar nauðsyn þess að samin yrðu fyllri og nákvæm- ari ákvæði um störf bifreiðastjóra, t.d. hópferðabif- reiðastjóra. Því var fallist á að taka upp í aðalkjara- samning VMSÍ nýjan kafla um sérstök launakjör hóp- ferða- og sérleyfisbifreiðastjóra til viðbótar við almenn ákvæði sem í gildi voru. Einnig voru gerðar efnisbreyt- ingar á tækjamannakafla VMSÍ samningsins, sem nú tekur almennt til allra annarra bifreiðastjóra og tækja- manna. Samningur VMSÍ og SA hefur þannig gildi sem lágmarkskjör í öllum starfsgreinun bifreiðastjóra og tækjamanna og tekur til allra bifreiðastjóra, þar með talið til hópferða- og sérleyfisbifreiðastjóra.

3.10. Samiðin

Samningar komust á milli SA og Samiðnar þann 15. apríl og gildir hann til 31. janúar 2004. Almennar launabreytingar eru þær sömu og í samningi RSÍ. Samið var um að færa taxa sveina nær greiddum launum á markaði en auk þess var samið um tvo nýja launataxta, þ.e. fyrir starfsmenn sem lokið hafa skemmra starfsnámi í viðkomandi iðngrein og fyrir sérhæfða aðstoðarmenn í iðnaðarstörfum með mikla faglega reynslu. Það er sameiginlegur skilningur samningsaðila að þessir síðastnefndu launaflokkar næðu ekki til starfa sem teljast hefðbundin störf verkamanna. Að öðru leyti var orlofs-, lífeyris- og veik- indaréttur aukinn, slysbætur hækkaðar og tekið var á ákvæðum um lágmarkshvild.

3.11. Flugliðar

Samningaviðræður við flugliða Flugleiða og Flugfél- ags Íslands hófust í desember. Þá hófust viðræður við Flugvirkja sem kröfðust verulegra launahækkana, meðal annars með vísan til þess að þeir nyttu ekki

launaskriðs til jafns við aðra þar sem laun þeirra fylgi alfarið kjarasamningi. Samningur Flugvirkjafélags Íslands við Íslandsflug sem gerður var í upphafi árs reyndist einnig þrálát viðmiðun. Deilunni var því fljótlega vísað til sáttasemjara. Verkfall var boðað frá 13. apríl hjá Flugleiðum og frá 17. apríl hjá Flugfélagi Íslands. Það hefði lamað allt flug Flugleiða þó að því væri aðeins ætlað að taka til um 20 flugvirkja sem vinna við línuviðhald. Samningar tókust þann 12. apríl vegna Flugleiða og var verkfallinu frestað til 3. maí. Sá samningur var felldur. Jafnframt því hættu flugvirkjar að vinna yfirvinnu. Það vekur umhugsun að þetta eru fimmtu samningarnir í röð þar sem þessari aðferð er beitt. Samningarnir 1997, 1995, 1994 og 1993 voru einnig felldir og verkfall boðað í kjölfarið öll árin nema 1995. Samningur vegna Flugfélags Íslands var gerður 14. apríl og var hann samþykktur. Þann 27. apríl tókust að endingu samningar vegna Flugleiða og var verkfallinu þá aflýst. Samkomulag varð um vissa hagræðingu, launaskólum var breytt og ferðapeningar færðir inn í grunn.

Samningaviðræður við flugfreyjur stóðu yfir frá því í janúar þar til í maí. Samningar tókust vegna Flugleiða 30. apríl. Samið var um hagræðingu í leiguflugi, breytt taxtakerfi og vaktáálg. Nýr samningur var jafnframt gerður við Flugfreyjufélagið vegna Flugfélags Íslands þann 18. maí. Sá samningur er í meginatriðum hliðstæður Flugleiðasamningnum að öðru leyti en því sem snýr að sérstöðu og þörfum innanlandsflugsins.

Samningar við Flugumsjónarmenn hjá Flugleiðum tókust 19. maí eftir langdregnar samningaviðræður. Flugumsjónarmenn höfðu áður vísað deilunni til sáttasemjara. Auk almennra launahækkana og hagræðingaratriða var launakerfi flugumsjónarmanna einfaldað og fastar greiðslur felldar inn í grunnlaun.

Samningaviðræður við flugmenn hófust seinna en við aðra flugliða þar sem fyrri samningur þeirra rann fyrst út þann 15. mars. Áður hafði verið gengið frá samkomulagi um aðskilnað starfsaldurslista Flugleiða og Flugfélags Íslands. Samningur vegna vegna Flugleiða var undirritaður þann 2. júní. Samkomulag var um hagræðingaratriði, svo sem breytingar á flug-, vakta- og hvíldartímaákvæðum. Samningur vegna Flugfélags Íslands var síðan gerður þann 8. júní.

Allir þessir samningar eru með gildistíma til 15. september 2003 og eru, þegar á heildina er litið og tillit tekið til hagræðingaratriða, á svipuðum nótum og aðrir samningar SA.

3.12. Lyfjafraeðingar

Kjarasamningar tókust við lyfjafraeðinga þann 3. maí sl. vegna framleiðenda og daginn eftir vegna apóteka. Samningarnir gilda til ársloka 2003 og eru með tilvísunum í kjarasamning SA við Flóabandalagið hvað samningsforsendur varðar. Áfangahækkanir eru þær sömu og í þeim samningum sem gilda út árið 2003. Helstu nýmæli samninganna voru þau að launataxtar voru felldir niður og samningsákvæði um markaðslaun tekin upp. Þau kveða á um að starfsmenn og vinnuveitendur skuli semja um laun sín á milli og við ákvörðun launa skuli meðal annars litið til eðlis starfs, ábyrgðar, hæfni, viðbótarmenntunar og vinnutíma. Þá

skuli gera launakönnun meðal lyfjafraeðinga einu sinni á ári. Samningarnir fela að öðru leyti í sér mótframlag vinnuveitenda vegna viðbótarframlags starfsmanna til lífeyrissparnaðar, aukinn rétt foreldra vegna veikinda barna, breytt ákvæði um yfirvinnuálag og greiðslu vegna vinnu í kvöldmatartíma, auknar greiðslur í útköllum og ný ákvæði um orlof.

3.13. Mjólkurfraeðingar

Viðræður við Mjólkurfraeðingafélag Íslands hófust í byrjun janúar. Félagið lagði fram kröfur sínar þann 14. janúar og fólu þær í sér þrjú meginatriði auk krafna um launahækkanir. Í fyrsta lagi að gerð fyrirtækjasamninga yrði lokið í öllum fyrirtækjum fyrir gerð nýs aðalkjarasamnings aðila. Í öðru lagi að gerðar yrðu breytingar á vinnuskipulagsákvæðum til hagræðingar og í þriðja lagi að endurmenntunarkafli yrði endurskoðaður. Þótt kröfurnar væru ekki margar þá voru þær flóknar, ekki síst breytingar á vinnuskipulagsákvæðum, en þar var mat aðila á hugsanlegu hagræði af breytingum á samningstexta aðalkjarasamnings mismunandi. Einnig var um það deilt hvort í fyrirtækjasamningum, sem gerðir voru árin 1997-1999, hafi verið samið um þessi atriði án heimildar í aðalkjarasamningi. Á miðnætti þann 3. maí hófst verkfall Mjólkurfraeðingafélags Íslands. Það stóð í tæpan sólarhring og lauk með undirritun kjarasamnings þann 4. maí sl. Í honum er að finna sömu ákvæði og í samningum iðnaðarmanna um áfangahækkanir, lífeyris- og veikindamál, hvíldartímaákvæði og fyrirtækjasamninga, en auk þess var samið um endurmenntunarnámskeið og hagræðingu á vinnuskipulagi. Það hagræði sem í breytingum á samningstextanum fólst var metið til 4,5% kostnaðarlækkunar og var henni veitt inn í launatöflu. Kjarasamningurinn gildir til 31. desember árið 2003.

3.14. Undirmenn á farskipum

Viðræður við Sjómannafélag Reykjavíkur (SR) hófust í febrúar. Launakröfur voru verulegar eða um 44% hækkun launa auk krafna um að lágmarkslaun á erlendum leiguskipum í áætlanarsiglingum til Íslands yrðu samkvæmt íslenskum kjarasamningum. SR lagði áherslu á að gera samning til skamms tíma og í hæsta lagi til tveggja ára, en útgerðir vildu gera samning til hausts eða ársloka 2003. SR hafnaði leið verka-

mannafélaganna um mesta hækkun lægstu launa og kröfðust þess að launabil milli bátsmanns og háseta héldust óbreytt. Gerð var krafa um verulega hækkun slysatrygginga og raktar sögur um slysskipverja við vinnu sína um borð þar sem þeir hefðu ekki fengið fullar bætur. Því var hótad, ef slysatrygging yrði ekki viðunandi, að hásetar hættu að klifra upp á gáma og vinna aðra hættulega vinnu við sjóbúning farms. Verfalli sem hófst aðfaranótt 1. maí var frestað þegar samningar tókust að kvöldi 6. maí. Gildistími samningsins er til ársloka 2003.

3.15. Verslunarmenn

Í samningunum 1997 sómdu VR og LÍV sitt í hvoru lagi en að þessu sinni var samstarf milli þessara aðila og samdist þeim um að VR mótaði kröfugerð og færi með forystu í viðræðum. Verslunarmenn kynntu SA hugmyndir sínar í komandi viðræðum á fundi þann 21. desember 1999, en þær voru ekki endanlega frágengnar á þeim tíma. Verslunarmenn lögðu þar megináherslu á að stöðugleiki héldist í efnahagslífinu og að kaupmáttur héldi áfram að aukast. Hækka þyrfti lægstu launataxta sérstaklega, semja þyrfti um svokölluð markaðslaun, styttingu vinnuviku, lengra orlof, endurmenntunarsjóð og aukin framlög til lífeyrismála. Þá væri æskilegt að samningar væru til langs tíma.

Engar viðræður áttu sér stað milli SA og VR/LÍV fyrstu vikurnar í janúarmánuði. VR/LÍV kaus hins vegar að kynna endanlega kröfugerð sína í fjölmiðlum þann 5. janúar og efndi til mikillar auglýsingaherferðar. Á þessum tíma einbeittu verslunarmenn sér að því að ná kjarasamningi við Samtök verslunarinnar-FÍS, en fyrirtæki innan raða þessara samtaka eru hátt í 300 talsins. Voru samningar undirritaðir þann 22. janúar 2000. Var þar með endurtekið ferlið frá 1997 en þá gerðu þessir aðilar einnig fyrsta kjarasamninginn í samningalotunni.

Samningur VR/LÍV og SV-FÍS er til fjögurra ára og er nánast útfærsla á kröfugerð VR/LÍV. Þannig er kveðið á um 90.000 króna byrjunarlaun í ársbyrjun 2000, markaðslaunakerfi að hætti VR, sem í felst að

engar launahækkningar eru á samningstímanum nema í upphafi en í stað þess ákvarðast laun í samskiptum stjórnenda og starfsmanna. Ef starfsmaður eða hópur starfsmanna er ekki sáttur við þá niðurstöðu sem þar fæst er farvegur opin fyrir aðkomu stéttarfélaganna og í ákveðnum tilvikum er hægt að skjóta ágreiningsmálum til gerðardóms sem getur úrskurðað launabreytingar. Þá eru í samningnum meðal annars ákvæði um 30-60 mínútna vinnutímastyttingu á viku og 0,25% framlag í fræðslusjóð.

VR/LÍV kynnti loks kröfugerð sína formlega fyrir SA þann 28. Janúar. Viðræður fóru rólega af stað og var lítið fundað í febrúar. Í mars og fyrri hluta apríl var fjallað um einstaka þætti kröfugerðarinnar og einstaka sérkjarasamninga. Þá var lögð talsverð vinna í að útfæra hugmyndir um sérkjarasamning fyrir vinnu í stórmörkuðum. Viðræður komust á skrið í seinni hluta apríl og stóðu linnulaust uns skrifað var undir kjarasamninga þann 14. maí.

Kjarasamningarnir milli SA annars vegar og VR og LÍV hins vegar gilda til 1. mars 2004. Upphafshækkun er 3,9% og áfangahækkningar 3,0% þann 1. janúar ár hvert eins og í samningum sem gilda fram yfir áramótin 2003/2004. Launataxtar afgreiðslufólks voru hækkaðir með sömu aðferð og í samningum Flóabandalagsins og VMSÍ með tiltekinni viðbót vegna breytinga á vinnutímaákvæðum sem koma vinnuveitendum til góða. Samningurinn er að öðru leyti verulega frábrugðinn öðrum samningum þar sem margháttaðar breytingar voru gerðar á vinnutímaákvæðum

Yfirlit yfir sérkjarasamninga í fiskimjölsverksmiðjum

Stéttarfélag	Staður	Fyrirtæki	Undirskr.	Gildir frá	Gildir til
VFSK	Helguvík	SR-mjöl hf.	12.03.00	01.03.00	15.09.03
Eflling - stéttarfélag	Reykjavík	Faxamjöl hf.	13.03.00	01.03.00	15.09.03
VMSÍ	Bolungarvík	Gná ehf. loðnuverksmiðja	16.06.00	29.05.00	31.03.04
Verkalýðsfélag Þórshafnar	Þórshöfn	Fiskimjölsverksmiðja HP	09.05.00	01.04.00	15.02.04
Verkalýðsfélag Grindavíkur	Grindavík	Samherji hf. Fiskimjöl og lýsi hf.	17.05.00	17.05.00	31.12.03
Vlf. Vaka, Vlf. Raufarh., Vlf. Fram Seyðisf., Vlf. Reyðarfj.	Norðurland, Austurland	SR-MJÖL hf.	29.05.00	29.05.00	31.03.04
Alþ.samb. Austurl. v. Vlf. Norðf., Vlf. Árvakurs, Vökuls og Vlf. Vopnafj. og Skeggjast.hr.	Austfirðir	Síldarvinnsl. Hrfr. Eskifj., Óslands Höfn, Tanga Vopnaf., Gautav Dj.v.	29.05.00	29.05.00	31.03.04
Eining-löja	Akureyri	Fiskimjölsverksmiðja Ísfélags Vestmannaeyja	15.06.00	29.05.00	31.03.04
Verkalýðsfélagið Boðinn	Þorlákshöfn	Faxamjöl hf.	15.06.00	01.04.00	31.12.03
Verkalýðsfélag Akraness	Akranes	Fiskimjölsverksmiðja HB hf.	12.07.00	12.07.00	30.04.04
Vlf.- og sjómannafélag Sandgerðis	Sandgerði	Fiskimjölsverksmiðja Barðness ehf.	04.07.00	01.06.00	31.03.04
Vlf. Vestmannaeyja	Vestm.eyjar	Fiskimjölsverksmiðja Ísfélags Vestm.eyja hf.	Ósamið		
Vlf. Vestmannaeyja	Vestm.eyjar	Fiskimjölsverksmiðja Vinnslustöðvarinnar hf.	Ósamið		
Vlf.- og sjómannafélag Fáskrúðsfjarðar	Fáskr.fj.	Loðnuvinnslan hf.	Ósamið		

samningsins. Vikulegur vinnutími stýttist þann 1. október 2000 úr 40 í 39,5 stundir hjá afgreiðslufólki og úr 38 í 37,5 stundir hjá skrifstofufólki. Frá 1. júní 2000 féllu óunnir aukatímar um helgar niður og ákvæði um greiðslur fyrir vinnu í kvöldmatartíma breyttust. Þá var samið um rétt starfsmanna til árlegs viðtals við yfirmann um störf sín og starfskjör (markaðslaun), þó án aðkomu stéttarfélaganna. Samkomulag var gert um starfsmenntamál sem felur í sér að settur er á stofn starfsmenntasjóður sem bæði starfsmenn og fyrirtæki geta sótt til. Starfsmenntagjaldið er almennt 0,15% af heildarlaunum verslunarmanna en þó geta fyrirtæki með viðtæka endurmenntunarstefnu fengið lækkun í 0,05%. Eins og í flestum öðrum samningum eru í samningnum ákvæði um lágmarkstekjur fyrir fullt starf, viðbótarorlofsdag eftir 10 ára starf hjá sama vinnuveitanda, veikindi í orlofi, veikindi barna, viðbótarframlög til lífeyrissparnaðar og hækkaðar slysatryggingarfjárhæðir. Launataxtar skrifstofufólks, lyftaækna og starfsfólks í gestamóttöku voru færðir nær greiddu kaupi á markaði. Í samningsforsendum er einungis miðað við lækkandi verðbólgu en ekki vísað til annarra samninga eins og gert var í þeim samningum sem raktir eru hér að framan. Áhrif á launakostnað eru svipuð og í samningi Flóabandalagsins og VMSÍ. Samhliða endurnýjun aðalkjarasamnings voru sérkjarasamningar fyrir starfsfólk í söluturnum, apótekum, gestamóttöku, kvikmyndahúsum og ferðaþjónustu endurnýjaðir og nýir sérkjarasamningar gerðir fyrir afgreiðslufólk í stórmörkuðum.

3.16. Bókagerðarmenn

Kjarasamningur SA og Félags bókagerðarmanna var undirritaður 15. maí og gildir hann til 28. febrúar 2004. Kaupataxtar samningsins voru færðir nær greiddu kaupi í greininni og eru lágmarkslaun sveina 100.000 krónur. Einnig var samið um viðbótarframlag atvinnurekanda í lífeyrissjóð, veikindi í orlofi erlendis, réttur vegna veikinda barna aukinn, slysatryggingar hækkadar og tryggður var réttur starfsmanna til endurmenntunar.

3.17. Virkjunarsamningur

Viðræður um endurnýjun Virkjunarsamnings mörkuðust nokkuð af því annars vegar að RSÍ hafði samið við SA í marsmánuði um 145.000 króna lágmarkslaun við virkjunarframkvæmdir og hins vegar af því að mikil eftirspurn hefur verið á vinnumarkaði eftir þeim starfshópum sem við virkjanir starfa og að launagreiðslur til tiltekinna hópa, einkum iðnaðarmanna, eru hærri en samningurinn segir til um. Kröfur voru settar fram um verulegar taxtahækkanir, eða yfir 20%, og ýmiss konar álagsgreiðslur.

Nýr kjarasamningur var undirritaður þann 19. maí eftir stutta en snarpa lotu. Í honum fólst að launatöxtum var fækkað og launataxtar iðnaðarmanna voru færðir nær greiddu kaupi á virkjunarsvæðum, þannig að lágmarkslaun þeirra urðu 148.133 krónur með desember- og orlofsuppbót innifalinni. Launataxtar verkamanna hækkðu minna en í því fólst sú þversögn að

launakostnaður hækkaði meira hjá þeim en iðnaðarmönnum þar sem stærstur hluti þeirra fær greitt skv. launaákvæðum samningsins. Þá voru ferðalaun hækkuð sérstaklega en riflegar greiðslur á ferðum til virkjunarstaðar eru eins konar ígildi „háfjallaálags“ til viðbótar því að launataxtar eru mun hærri en í byggð. Þá var gerð breyting á ákvæðum um afkastahvetjandi launakerfi og um stjórnendur stórvirkra vinnuvéla. Helsti ávinningur vinnuveitenda í þessari samningsgerð var að í fyrsta sinn koma inn ákvæði um vaktavinnu í sex og átta daga úthaldi en hingað til hafa verktakar þurft að semja sérstaklega við félagin og yfirrúnaðarmann um upptöku slíkra vaktavinnukerfa og hvernig skrá skuli vinnutíma. Samningurinn var felldur með miklum meirihluta í atkvæðagreiðslu meðal starfsmanna við Vatnsfellsvirkjun og stefndi í það að boðað yrði verkfall í fyrri hluta júnímánaðar. Svo fór þó ekki því þann 5. júní samdist um viðauka við samninginn frá 19. maí og var samningurinn samþykktur meðal starfsmanna við Vatnsfellsvirkjun með þessum breytingum. Viðaukinn gildir einungis vegna þeirrar framkvæmdar.

3.18. Áburðarverksmiðjan

Í áratugi hefur verið gerður sameiginlegur vinnustaðasamningur í Áburðarverksmiðjunni með þátttöku allra hlutaðeigandi verkalýðsfélaga, að Vélstjórafélagi Íslands undanskildu. Þetta samflot er ekki lengur fyrir hendi og ganga stéttarfélagin til samninga við SA fyrir hönd verksmiðjunnar hvert fyrir sig. Aðstæður eru mjög breyttar þar sem veruleg starfsmannafækkun hefur orðið í verksmiðjunni á undanförunum árum og eru þeir nú líðlega 50 talsins. Samkomulag var gert milli SA og RSÍ um að vinnustaðasamningurinn félli niður gagnvart rafvirkjum og að samið yrði beint milli rafvirkja og stjórnenda um persónubundin kjör. Kjarasamningur var undirritaður þann 25. maí milli SA og Eflingar-stéttarfélags um framlengingu samningsins við verkamenn og var hann kostnaðarlega á sömu nótum og samningur Flóabandalagsins, að kostnaði við láglaunaaðgerðir undanskildum. Var hann samþykktur af viðkomandi starfsmönnum. Eftir tvo árangurslausa fundi með Vélstjórafélagi Íslands vísaði félagið deilu sinni til Ríkissáttasemjara um miðjan júlí. Á fyrsta fundi þar, þann 2. ágúst, tókust samningar á svipuðum nótum og við verkamenn en jafnframt féllust vélfræðingar á að sinna viðhaldsverkefnum í auknum mæli, einkum þegar framleiðsla liggur niðri. Þá var þann 10. ágúst undirritaður kjarasamningur við Samið, fyrir hönd járníðnaðarmanna hjá verksmiðjunni, og er hann efnislega sambærilegur við samning Eflingar.

3.19. Fiskimjölsverksmiðjur

Sérkjarasamningar eru gerðir í 21 fiskimjölsverksmiðju í landinu og eru þeir allir hluti viðkomandi aðalkjarasamninga hjá hlutaðeigandi stéttarfélagum. Samhliða samningum Flóabandalagsins var lokið gerð sérkjarasamninga fyrir verksmiðju Faxamjöls hf. í Reykjavík og SR-mjöls hf. í Helguvík. VMSÍ hafði ekki samningsumboð fyrir neinar fiskimjölsverksmiðjur, að verksmiðju Gnár ehf. á Bolungarvík undanskilinni.

Framlengdist því sérkjarasamningur þeirrar verksmíðu með samþykkt VMSÍ samningsins á Bolungarvík. Þá tókust samningar í verksmiðjunum á Þórshöfn og í Grindavík um miðjan maí. Í þessari atvinnugrein hafa verkalýðsfélögin á Austurlandi, í samfloti undir merki Alþýðusambands Austurlands, og verkalýðsfélögin á fjórum stöðum á Norður- og Austurlandi, þar sem SR-mjöl hf. rekur verksmiðjur, verið leiðandi í kjarasamningsgerð á undangengnum árum og áratugum. Það lá fljótlega fyrir í samningalotunni að samningaviðræður við framangreind félög yrðu erfiðar þar sem þau settu fram háar launakröfur í janúarmánuði. Eftir árangurslausar viðræður í febrúar og fyrri hluta mars vísuðu ASA-félögin og SR-félögin deilum sínum

til Ríkissáttasemjara í seinni hluta marsmánaðar. Eftir árangurslausa sáttafundi á 14 daga fresti frá þeim tíma fram í byrjun maí ákváðu félögin að efna til atkvæðagreiðslu um verkfall sem hefjast skyldi 16. maí. Var það samþykkt á öllum stöðunum nema á Reyðarfirði. Verkfallið stóð frá 16. maí til 29. maí þegar samningar voru undirritaðir við báða hópana, fyrir samtals níu verksmiðjur. Samningarnir gilda frá undirskriftardegi til 31. mars 2004. Helstu efnisatriði þeirra voru að tekið var upp nýtt sjö ára aldursþrep og breytingar gerðar á svokölluðum vaktabónus, þannig að hann kemur til framkvæmda fyrr á vertíðinni en í eldri samningi. Hvort tveggja var metið til um 2,5% hækkunar launakostnaðar og eru launakostnaðaráhrif samningsins fyrir verksmiðjurnar á bilinu 21-22% á samningstímanum, að meðtöldum þeim kostnaði sem þær verða fyrir vegna aðalkjarasamnings VMSÍ. Samningarnir voru samþykktir á öllum stöðunum níu. Sérkjarasamningarnir á Akureyri og Akranesi og í Þorlákshöfn og Sandgerði voru framlengdir snuðulaust í júní og júlí en ósamið er í Vestmannaeyjum og á Fáskrúðsfirði þegar þetta er skrifað. Á Fáskrúðsfirði hefur verið í gildi yfirvinnu- og útskipunarbann af hálfu verkalýðsfélagsins frá 30. júní. Við þessum verkfallsaðgerðum brást Loðnuvinnslan hf. með því að boða verkabann, með samþykki stjórnar Samtaka atvinnulífsins, frá og með 8. júlí á þá félagsmenn í Verkalýðs- og sjómannafélagi Fáskrúðsfjarðar sem yfirvinnu- og útskipunarbann náði til.

3.20. Bifreiðastjórafélagið Sleipnir

Bifreiðastjórafélagið Sleipnir hefur um árabíl gert kjarasamning við VSÍ vegna þeirra hópferða- og sérleyfisbifreiðastjóra, sem aðild eiga að félaginu, en þeir eru um 160 talsins og búa flestir á höfuðborgarsvæði. VMS hafði hins vegar engan slíkan samning við félagið, enda gilda almenn ákvæði VMSÍ samninganna um þessi störf eins og önnur verkamannastörf. Strax í upphafi viðræðna við félagið var ljóst hvert stefndi, því kröfur félagsins hljóðuðu upp á u.þ.b. 130% kostnaðarhækkun. Lægsti launataxti skyldi vera 143 þús. krónur og sá hæsti 163 þús. krónur. Félagið hvik-

Yfirlit yfir aðalkjarasamninga SA veturinn og vorið 2000

Stéttarfélag	Undirritun	Gildir frá	Gildir til
Flóabandalag - Efling, Hlíf og VSKF	13.03.00	01.03.00	15.09.03
Rafíðnaðarsamband Íslands	24.03.00	24.03.00	01.03.04
Landssamband iðnverkfólks, Eining-löjla	13.04.00	01.04.00	31.12.03
Alþýðusamb. Vestfjarða	13.04.00	01.04.00	31.12.03
VMSÍ	13.04.00	01.04.00	31.12.03
Flugvirkjafélag Íslands v. Flugleiða. Felldur.	12.04.00	01.04.00	15.09.03
Flugvirkjafélag Íslands v. FÍ.	14.04.00	01.04.00	15.09.03
Samiðn	15.04.00	15.04.00	31.01.04
Flugvirkjafélag Íslands v. Flugleiða	27.04.00	01.04.00	15.09.03
Flugfreyjufélag Íslands v. Flugleiða	30.04.00	01.04.00	15.09.03
Samstaða, Aldan og Fram - viðauki	03.05.00	01.04.00	31.12.03
Lyfjafræðingafélag Íslands v. Lyfjaframleiðenda	03.05.00	01.05.00	31.12.03
Lyfjafræðingafélag Íslands v. apóteka	03.05.00	01.05.00	31.12.03
Mjólkurfræðingafélag Íslands	04.05.00	04.05.00	31.12.04
Sjómannafélag Reykjavíkur	06.05.00	06.05.00	31.12.03
Verkalýðsfélög á Akureyri v. Stáltaks hf.	12.05.00	15.04.00	31.01.04
VR og LIV	14.05.00	01.05.00	01.03.04
Félag bókagerðarmanna	15.05.00	01.05.00	28.02.04
Flugfreyjufélag Íslands v. FÍ	18.05.00	01.05.00	15.09.03
Félag flugumsjónarmanna	19.05.00	01.05.00	15.09.03
Virkjunarsamningur	19.05.00	01.05.00	01.02.04
Efling v. Áburðarverksmiðjunnar	25.05.00	01.03.00	15.09.03
Félag ísl. atvinnuflugmanna v. Flugleiða	02.06.00	01.05.00	15.09.04.
Virkjunarsamningur - viðauki	05.06.00	01.05.00	01.02.04
Félag ísl. atvinnuflugmanna v. FÍ	08.06.00	01.05.00	15.09.03

aði í engu frá kröfum sínum og ákvað á fundi þann 22. maí sl. að boða verkfall frá 8. júní, þegar ferðamanna-vertiðin væri að hefjast fyrir alvöru og yrði hve viðkæmust fyrir áföllum og áreitni. Félagið lækkaði kauphækkunarkröfur sínar um helming einni klukkustund áður en verkfallið skall á þannig að hæsti launataxti skyldi fara úr 96 þúsund krónum í 134 þús. Kostnaðaráhrif kröfugerðarinnar voru metin 70% vegna annarra krafna, til dæmis um viðbótarkaffitíma, og töku þeirra á fyrirfram ákveðnum tíma, sem jafngildir sjálfstöku yfirvinnu. Verkfallið lamaði algjörlega starfslögunum, sem búið var að semja um kjör sín, og hindruðu það við lögmæt og venjubundin störf hjá hópferða- og sérleyfishöfum. Sýslumaður í Reykjavík lagði lögbann á hindranir verkfallsvarða gagnvart fyrirtækjunum Teiti Jónassyni hf. og Austurleið-SBS hf. og það sama gerði sýslumaður í Hafnarfirði vegna Hópbíla hf. Fleiri lögbönn fengust ekki því Sleipnismönnum tókst að gera þau tortryggileg í huga sýslumanna meðal annars með framlagningu yfirlýsinga frá öðrum stéttarfélagum sem afneituðu til dæmis sum eigin félagsmönnum. Nokkur fyrirtæki létu undan ofbeldisaðgerðum „verkfallsvarða“ Sleipnis og undirrituðu „kjarasamninga“ um 127–134 þús. króna hámarkstaxta með fyrirvara um að þeir tækju breytingum með nýjum samningi SA við Sleipni. Þann 14. júlí staðfesti Héraðsdómur Reykjavíkur lögbann á aðgerðir Sleipnis og kvað upp þann efnisdóm að ákvæði Sleipnis um aðildarskyldu stæðust ekki, enda hefðu þau ekki verið framkvæmd þannig að um einkaforgangsrétt væri að ræða á félagssvæði Sleipnis. Dómurinn staðfesti efnislega að í gildi væru fleiri kjarasamningar um störf hópferða- og sérleyfisbifreiðastjóra, þar á meðal ný ákvæði í samningi VMSÍ, sem giltu um allt land, en því hafði verið haldið fram af Sleipnismönnum að þeir hefðu samningsrétt fyrir önnur félög verkamanna, sem ynnu á félagssvæði þeirra. Verkfallinu var frestað einhliða af Sleipni um 28 daga frá og með 15. júlí sl. Því var síðan aflýst þann 10. ágúst sl. Kjaradeilan er enn óleyst og óvissa er um hvaða stefnu hún tekur.

3.21. Fiskimenn

Samningar fiskimanna voru lausir 15. febrúar. Viðræður hafa staðið síðan í janúar en hafa verið árangurslausar til þessa. Um er að ræða samninga við tugi stéttarfélaga sem aðild eiga að landssamtökum; Sjómannasambandi Íslands, Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands, Vélstjórafélagi Íslands, Alþýðusambandi Vestfjarða og Alþýðusambandi Austfjarða.

Í upphafi viðræðna óskaði samninganefnd útvegsmanna eftir því að ræða við alla aðilana saman enda ljóst að samningar yrðu ekki gerðir nema þeir stæðu allir að þeim. Þessu var hafnað af fulltrúum sjómanna og gerir það viðræðurnar enn erfiðari. Er það með ólík-

indum að fulltrúar skipshafna neiti að koma saman til viðræðna um mál sem snertir þá alla sameiginlega.

Á þeim fjölmörgu fundum sem haldnir hafa verið hafa framlagðar kröfur stéttarfélaga og útvegsmanna verið ræddar ítarlega. Útvegsmenn hafa lagt áherslu á að endurskoða skiptaprósentu og mönnunarákvæði sem eru löngu úrelt. Fulltrúar sjómanna fást ekki til að ræða þessi mál né gerð samninga fyrir fjölveiðiskip sem eru að koma til landsins, en gildandi samningar eiga ekki við um þau. Þessi afstaða sjómannaforystunnar er ekki til að örva endurnýjun fiskiskipaflotans. Búast hefði mátt við að sjómenn myndu styðja það að fá ný og betri skip til að vinna á.

Kröfur sjómanna hafa meðal annars snúið að því að hækka verulega kauptryggingu, tímakaup, lífeyris- sjóðsframlag, orlof, og ýmsa aðra kostnaðarþætti eða í raun að klípa af hlut útgerðarinnar. Útvegsmenn eru ekki reiðubúnir til að auka heildarútgjöld vegna launa sjómanna enda nemur launakostnaðurinn nú nálægt 40% af tekjum sem er umtalsvert hærra en þekktist í flestum framleiðslugreinum. Þá hafa ýmsar álögur að undanförmu verið lagðar á sjávarútveginn sem eingöngu hafa bitnað á útgerðinni og þannig rýrt hlut hennar.

3.26. Samningar sem renna út haustið 2000

Hluti þeirra samninga sem gerðir voru árið 1997 gilda fram á haustið 2000 og allt til áramóta. Hér er aðallega um að ræða samninga vegna einstakra fyrirtækja en frá því eru nokkrar undantekningar. Þannig eru í þessum hópi landsfélög eins og Bláðamannafélag Íslands, Félag leiðsögumanna, FFSÍ, Matvís, Múrara- félag Íslands, Sveinafélag pípulagningarmanna og Verkstjórafélag Íslands. Hér á eftir fer upptalning á þeim 23 samningum sem um ræðir:

Kjarasamningar sem ólokið er	Gildir til
Sérkjarasamningur VR og Flugfélag Íslands	15.09.2000
Rafvirkjar hjá RARIK	30.09.2000
Vélstjórar hjá RARIK	30.09.2000
Félag leiðsögumanna	31.10.2000
Stm.f. Reykjanesbæjar, B-deild, v/SBK hf.	31.10.2000
Bláðamannafélag Íslands	01.11.2000
Félögin í FFSÍ v/farmanna	01.11.2000
Félögin í Matvís	01.11.2000
Kísiliðjan hf.	01.11.2000
Skipstjórar og stýrimenn hjá Björgun hf.	01.11.2000
Steinullarverksmiðjan hf.	01.11.2000
Vélstjórar hjá Björgun hf.	01.11.2000
Vélstjórar í frystihúsum og öðrum verksm.	01.11.2000
Vélstjórar á farskipum	01.11.2000
Þörungaverksmiðjan hf.	01.11.2000
ISAL	30.11.2000
Íslenska járnblendifélagið hf.	30.11.2000
Múrarafélag Reykjavíkur	30.11.2000
Múrarasamband Íslands	30.11.2000
Sementsverksmiðjan hf.	30.11.2000
Sveinafélag pípulagningarmanna	30.11.2000
RSÍ v/rafvirkja hjá Landssímanum hf.	31.12.2000
Verkstjorasamband Íslands	31.12.2000

Ábyrgðasjóður launa og Atvinnuleysistryggingasjóður

4.1. Ábyrgðasjóður launa

Staða sjóðsins er mjög góð. Eigið fé var 882 milljónir króna í árslok 1999 og tekjur voru 236 milljónir króna. Þar af voru tekjur af ábyrgðargjaldi 133 milljónir, 40 milljónir vegna úthlutunar úr þrotabúum og vextir 63 milljónir. Gjöld voru samtals 230 milljónir króna, þar af 134 milljónir vegna launa og 50 milljónir vegna lífeyrissjóðsskuldbindinga. Sjóðurinn greiðir auk þess bætur vegna vinnuslysa, lögmannskostnað og fleira.

Pungi greiðslna hjá sjóðnum fer eftir almennu efnahagsástandi á hverjum tíma. Á fyrstu fimm mánuðum ársins 2000 hafa verið greiddar um 69 milljónir króna. Í lok maí voru óafgreiddar kröfur samtals 70 milljónir króna.

Sjóðurinn, sem lýtur þriggja manna stjórn þar sem SA og ASÍ eiga hvor sinn fulltrúann, er vistaður hjá Vinnuálastofnun sem annast daglegan rekstur hans. Hefur rekstrarkostnaður sjóðsins verið reiknaður sem hlutfall af skrifstofukostnaði stofnunarinnar. Sjóðsstjórnin hefur krafist breytinga á því og er þjónustusamningur í undirbúningi. SA og ASÍ hafa einnig lýst sig ósambýkk því að Ábyrgðasjóðurinn sé skilgreindur sem A-hluta stofnun í fjárlögum.

4.2. Atvinnuleysistryggingasjóður

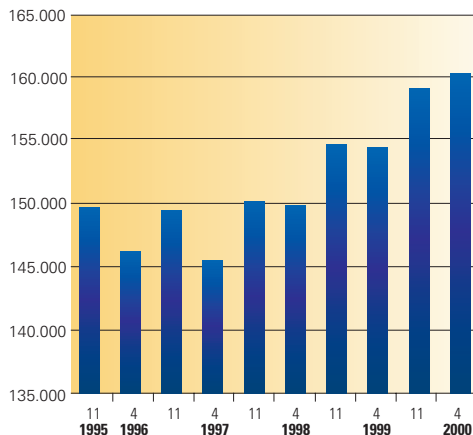
Eigið fé sjóðsins í árslok 1999 var 4.113 m.kr. en 2.222 m.kr. í árslok 1998. Tekjustofn sjóðsins er atvinnutryggingagjald sem er hluti af tryggingagjaldi. Samkvæmt lögum um tryggingagjald skal atvinnutryggingagjald hækka eða lækka eftir fjárförum Atvinnuleysistryggingasjóðs. Þegar atvinnuleysi fór minnkandi lögðu samtök atvinnurekenda áherslu á að atvinnutryggingagjaldið yrði ekki lækkað að sinni heldur yrði sjóðurinn eflur og safnað til möguru árána. Þau markmið hafa ekki gengið eftir þar sem klipið hefur verið af sjóðnum til annarra hluta en greiðslna vegna atvinnulausra. Má þar nefna framlög til starfsmenntasjóðs og sjóðs vegna atvinnumála kvenna,

sem flutt voru frá félagsmálaráðuneyti og yfir á sjóðinn fyrir nokkrum árum. Á liðnu ári námu framlög til starfsmenntasjóðs 58,5 m.kr. og til atvinnumála kvenna 15,6 m.kr.

Þá er Atvinnuleysistryggingasjóði nú gert að greiða helming kostnaðar við rekstur Vinnuálastofnunar og svæðisvinnumiðlana. Árið 1999 var sjóðnum gert að greiða 154 m.kr. sem hlutdeild í skrifstofukostnaði Vinnuálastofnunar í stað 50 m.kr. árið áður. Áður en ríkið tók við vinnumiðlun í landinu frá sveitarfélögum voru engar greiðslur frá Atvinnuleysistryggingasjóði til sveitarfélaga vegna skráningar atvinnulausra.

Árið 1999 námu heildarútgjöld sjóðsins 2.092 m.kr. en 2.602 m.kr. árið á undan. Greiddar atvinnuleysisbætur voru 1.700 m.kr. og þar af 106 m.kr. vegna fiskvinnslufólks, sem er lækkan um 50 m.kr. frá árinu á undan. Styrkir vegna átaksverkefna sveitarfélaga námu 30 m.kr. í stað 74 m.kr. árið áður.

Fjöldi starfandi fólks á Íslandi

Heimild: Vinnuárkaðskönnun Hagstofnunnar

Úrræði fyrir atvinnuleitendur hækkuðu um 20 m.kr. frá árinu áður og voru 33 m.kr. Á árinu 1999 námu nefndarlaun vegna starfa í úthlutunarnefndum og þóknun til stéttarféлага samtals 28,5 m.kr. í stað 69 m.kr. árið á undan.

Ágreiningur er milli sjóðsstjórnar og ríkisvaldsins um sjálfstæði sjóðsins og ávöxtun fjármuna hans. Hefur sjóðsstjórnin mótmælt því að Atvinnuleysis-tryggingasjóður falli undir A-hluta ríkissjóðs og lagt áherslu á sjálfstæði hans samkvæmt lögum nr. 12/1997 um atvinnuleysisstryggingar.

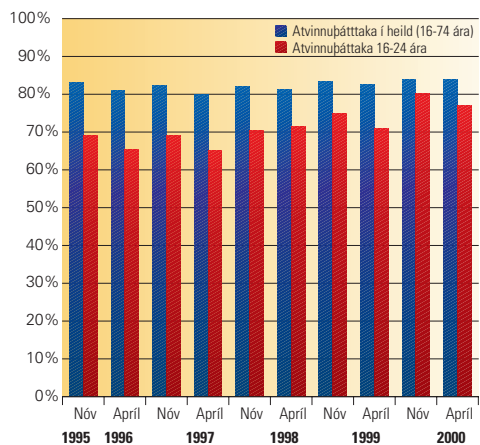
4.3. Vinnumiðlun/Vinnumálastofnun

Yfirstjórn vinnumiðlunar í landinu er í höndum Vinnumálastofnunar sem komið var á fót fyrir þremur árum með lögum nr. 13/1997 um vinnumarkaðsaðgerðir. Undir stofnunina heyra átta svæðisvinnumiðlanir. Fram til ársins í ár voru sex þeirra reknar af Vinnumálastofnun. Þjónustusamningur var gerður við Reykjavíkurborg um rekstur svæðisvinnumiðlunar höfuðborgarsvæðis og við Reykjanesbæ um svæðisvinnumiðlun Suðurnesja en Vinnumálastofnun hefur nú tekið yfir rekstur þeirra.

Opnuð hefur verið skrifstofa EES-vinnumiðlunar í Hafnarfirði sem er tengd við vinnumiðlanir á Evrópska efnahagssvæðinu. Geta atvinnuleitendur sem vilja fara til starfa í útlöndum og atvinnurekendur sem vilja flytja inn vinnuafli fengið aðstoð við að kanna hvað er í boði. Vinnumálastofnun annast afgreiðslu atvinnuleyfa til útlendinga sem koma frá löndum utan EES í umboði félagsmálaráðuneytisins. Hefur sú vinna aukist gífurlega á undanförmum mánuðum.

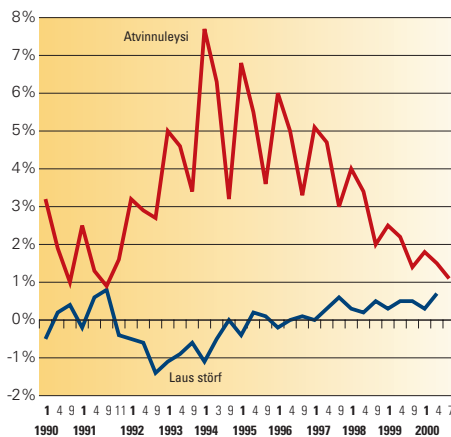
Með minnkandi atvinnuleysi fá starfsmenn vinnumiðlana tækifæri til að vinna að ýmsum málum sem ekki gafst tími til að sinna áður. Meðal annars er hægt að hafa samband við atvinnurekendur og komið á framfæri upplýsingum um hvaða þjónustu vinnumiðlunin geti veitt í leit þeirra að vinnuafli. Þá er hægt að vinna að því að bæta þjónustu og ráðgjöf við atvinnuleitendur svo þeir staldri sem allra styst við á atvinnuleysisráðgjöf.

Atvinnupátttaka á Íslandi

Heimild: Vinnumarkaðskönnun Hagstofnunar

Laus störf og atvinnuleysi sem hlutfall af mannafla

Heimild: Vinnumálastofnun, Þjóðhagsstofnun

Vinnumálastofnun hefur ráðið vinnumarkaðsfræðing sem mun taka saman upplýsingar um stöðu og horfur á vinnumarkaði. Leitast verður við að leggja mat á horfur á vinnumarkaði og fjalla um framboð og eftirspurn eftir vinnuafli. Þá er áætlað að fjalla um atvinnuleysi, þróun þess og horfur og líta á tengsl atvinnuleysis og menntunar. Ætlunin er að reglulega verði gefin út skýrsla um samantekt á vinnumarkaðinum þar sem reynt verður að varpa ljósi á stöðuna eins og hún er á hverjum tíma ásamt horfum næstu mánaða.

4.4. Erlent vinnuafli.

Með aukinni eftirspurn eftir vinnuafli hefur innflutningur á erlendum starfskröftum aukist jafnt og þétt. Hefur það leitt til þess að tíminn sem það tekur að fá afgreitt atvinnuleyfi fyrir útlending sem kemur frá landi utan Evrópska Efnahagssvæðisins (EES) hefur lengst verulega.

Staða þeirra sem búsettir eru innan EES er öll önnur. Þeir hafa frjálstan rétt til dvalar og vinnu í öðru landi innan EES. Vakin er athygli á skrifstofu EES-vinnumiðlunar í Hafnarfirði sem getið er um hér að framan. Upplýsingar um hana er að finna á heimasíðu Vinnumálastofnunar á slóðinni: <http://www.vinnumalastofnun.is>. Þegar starfsmaður hefur fundist með aðstoð EES vinnumiðlunarinnar getur hann allt eins verið kominn til landsins og í vinnu daginn eftir að hann er ráðinn.

Þegar hins vegar stendur til að fá starfsmann frá landi utan EES þarf að gæta ýmissa formreglna samkvæmt lögum nr. 133/1994 um atvinnuréttindi útlendinga, sem draga afgreiðslu málsins á langinn. Svæðisvinnumiðlun á fyrst að ganga úr skugga um að ekki sé hægt að útvega starfskraft innanlands. Þá verður að liggja fyrir umsögn stéttarfélags á staðnum sem veita skal umsögn innan 14 daga frá móttöku félagsins á umsökn um atvinnuleyfi. Liggja skal fyrir undirritaður ráðningarsamningur og heilbrigðisvottorð hlutadeigandi starfsmanns. Að þessu loknu fjalla tveir aðilar um málið, útlendingaeftirlitið veitir dvalarleyfi og Vinnumálastofnun atvinnuleyfi.

Framangreindur ferill getur tekið æði langan tíma eins og margir atvinnurekendur hafa fundið fyrir að undanfögnu.

Um þessar mundir er unnið að endurskoðun laga um atvinnuréttindi útlendinga. Í nefndinni hefur verið bent á kosti þess að einn aðili veiti bæði atvinnu- og dvalarleyfi í stað tveggja eins og hér er. Í nágrenna löndum okkar virðist algengast að hvort tveggja sé í höndum útlendingaefirlits og væri eðlilegt að hafa sama hátt á hér. Fulltrúar SA og ASÍ í nefndinni hafa stutt þetta sjónarmið.

Nefndin sendi minnisblað sem lagt var fyrir félagsmálaráðherra og dóms- og kirkjumálaráðherra í desember sl. um að fella endurskoðun laganna um atvinnuréttindi útlendinga saman við endurskoðun laga um útlendinga. Ekkert svar hefur enn borist frá ráðherrunum.

4.5. Nefndir og ráð.

Atvinnuleysistryggingasjóður/ stjórn

Aðalm. Jón H. Magnússon, SA
Aðalm. Erna Hauksdóttir, SAF
Aðalm. Jón Rúnar Pálsson, SA
Varam. Hannes G. Sigurðsson, SA
Varam. Ragnar Árnason, SA

Ábyrgðasjóður launa

Aðalm. Hrafnhildur Stefánsdóttir, SA
Varam. Jón H. Magnússon, SA

Stjórn Vinnumálastofnunar

Aðalm. Jón H. Magnússon, SA
Aðalm. Jón Rúnar Pálsson, SA

Svæðisráð svæðisvinnumiðlunar höfuðborgarsvæðis

Aðalm. Hannes G. Sigurðsson
Aðalm. Rebekka Ingvarsdóttir
Aðalm. Bjarki Júlíusson
Varam. Vilhjálmur Jónsson
Varam. Kristín Jónsdóttir
Varam. Ragnar Árnason

Svæðisráð svæðisvinnumiðlunar Suðurnesja

Aðalm. Sigurjón Jónsson
Aðalm. Gunnar Olsen
Aðalm. Jón Bjarni Baldursson
Varam. Gunnar Tómasson
Varam. Stefán Jón Bjarnason
varam.. Skúli Skúlason

Svæðisráð svæðisvinnumiðlunar Vesturlands

Aðalm. Guðmundur Páll Jónsson
Aðalm. Sigríður Finsen
Aðalm. Pétur Geirsson
Varam. Bergþór Guðmundsson
Varam. Stefán Teitsson
Varam. Guðrún Helga Eggertsdóttir

Svæðisráð svæðisvinnumiðlunar Vestfjarða

Aðalm. Áslaug Alfreðsdóttir
Aðalm. Óðinn Gestsson
Aðalm. Halldór Jónsson
Varam. Björn Jóhannesson
Varam. Konráð Jakobsson
Varam. Eggert Jónsson

Svæðisráð svæðisvinnumiðlunar Norðurlands vestra

Aðalm. Einar Einarsson
Aðalm. Lárus Ægir Guðmundsson
Aðalm. Ragnar Ingi Tómasson
Varam. Kári Snorrason
Varam. Óskar Húnfjörð
Varam. Guðrún Sighvatsdóttir

Svæðisráð svæðisvinnumiðlunar Norðurlands eystra

Aðalm. Ásgeir Magnússon
Aðalm. Helgi Pálsson
Aðalm. Bjarni Jónasson
Varam. Ragnar Sverrisson
Varam. Rósa V. Guðmundsdóttir
Varam. Heiðrún Jónsdóttir

Svæðisráð svæðisvinnumiðlunar Austurlands

Aðalm. Adolf Guðmundsson
Aðalm. Auður Ingólfsdóttir
Aðalm. Sigurður Ragnarsson
Varam. Theodór Blöndal
Varam. Unnar Elísson
Varam. Sólveig D. Bergssteinsdóttir

Svæðisráð svæðisvinnumiðlunar Suðurlands

Aðalm. Bjarni Stefánsson
Aðalm. Valdimar Hafsteinsson
Aðalm. Guðmundur Búason
Varam. Stefán Örn Þórisson
Varam. Örn Grétarsson
Varam. Gunnar Kristmundsson

Jafnréttismál

5.1. Jafnréttishópur SA

Jafnréttismál skipta stöðugt meira máli í starfi fyrirtækja, ekki aðeins vegna aukinna skuldbindinga samkvæmt jafnréttislögum heldur einnig, og ekki síður, sem samkeppnismál. Fyrirtækin þurfa að laða til sín og halda starfsmönnum. Þar hefur virk jafnréttisstefna áhrif.

Til að móta hugmyndir og umræðu í jafnréttismálum innan SA var því stofnaður sérstakur jafnréttishópur. Hópnun er ætlað að vera ráðgefandi um stefnumótun og aðgerðir samtakanna á þessu sviði. Í hópnun eru 14 stjórnendur og starfsmannastjórar sem koma að stefnumótun og framkvæmd starfsmannamála í fyrirtækjum í hinum ýmsu atvinnugreinum. Hópurinn hefur þegar tekið til starfa en næsta verkefni er kynning og framkvæmd nýrra jafnréttislaga.

5.2. Jafnréttisráð og kærunefnd jafnréttismála

Jafnréttisráð og skrifstofa jafnréttismála störfuðu með hefðbundnum hætti framan af ári en báðar þessar stofnanir voru lagðar niður með nýjum jafnréttislögum sem tóku gildi á sl. vori. Nýtt jafnréttisráð hefur það hlutverk að vera ráðgefandi gagnvart félagsmálaráðuneyti. Jafnréttisstofa, sem staðsett er á Akureyri, tekur við hlutverki skrifstofunnar. Kærunefnd starfar áfram með svipuðu sniði og áður. Fyllri reglur hafa hins vegar verið settar um málsmeðferð og upplýsingagjöf til nefndarinnar.

5.3. Ný jafnréttislög

Ný jafnréttislög voru afgreidd frá Alþingi 9. maí sl. Frumvarp að lögunum var upprunalega lagt fram á vorþinginu 1999. Það var síðan lagt fram að nýju á næsta þingi og hafði þá tekið verulegum breytingum en tekið hafði verið tillit til margra ábendinga VSÍ. Í lögunum eru þó ýms atriði sem SA lagðist eindregið gegn svo sem skyldu fyrirtækja til að gera jafnréttisáætlanir með meðfylgjandi eftirlitsskyldu af hálfu jafnréttisstofu svo og sektarákvæði.

Markmið laganna eru skerpt. Aðrar helstu breytingar eru að fyrirtækjum með fleiri en 25 starfsmenn er gert að setja sér jafnréttisáætlun eða kveða sérstaklega á um jafnrétti kvenna og karla í starfsmannastefnu sinni að viðlögðum sektum. Þar eiga að koma fram aðgerðir til að tryggja konum og körlum jafna möguleika til starfa, ábyrgðar, launa, stöðuhækkana, starfsþjálfunar og endurmenntunar. Einnig á að taka á vandamálum sem lúta að kynferðislegri áreitni. Þá skulu atvinnurekendur gera ráðstafanir til að auðvelda starfsfólki að samræma starfsskyldur sínar og skyldur gagnvart fjölskyldu. Óheimilt er að segja starfsmanni upp störfum sökum þess að hann hafi gert kröfur um leiðréttingu á grundvelli laganna. Viðurlög eru einnig hert þar sem brot gegn lögunum varða sektum.

5.4. Ný lög um fæðingar- og foreldraorlof

Ný lög um fæðingar- og foreldraorlof, sem taka til alls vinnumarkaðarins, voru sett á sl. vori. Með þeim er fæðingarorlofsreglunum breytt verulega. Fæðingarorlof verður níu mánuðir í stað sex þegar það verður komið að fullu til framkvæmda í ársbyrjun 2003. Það skiptist þannig að hvort foreldri um sig á rétt á að taka fæðingarorlof í þrjú mánuði auk þriggja mánaða orlofs sem þau geta skipt á milli sín. Sveigjanleiki varðandi fyrirkomulag var einnig aukinn. Greiðslur í fæðingarorlofi eru tekjutengdar og samsvara 80% meðallauna viðkomandi foreldris á ársgrundvelli. Löggin eru því líkleg til að hafa veruleg áhrif til að jafna stöðu kynja.

Með lögunum eru einnig teknar upp Evrópureglur um foreldraorlof. Hvort foreldri á rétt á ólaunuðu 13 vikna orlofi fyrir hvert barn. Rétturinn stofnast við fæðingu barns og fellur niður þegar barnið nær átta ára aldri. Starfsmaðurinn á rétt á að taka foreldraorlof í einu lagi en heimilt er að skipta því niður á fleiri tímabil eða á hluta úr degi með samþykki vinnuveitanda.

5.5. Nefndir

Í fyrsta kafla ársskýrslunnar er skrá yfir nefndir og ráð á sviði jafnréttismála sem SA á aðild að.

Jafnréttishópur SA

Hrafnhildur Stefánsdóttir, SA, formaður
Jónína Gissurarsdóttir, SA, ritari
Björn Ingólfsson, Ferðaskrifstofa Íslands hf.
Elfar Rúnarsson, Íslandsbanki-FBA hf.
Hjördís Ásberg, Eimskip
Jóhannes S. Rúnarsson, Landssími Íslands hf.
Jón Ásgeirsson, ISAL hf.
Kristín Rafnar, Landsbanki Íslands hf.
Kristján Þorsteinsson, Marel hf.
Ólafur Jón Ingólfsson, Sjóvá-Almennar hf.
Ólafur Stephensen, Landssíma Íslands hf.
Rebekka Ingvarsdóttir, Skeljungur hf
Sigurður Ólafsson, Vátryggingafélag Íslands
Svaða Grönfeldt, Gallup hf.
Svavar Svavarsson, Grandi hf.
Una Eyþórsdóttir, Flugleiðir hf.

Lífeyrissjóðir

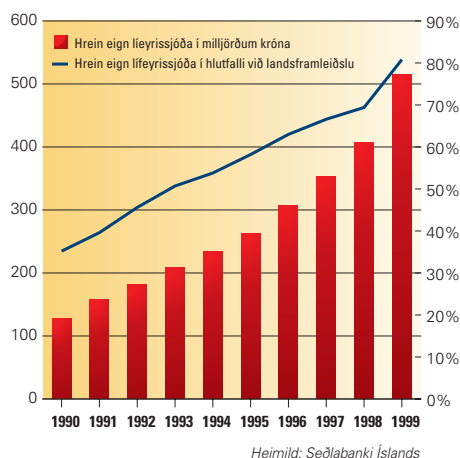
6.1. Staða lífeyrissjóðanna

Lífeyrissjóðakerfið hefur eflst mjög á undanförunum árum og eiga nær allir starfandi menn aðild að því. Fjárhagsstaða þess er traust og góð staða margra sjóða gagnvart skuldbindingum sínum hefur gert þeim kleift að auka lífeyrisréttindi sjóðfélaga. Felast í því verulegar kjarabætur. Hin nýju lög um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða nr. 129/1997 sem tóku gildi 1. júlí 1998, hafa treyst undirstöður núverandi kerfis. Ný heildarsamtök, Landsamtök lífeyrissjóða, sem stofnuð voru í desember 1998, annast nú hagsmunagæslu fyrir lífeyrissjóðina og hefur starfsemi þeirra farið vel af stað. Munu Samtök atvinnulífsins kappkosta að hafa náið samstarf við landssamtökin um málefni lífeyrissjóðakerfisins.

6.2. Aukinn séreignarsparnaður

Í flestum kjarasamningum sem gerðir hafa verið á þessu ári hefur verið samið um viðbótarframlag launagreiðanda á móti frjálsum séreignarsjóðssparnaði launþegans, þannig að ef launþeginn greiðir 2%, þá greiði vinnuveitandinn 1% strax og 2% frá 1. janúar 2002. Þetta kemur til viðbótar þeirri skattfrestun sem launþegi á kost á vegna viðbótarframlags, sem er nú allt að 4% af launum og á það kemur allt að 0,4% álag frá vinnuveitanda, sem síðan dregst frá tryggingargjaldi. Þegar allt verður komið til framkvæmda getur launþegi því lagt 4% af launum í viðbótarsparnað fyrir álagningu tekjuskatts og fengið 2,4% til viðbótar. Fram til þessa hefur innan við þriðjungur launþega nýtt sér séreignarsparnað en vonast er til þess að þessi möguleiki á 6,4% heildarsparnaði verði til að efla mjög þessa þriðju stoð lífeyriskerfisins, til viðbótar við skyldubundnar lífeyristryggingar og almannatryggingakerfið. Þar sem þessi sparnaður rennur allur til að greiða lífeyri getur hann hækkað útgreiddan lífeyri til lífeyrisþegans verulega. Það ýtti einnig undir þessa niðurstöðu kjarasamninganna, að aukinn sparnaður yrði jákvætt framlag til þess að draga úr þeirri óþenslu sem við er að glíma á efnahagslífi um þessar mundir.

Eignir lífeyrissjóða Hrein eign til greiðslu lífeyris

6.3. Rýmkaðar heimildir til fjárfestinga

Á síðasta þingi voru samþykktar breytingar á 36. gr. lífeyrissjóðalaganna um fjárfestingarheimildir, sem fólu í sér að heimildir til að fjárfesta í hlutabréfum voru auknar úr 35% í 50% af hreinni eign sjóðanna, og heimildir til fjárfestinga í erlendum gjaldmiðlum voru auknar úr 40% í 50%. Þessar breytingar eru jákvætt skref, en Landssamtök lífeyrissjóða töldu nauðsynlegt að auka heimildina í 60% í báðum tilvikum. Er í raun vandséð að þörf sé á lögbundnum takmörkunum í þessu efni.

6.4. Lífeyrisframlög vinnuveitenda

Á síðasta þingi komu fram tillögur um það í frumvarpi til laga um breytingar á lögum um tekjuskatt og eignarskatt að lífeyrisframlög vinnuveitenda yrðu færð sem launatekjur hjá launþegum en slík framlög, allt að 20%, nytu skattfrestunar ef um það væri samið í kjarasamningi. Regla sem þessi hefði gróflaga mismunað þeim sem sjálfir leggja fyrir til öflunar lífeyris og þeirra sem njóta lífeyrisgreiðslna út á lágt (eða jafnvel ekkert) iðgjald, eins og tíðkast hjá embættismönnum. Enn fremur fæli hún í sér mismunun á milli þeirra sem væru aðilar að kjarasamningi með háum umsömdum lífeyrisgreiðslum og til dæmis þeirra sem stæðu utan félaga. Sætir furðu að slíkar tillögur komi fram án nokkurs samráðs við aðila vinnumarkaðar, en breytingar sem þessar geta falið í sér breytingu á tekjuhugtakinu, sem unnið er með í kjarasamningum. Samtök atvinnulífsins vörðu sterklega við því að fara að telja lífeyrisframlög vinnuveitenda sem launatekjur hjá launþegum og brjóta þannig niður þá framkvæmd sem samkomulag hefði orðið um í kjarasamningum og gefist vel í áratugi.

Niðurstaðan varð sú í Efnahags- og viðskipta-nefnd að fallið var frá þessum róttæku tillögum en ný regla sett inn um að framlög vinnuveitenda yrðu skattskyld hjá launþega ef þau legðu drög að lífeyrisgreiðslum sem væru hærri en full laun launþegans, miðað við meðaltal síðustu fimm ára. Má ætla að erfitt verði að framkvæma þessa ruglingslegu reglu. Takmarkanir á þessum framlögum vegna skattfrestunar eru með öllu óþarfar þar sem þau koma öll til skattlagningar þegar upp er staðið, enda aðeins um skattfrestun að ræða. Ekki ætti að þurfa að grípa til sérstakra ráðstafana til að vinna gegn þessum sparnaði sem er mjög æskilegur frá þjóðfélagslegum sjónarhóli.

6.5. Skipan í stjórnir lífeyrissjóða

Aðalmenn í stjórnun lífeyrissjóða tilnefndir af Samtökum atvinnulífsins eru eftirtaldir:

Lífeyrissjóðurinn Framsýn

Gunnar Björnsson
Helgi Magnússon
Þórarinn V. Þórarinnsson
Bjarni Lúðvíksson

Lífeyrisjóðurinn Lífið

Sveinn Þ. Jónsson
Arnbjörn Óskarsson
Tryggvi Guðmundsson

Lífeyrissjóður sjómanna

Guðmundur Ásgeirsson
Ásgeir Valdimarsson

Sameinaði lífeyrissjóðurinn

Hallgrímur Gunnarsson
Örn Kjærnested
Steindór Hálfðánarson

Lífeyrissjóður verzlunarmanna

Víglundur Þorsteinsson
Kolbeinn Kristinnsson

Lífeyrissjóður Vesturlands

Þórir Páll Guðjónsson
Rakel Ólsen
Gylfi Þórðarson

Lífeyrissjóður bolungarvíkur

Einar Jónatansson
Agnar Ebeneserson
Jón G. Guðmundsson

Lífeyrissjóður Vestfirðinga

Kristján G. Jóhannsson
Ingimar Halldórsson

Lífeyrissjóður Verkalýðsfélaga á Norðurlandi Vestra

Ómar Hauksson
Unnar Már Pétursson

Lífeyrissjóður Norðurlands

Jón E. Friðriksson
Björn Sigurðsson
Jón Hallur Pétursson

Lífeyrissjóður Austurlands

Eiríkur Ólafsson
Magnús Bjarnason

Lífeyrissjóður Rangæinga, Hellu

Ragnar Pálsson
Guðmundur Svavarsson

Lífeyrissjóður Suðurlands

Örn Grétarsson
Einar Sigurðsson

Lífeyrissjóður Suðurnesja

Jón Æ. Ólafsson
Karl Njálsson
Eðvarð Júlíusson

Lífeyrissjóður Vestmannaeyja

Arnar Sigurmundsson
Eyjólfur Martinsson
Magnús Kristinnsson

Umhverfismál og Samtök atvinnulífsins

7.1. Vinnuverndarmál

Heilsuvernd starfsmanna

Nefnd á vegum stjórnar vann áfram að gerð tillagna að framkvæmd 11. kafla vinnuverndarlaganna um heilsuvernd starfsmanna, sem kveður á um fyrirbyggjandi aðgerðir til að draga úr eða að koma í veg fyrir atvinnutengda sjúkdóma. Nefndin skilaði skýrslu um málið í júní 1999 þar sem hún gerir grein fyrir því líkani sem gerð er til laga um að lagt verði til grundvallar framkvæmd laganna. Skýrslan var send þeim fulltrúum aðildarfélaga SA sem að málinu koma, til skoðunar. Skýrslunni er ætlað að vera grundvöllur fyrir almenna umræðu um framkvæmd starfsmannaheilsuverndar hér á landi á komandi árum. Ætlunin er að halda kynningarfund um málið fyrir fulltrúa SA.

Heilsuefning á vinnustað

Sóttur var fundur á vegum Evrópusamtaka um heilsuefningu á vinnustað (European Network for Workplace Health Promotion) í Köln í Þýskalandi, dagana 31. maí til 2. júní 1999. Heilsuefning á vinnustað er tiltölulega nýtt hugtak í löndum Evrópu eins og Lúxemborgaryfirlýsing samtakanna frá nóvember 1997 gefur til kynna. Með Heilsuefningu á vinnustað er bæði átt við lögboðna starfsmannaheilsuvernd og frjáls framlög atvinnurekenda til heilsuefninga starfsmanna, t.a.m. greiðslu fyrir námskeið í líkamsrækt, heilsufæði á vinnustað, aðstoð við að hætta að reykja o.fl. Starfandi er evrópskt samstarfsnet um heilsuefningu á vinnustað með svæðis- skrifstofum í mörgum löndum en Vinnueftirlit ríkisins gegnir hlutverki skrifstofu netsins hér á landi. Fulltrúar atvinnurekenda hér á landi leggja á það áherslu að komið verði á fót lögboðinni heilsuvernd starfsmanna í fyrirtækjum sem fyrst til að uppfylla þau ákvæði vinnuverndarlaganna sem kveða á um þann þátt heilsuefninga, áður en frjáls framlög atvinnurekenda til heilsuefninga fái forgang.

7.2. Umhverfismál

Mengunarvarnareglugerð

Mengunarvarnareglugerðin birtist í stjórnartíðindum í fullri lengd í lok árs 1999. Skiptist hún í 26 sérhæfða kafla þar sem ákvæði tilskipana sem tekin hafa verið upp í EES-samninginn eru lögfest. Er þetta í fyrsta skipti sem yfirlitsgóð samantekt þessara reglugerða birtist á prenti.

Hollustuháttaráð

Hollustuháttaráð var skipað samkvæmt lögum nr. 7/1998 um hollustuhætti og mengunarvarnir þann 1. júlí 1998. Lögin kveða á um að ráðherra skuli leita álits ráðsins um þá þætti sem varða atvinnustarfsemi, svo sem um lagabreytingar og stefnumarkandi reglugerðir, samþykktir og gjaldskrár. Í ráðinu eiga sæti 9 menn, þar af tveir fulltrúar atvinnurekenda. Ráðinu hefur borist fjöldi erinda frá ráðherra til umsagnar og meðal annars hefur afstaða verið tekin til gjaldskrár allra heilbrigðisnefnda á landinu með tilliti til lögmætis og samræminga.

Umbúðanefndin

Starfandi hefur verið umsjónarnefnd samkvæmt 9. gr. reglugerðar nr. 609/1996 um umbúðir og umbúðaúrgang síðan í ársbyrjun 1997. Hefur hún skilað tveimur áfangaskýrslum um stöðu mála og um hugmyndir að hagrænum lausnum. Nefndin hefur nú skilað áliti og leggur til við umhverfisráðherra að skoðaðar verði hagrænar lausnir við meðhöndlun á umbúðaúrgangi til að ná fram markmiðum reglugerðar um hann.

Stenúr

Á vegum umhverfisráðuneytisins er starfandi starfshópur um endurnýtingu úrgangs (Stenúr) sem m.a. á að koma með tillögur um bætta nýtingu úrgangsefna og hvernig beita megi hagrænum hvötum til að auka endurnýtingu þeirra og þannig draga úr förgun úrgangs. Starfshópurinn hefur þegar unnið greinargerð um málið þar sem lagt er til að beita sömu hagrænu aðferðum til að ná settum markmiðum eins og lögfestar hafa verið við endurvinnslu, endurnýtingu eða förgun spilliefna og einnota drykkjarvöruumbúða. Aðferðin byggist á því að gjald er innheimt við innflutning viðkomandi vöru og við sölu á samsvarandi innlendri framleiðslu. Hagsmunaaðilar fara með umsýslu sjóðsins sem á að standa undir kostnaði við endurvinnslu, endurnýtingu og förgun þess úrgangs sem af viðkomandi vöru stafar þannig að tekjur og gjöld fyrir hvern vörflokk standist á.

Starfshópur um endurnýtingu úrgangs (Stenúr) hefur skilað greinargerð um málið til umhverfisráðherra sem biður eftir viðbrögðum frá hagsmunaaðilum, fulltrúum atvinnulífsins og sveitarfélögum, áður en málið verður lagt fyrir ríkisstjórn. Ætlunin er að kanna hvort samstaða ríkir meðal hagsmunaaðila um að vinna áfram að málinu á þeim nótum sem að fram- an greinir.

7.3. Meðferð hættulegra efna

Spilliefnanefnd lauk skipunartíma sínum í september 2000 og var endurskipuð nánast óbreytt. Spilliefnagjald hefur verið lagt á þá vörflokka sem lögín taka til og verið er að greiða úr ýmsum hnökrum sem upp hafa komið við framkvæmd laganna. Safnað hefur verið töluverðu talnasafni um magn spilliefna sem fellur til og um endurnýtingu og förgun þeirra. Þetta talnasafn og uppgjör einstakra vörflokka liggur fyrir í ársskýrslum spilliefnanefndar.

7.4. Erlend samskipti

Fjallað er um erlend samskipti á sviði umhverfismála í 9. kafla.

7.5. Nefndir

Í fyrsta kafla ársskýrslunnar er skrá yfir nefndir og ráð á sviði umhverfismála sem SA á aðild að.

Alþingi og dómstólar

8.1. Umsagnir SA um þingmál

Samtök atvinnulífsins gefa Alþingi umsógn um margvísleg þingmál. Á liðnu starfsári komu til umsagnar frumvörp til laga um:

- fæðingar- og foreldraorlof
- samvinnufélög, tekju- og eignarskatt
- samvinnufélög, innlánsdeildir
- samvinnufélög, rekstrarumgjörð
- sjúklingatryggingu
- lífsýnasöfn
- siglingalög (sjópróf)
- rannsókn sjóslysa
- tryggingargjald,
- virðisaukaskatt, mötuneyti, rafrænan afslátt o.fl.
- tekjuskatt og eignarskatt (hlutabréf, lífeyrisgjöld o.fl.)
- ríkisábyrgðir, Íbúðalánasjóð og LÍN
- stofnun hlutafélags um Samábyrgð Ísland á fiskiskipum
- váttryggingastarfsemi, EES-reglur
- vörugjald, fjárhæð gjalds af tilteknum vörum
- jöfnunargjald vegna alþjónustu árið 2000
- réttindagæslu fatlaðra
- vinnumarkaðsaðgerðir
- Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins
- hópuppsagnir
- álagningu gjalda á vörur
- þingsályktunartillögu um grundvöll nýrrar fiskveiðistjórnar
- skipti á upplýsingum um tæknilegar reglur um vörur til fjarþjónustu
- samkeppnislög
- félagsþjónustu sveitarfélaga
- verðbréfavíðskipti og verðbréfasjóði
- veitinga- og gististaði
- stofnun hlutafélags um rekstur Póst- og síma-
málastofnunar, fyrirvar eignarluta ríkisins
- skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða
- persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga
- þingsályktunartillögu um lífskjarakönnun eftir landshlutum
- þingsályktunartillögu um aukna fjölbreytni atvinnulífs í dreifbýli
- stofnun hlutafélags um rekstur Póst- og síma-
málastofnunar
- mat á umhverfisáhrifum
- bann við uppsögnum vegna fjölskylduábyrgðar starfsmanna
- fjárreiður ríkisins, laun, risnu o.fl.
- stofnun hlutafélags Landsbanka Íslands og Búnaðarbanka Íslands, fyrirvar eignarluta ríkisins
- lausafjárkaup
- þjónustukaup
- þingsályktunartillögu um sameiningu ríkisbanka áður en þeir verða seldir
- þingsályktunartillögu um notkun íslenskra veðurhugtaka hjá Veðurstofu Íslands
- brunatryggingar, Landskrá fasteigna og skráningu og mat fasteigna

- stjórn fiskveiða, veiðar umfram aflamark, frystiskip, framsal veiðiheimilda
- þingsályktunartillögu um afnotarétt nytjastofna á Íslandsmiðum
- þróunarsjóð sjávarútvegsins
- atvinnuréttindi útlendinga, undanþágur
- aukatekjur ríkissjóðs, gjaldtökuheimildir o.fl.
- jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla, heildarlög
- lífeyrissjóð sjómanna, iðgjöld
- kjarasamninga opinberra starfsmanna, fjölda-
uppsagnir
- þingsályktunartillögu um fullgildingu samnings um framkvæmd, beitingu og þróun Schengen-
gerðanna
- tekju- og eignaskatt, um samsköttun á hlutafélög
- þingsályktunartillögu um aukinn rétt foreldra vegna veikinda barna
- lágmarkslaun
- tollalög
- niðurlagningu Framleiðsluráðs landbúnaðarins
- áhafnir íslenskra flutningaskipa, farþegaskipa, farþegabáta og skemmtibáta
- opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi (stjórnsýsluleg staða, valdheimildir o.fl.)
- fjármálaeftirlit
- Seðlabanka Íslands, lausafé lánastofnana
- greiðslu kostnaðar við opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi.
- gjaldeyrismál, EES-reglur
- afnám verðtryggingar fjárskuldbindingalaga
- þingsályktunartillögu um setningu siðareglna í viðskiptum á fjármálamarkaði
- eftirlit með fjármálastarfsemi, stjórnsýsluleg staða, valdheimildir o.fl.
- samkeppnislög, nr. 8/1993, með síðari breytingum (bannregla, markaðsráðandi staða, frestir o.fl.)

Umsagnir SA um þingmál á vefnum

Allar umsagnir SA um þingmál eru birtar á vef samtakanna. Þar er hægt að sjá umsagnaferlið allt; hvenær mál barst samtökunum, hver sé ábyrgðarmaður málsins og hvenær það sé afgreitt. Þá eru umsagnirnar birtar í heild sinni á vefnum:

www.sa.is

- þingsályktunartillögu um sérstakar aðgerðir í byggðamálum
- þingsályktunartillögu um ráðuneyti lífeyris, almannatrygginga og vinnumarkaðsmála
- þingsályktunartillögu um endurskoðun á greiðslum hlunninda og bifreiðastyrkja í ríkiskerfinu
- tekjuskatt og eignarskatt (húsaleigubætur)
- húsaleigubætur (breyting ýmissa laga)
- dreifða eignaraðild að viðskiptabönkum og öðrum lánastofnunum
- þingsályktunartillögu um verkaskiptingu hins opinbera og einkaaðila,
- lagaskil á sviði samningaréttar
- iðnaðarlög, meistarabréf, útgáfu sveinsbréfa o.fl.
- starfsheiti landslagshönnuða (landslagsarkitektar).
- vörugjald af ökutækjum, eldsneyti o.fl.

8.2. Löggjöf sem snýr að atvinnulífinu

Óvenju miklar lagabreytingar urðu á árinu hvað varðar starfsmannamál. Sett voru meðal annars ný lög um fæðingar- og foreldraorlof, jafnrétti kynja, hópuppsagnir, lög um skattalega meðferð kaupréttar starfsmanna á hlutabréfum og bann við uppsögn starfsmanna af fjölskylduástandum.

Skattareglur um kauprétt starfsmanna á hlutabréfum og framlag launagreiðanda til öflunar lífeyrisréttinda, lög nr. 86/2000 um breytingu á lögum um tekjuskatt og eignarskatt.

Kaupréttur á hlutabréfum

Í lögnum er fjallað um skattalega meðferð þess er hlutafélag selja starfsmönnum sínum hlutabréf á lægra verði en gangverði eða veita þeim rétt til slíkra kaupa. Sett er sérregla um kauprétt starfsmanna á hlutabréfum í því félagi sem þeir starfa fyrir sem leyfir frestun skattlagningar þar til starfsmaðurinn selur hluti sína í félaginu. Tekjurnar eru þá skattlagðar á þeim tíma og eftir þeim reglum sem gilda um skattlagningu fjármagnstekna.

Með þessari breytingu náðist verulegur áfangi þótt þau skilyrði sem sett eru séu þrengri en sameiginlegar tillögur SA, SI og SÍH (Samtök íslenskra hugbúnaðarfyrtækja) gerðu ráð fyrir.

Lífeyrissjóðsframlag launagreiðanda

Meginreglan er að framlag launagreiðanda til öflunar lífeyrisréttinda samkvæmt lögum um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða teljist ekki til skattskyldra tekna. Hafi í kjarasamningum verið samið um iðgjald í lífeyrissjóð eða það bundið í lög er sú regla fortakslaus samkvæmt lögnum. Með lögnum er hins vegar tekin upp sú regla að telja beri önnur framlög launagreiðanda til öflunar lífeyrisréttinda til skattskyldra tekna ef iðgjaldagreiðslur frá launagreiðanda eða sjálfstætt starfandi manni skapa réttindi til greiðslu ellilífeyris umfram þau meðallaun sem greitt hefur verið af síðustu fimm ár miðað við að ellilífeyrir sé tekinn með jöfnum greiðslum frá 65 ára aldri.

Ný fæðingarorlofslög

Lögin gilda um fæðingarorlof vegna barna sem fædd eru eftir áramótin 2001 og taka til alls vinnumarkaðarins. Fæðingarorlof skiptist milli foreldra og verður níu mánuðir í stað sex þegar það verður komið að fullu til framkvæmda, í ársbyrjun 2003. Sveigjanleiki er aukinn og greiðslur tekjutengdar þannig að þær svara 80% meðaltalslauna foreldris. Tekjulægri foreldrar fá hins vegar áfram ákveðna fæðingardagpeninga á grundvelli atvinnuþátttöku. Stofnaður er sérstakur fæðingarorlofsfjórðingur sem sér um greiðslur í fæðingarorlofi. Sjóðurinn er fjármagnaður með tryggingargjaldi.

Með lögnum var einnig gerð breyting á lögum um tryggingargjald, nr. 113/1990. Sú tilfærsla var gerð að hlutfallstala atvinnutryggingargjalds var lækkuð úr 1,15 í 0,8 og almennt tryggingargjald hækkað úr 3,99% af gjaldstofni í 4,34%. Jafnframt var ákveðið að fæðingarorlofsfjórðingur fái í sinn hlut sem nemi allt að 0,85% af gjaldstofni tryggingargjalds.

SA og áður VSÍ hafa lengi talið að nauðsynlegt sé að breyta greiðslufyrirkomulagi í fæðingarorlofi og jafna réttindi fólks á almennum vinnumarkaði og þeirra sem starfa hjá opinberum aðilum.

Í umsögn SA frá 3. maí 2000 er tekið undir það sjónarmið að með lögnum sé stigið mikilvægt skref til að jafna stöðu kynjanna á vinnumarkaði.

Lögin eru engu að síður harðlega gagnrýnd og bent á að kostnaðarauki vegna þeirra sé stórlega vanmetinn. Þá séu á lögnum umtalsverðir tæknilegir ágallar.

Kostnaðarauki Tryggingarstofnunar og ríkisins verði tveir og hálfur milljarður á ári þegar fæðingarorlof karla hefur að fullu tekið gildi. Kostnaður sé jafn þó að peningarnir séu teknir úr atvinnuleysisstryggingarsjóði. Þegar til lengdar lætur muni þær tilfærslur þó ekki duga til og tryggingargjald muni óhjákvæmilega hækka. Nauðsynlegt sé að skoða áhrif tekjutengingarinnar og þeirrar stefnumörkunar að ekkert þak eða hámark sé á greiðslum í fæðingarorlofi. Af því hafa samtökin miklar áhyggjur. Einnig hefur verið bent á að skoða þurfi launahugtak laganna með tilliti til óhefðbundinna launagreiðslna. Eins telja samtökin verulegt áhyggjuefni að gamla kerfinu sem byggir á fjölda unninna stunda sé viðhaldið með hækkan grunnfjárhæða.

Ný jafnréttislög

Fjallað er um ný jafnréttislög nr. 96/2000 í fimmta kafla ársskýrslunnar.

Ný lög um hópuppsagnir

Lögin um hópuppsagnir nr. 63/2000 sem leysa af hólmi fyrri löggjöf, lögfesta Evrópureglur um hópuppsagnir og setja ákveðnar reglur um framkvæmd þeirra. Lögin skýra betur en áður hvaða kröfur eru gerðar til samráðs við trúnaðarmann. Fyrirtæki sem áformar hópuppsagnir er skylt að hafa samráð við trúnaðarmann starfsmanna svo fljótt sem auðið er. Í því felst að fyrirtækið á að kynna trúnaðarmanninum áform sín, rökstyðja þau og gefa honum kost á að koma sjónarmiðum sínum og tillögum á framfæri áður en endanleg ákvörðun er tekin. Samkvæmt lög-

unum hefur trúnaðarmaður þá heimild til að kveðja til sérfræðing. Það nýmæli er einnig í lögnum að brot gegn reglum þeirra um samráð og tilkynningar geta varðað sektum sem renna í ríkissjóð.

Lög um bann við uppsögnum vegna fjölskylduábyrgðar starfsmanna

Lögin nr. 27/2000 eru sett vegna fullgildingar Íslands á samþykkt Alþjóðavinnuálagstofnunarinnar (ILO) nr. 156, um jafna möguleika og jafnrétti til handa körlum og konum með fjölskylduábyrgð. Samkvæmt þeim er óheimilt að segja manni upp störfum eingöngu vegna fjölskylduábyrgðar sem hann ber. Þar er átt við skyldur hans gagnvart börnum, maka eða nánum skyldmönnum sem búa á heimili hans og greinilega þarfnast umönnunar hans eða forsjár, svo sem vegna veikinda eða fötlunar.

Lög um lagaskil á sviði samningaréttar

Tilgangurinn með lögnum lagaskil á sviði samningaréttar nr. 43/2000 er að samræma íslenskar lagaskilareglur þeim reglum sem um þetta gilda í aðildarríkjum Evrópusambandsins. Lögin byggja á Rómarsamningnum frá 19. júní 1980 en hann er öðrum þræði byggður á 220. gr. Rómarsáttmálans, stofnsáttmála sambandsins. Lögin gilda um einkaréttarlegar samningsskuldbindingar sem tengjast fleiri en einu landi. Þau kveða meðal annars á um hvaða lög gildi um vinnusamninga sem ekki hafa ákvæði að geyma um lagaval. Meginreglan er þá að fara skuli eftir lögum þess lands sem launþegi starfar í að jafnaði, enda þótt honum hafi tímabundið verið falin störf í öðru landi eða, ef launþegi starfar að jafnaði ekki í neinu tilteknu landi, lögum þess lands þar sem sú starfsstöð er sem réð hann. Það á við ef annað leiðir ekki af aðstæðum í heild eða ef samningurinn hefur meiri tengsl við annað land. Í því tilviki gilda lög þess lands.

Breyting á höfundarlögum

Höfundarlögum nr. 73/1972 var breytt með lögum nr. 60/2000. Þau varðar gagnagrunna, gerð vara- og öryggiseintaka af tölvuforritum og rétt notenda tölvuforrita til að gera nauðsynlegar breytingar á þeim.

Breyting á lögum um kjarasamninga opinberra starfsmanna

Með breytingu nr. 67/2000 á lögum um kjarasamninga opinberra starfsmanna er tekin upp í lögin samsvarendi skilgreining á verkfalli og er í lögum um stéttarfélag og vinnudeilur. Með því er stigið mikilsvert skref í átt til samræmingar verkfallsreglna á vinnumarkaði en Félagsdómur hafði áður hafnað því að hópuppsagnir opinberra starfsmanna féllu undir verkfallsreglur laganna.

Breyting á lífeyrissjóðslögum

Með lögum nr. 56/2000 um breytingu á lífeyrissjóðslögum nr. 129/1997 voru heimildir lífeyrissjóða til fjárfestinga rýmkaðar. Sjá sjötta kafla ársskýrslunnar um lífeyrismál.

8.3. Dómsmál

FRAMKVÆMD VERKFALLA

Nokkrir athyglisverðir dómar hafa gengið um framkvæmd verkfalla.

Verkfallsvarsla. Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur frá 29. mars 2000

Deilt var um löndun vestfirskra fiskiskipa í verkfalli landverkafólks á Vestfjörðum 1997 og lét AV, Alþýðusamband Vestfjarða, verkfallsverði sína hindra með valdi uppskipun úr frystiskipi í Reykjavík.

SA taldi aðgerðir verkfallsvarðanna ólögmætar. Þeir sem að lönduninni komu hafi verið í öðrum stéttarfélagum og á engan hátt bundnir af verkfallinu.

Héraðsdómur sýknaði AV með þeim rökstuðningi að viðkomandi verkalýðsfélög hefðu lýst því yfir að hafnarverkamenn í Reykjavík mættu ekki ganga í störf verkfallsmanna. Taldi dómurinn að löndun skipisins hefði verið flutt frá Vestfjörðum til Reykjavíkur til að komast undan áhrifum verkfallsins. Félag hafnarverkamanna í Reykjavík, Efling, hefði stutt aðgerðir AV til að hindra vinnu sem yfirgnæfandi líkur væru fyrir að ella hefði verið unnin á Vestfjörðum. Með því hafi fyrirtækið brotið gegn 18. gr. vinnulög-gjafarinnar sem hafi réttlætt aðgerðir AV.

Dómnum hefur verið áfrýjað til Hæstaréttar.

Löndunarbann. Félagsdómur 8. júní 2000

Í verkfalli starfsmanna fiskimjölsværksmiðja beindi Alþýðusamband Austfjarða (ASA) þeim tilmælum til þeirra stéttarféлага sem ekki voru í verkfalli að félagsmenn þeirra lönduðu ekki bræðslufiski úr ákveðnum, nafngreindum skipum sem að jafnaði höfðu landað hjá þeim verksmiðjum sem voru í verkfalli.

Eining á Akureyri tilkynnti Krossanesverksmiðjunni að félagsmönnum hennar væri bannað að landa og vinna aflu úr þeim skipum sem voru á fyrrenfdum lista. SA taldi löndunarbannið brot á friðarskyldu kjarasamninga. Starfsmönnum væri skylt að vinna venjubundin störf sín svo lengi sem samúðarverkfall hefði ekki verið boðað með lögformlegum hætti.

Félagsdómur dæmdi löndunarbannið ólögmætt. Í forsendum dómsins kemur fram að vörn stefnda byggist aðallega á því að útgerðir umræddra skipa hafi reynt að komast undan áhrifum verkfallsins með því að láta skipin landa annars staðar og því til sönnunar hafi verið lögð fram gögn um löndun þeirra á undanföllum árum. Þrátt fyrir að gögnin um landanir skipanna 17 gefi almennt vísbendingu um að þau hafi

að jafnaði landað á verkfallssvæðum sýni sömu gögn að það sé á engan hátt einhlítt. Þá séu gegn mótmælum stefnanda, ósannaðar staðhæfingar um fasta viðskiptasamninga og áhrif eignarhalds á skipunum. Samkvæmt þessu verði ekki talið að grundvöllur hins umdeilda banns hafi að þessu leyti verið eins traustur og haldið sé fram.

Lögbann. Forgangsréttur

Dómar héraðsdóms Reykjavíkur frá 14. júlí 2000.

Bifreiðastjórafélagið Sleipnir hóf verkfall 8. júní 2000. SA hafði áður gert kjarasamning við VMSÍ um störf rútbílstjóra og tók sá samningur til 42 stéttarfélaganna innan sambandsins. Fjöldi starfandi rútbílstjóra í öðrum stéttarfélögum hélt því áfram vinnu. Sleipnir hóf þegar aðgerðir til að stöðva þá og var bilum lagt fyrir rúturnar og þær þannig kyrrsettar.

SA hafði frumkvæði að því að lagðar voru fram lögbannsbeiðnir á þessar aðgerðir. Í upphafi verkfallsins var fallist á lögbannsbeiðnir fjögurra fyrirtækja. Síðari beiðnum um lögbann var hins vegar öllum hafnað.

Héraðsdómur hefur staðfest gildi tveggja þessara beiðna. Í forsendum dómsins segir að þótt kjarasamningur aðila falli niður við verkfall sé engu að síður óhjákvæmilegt vegna vinnulöggjafarinnar að líta svo á að forgangsréttarákvæði kjarasamnings Sleipnis hafi þýðingu í deilunni. Það kveði á um að vinnuveitendum sé óheimilt að hafa aðra en félagsmenn stéttarfélaganna innan ASÍ í sinni þjónustu. Ekki sé nauðsynlegt að viðkomandi stéttarfélag semji sérstaklega um þessi störf þó að VMSÍ hafi gert það í samningi sínum sem gildi jafnt á félagssvæði Sleipnis sem annars staðar. Forgangsréttur félaga í Sleipni til vinnu á félagssvæði þess hafi ekki verið ótvíræður skv. orðalagi ákvæðisins. Ákvæðinu hafi ekki heldur verið framfylgt með þeim hætti að félagið eigi eitt forgangsrétt á félagssvæði sínu. Þannig hafi Sleipnir ekki sjálfur framfylgt ákvæðinu um aðild að félaginu fyrir verkfall. Ekki var fallist á að innbyrðis afstaða samningsaðila breytist sjálfkrafa við að verkfall hæfist heldur verði að taka tillit til stöðunnar eins og hún var fyrir verkfall.

Í dómnum segir enn fremur að sá hluti samningsákvæðisins sem kveður á um að allir bifreiðastjórar á félagssvæði Sleipnis séu skyldaðir til aðildar að félaginu væri í andstöðu við 74. gr. stjórnarskrárinnar um félagafrelsi. Sleipnir geti því ekki byggt á ákvæðinu kröfu um að stefnandi ráði ekki aðra bifreiðastjóra til vinnu, en þá sem eru í félaginu. Sleipnir geti aðeins samið um slíkan forgangsrétt til vinnu fyrir þá sem í félaginu séu á hverjum tíma. Stefndu hafi því verið heimilt að hafa í þjónustu sinni þá menn sem lögbannið tók til.

RÁÐNINGARSAMNINGAR

Hæstiréttur hefur hafnað því að samningur um yfirborgun fyrir dagvinnu leiði sjálfkrafa til þess að greidd sé um sambærilega yfirborgun fyrir yfirvinnu.

Áhrif yfirborgunar á yfirvinnuálag. Dómur Hæstaréttar 4. febrúar 2000, mál nr. 351 og 352/1999.

Samkvæmt kjarasamningi verslunarmanna skal öll yfirvinna greiddast með tímakaupi, sem nemur 1,0358% af mánaðarlaunum fyrir dagvinnu.

Hæstiréttur segir svigrúm einstakra vinnuveitenda

og launþega til að semja um laun og önnur starfskjör takmarkast við að þau séu launþegum jafn hagstæð eða betri en kveðið sé á um í kjarasamningi viðkomandi stéttarfélags. Ráðningarsamningur sá sem til umfjöllunar var hefði ekki rýrt rétt hennar í heild samkvæmt kjarasamningi, þar sem laun hennar fyrir hverja klukkustund í yfirvinnu hefðu verið lítillega umfram yfirvinnutaxta samkvæmt kjarasamningum. Taldi dómurinn að með yfirborgun væri komið út fyrir svið kjarasamnings, þar sem ákveðin væru lágmarkskjör launþega í viðkomandi starfsgrein. Þótti ekki unnt að fallast á þá skýringu konunnar að í kjarasamningnum fælist að samningur um yfirborgun fyrir dagvinnu leiði sjálfkrafa til þess að greiða beri sambærilega yfirborgun fyrir yfirvinnu. Fyrirtækið var því sýknað af kröfu konunnar um vangoldin laun fyrir yfirvinnu.

Miskabætur dæmdar vegna uppsagnar starfsmanns

Starfsmönnum hafa verið dæmdar miskabætur í tengslum við uppsögn frá störfum. Var vinnuveitandinn talinn hafa gengið lengra í ávirðingum gagnvart starfsmanninum en stætt var á jafnvel þótt uppsögnin sem slík væri lögmæt.

Dómur Hæstaréttar frá 24. febrúar 2000, mál nr. 374/1999

Starfsmanni var sagt upp fyrirvalaust vegna meints þjófnaðar úr vörusendingu. Lögreglurannsókn fór fram án þess að sannanir kæmu fram. Talið var að uppsögnin hefði ekki verið reist á nægilegum efnislegum forsendum og hefði í henni fallist ólögmæt meingerð gegn persónu starfsmannsins og æru. Hefðu eigendur fyrirtækisins gengið fram af stórkostlegu gáleysi og voru þeir dæmdir til greiðslu miskabóta.

Dómur Hæstaréttar 4. nóvember 1999, mál nr. 250/1999

Starfsmaður var talinn bera, a.m.k. að hluta, ábyrgð á mistökum sem ollu talsverðu tapi fyrir vinnuveitanda hans. Var honum gefinn kostur á að láta af störfum og féllst hann á það. Í framhaldi af því taldi starfsmaðurinn að fyrirtækið hefði breitt út rangar ásakanir sem hefðu gert honum ókleift að fá starf við sitt hæfi. Hann krafðist skaðabóta vegna tapaðra atvinnutekna og miska.

Fyrirtækið var ekki talið bera skaðabótaábyrgð vegna starfslokanna sjálfra, enda hefði báðum aðilum verið heimilt að segja ráðningarsamningnum upp án sérstakra ástæðna. Á hinn bóginn var talið að stjórnendur fyrirtækisins hefðu gengið lengra í ávirðingum í garð starfsmannsins en þeim var stætt á í bréfi til ríkisendurskoðunar, sem dreift var til nokkurs fjölda manna, þegar þeir fullyrtu að tapið sem varð, væri honum einum að kenna. Voru starfsmanninum dæmdar miskabætur vegna þessa.

Alþjóðastarf á vegum Samtaka atvinnulífsins

9.1. Evrópuþróunin

Töluverðar umræður hafa verið um stöðu og gildi samningsins um Evrópska efnahagssvæðið (EES) og er útbreidd sú skoðun að hann verði ekki langlífur í óbreyttri mynd. Samstarfið hefur gengið vel en óhjákvæmilega veikja þær breytingar sem gerðar voru á sáttmálum Evrópusambandsins í Maastricht og Amsterdam EES-samninginn. Búast má við einhverri umfjöllun um stöðu og hagsmuni Íslands innan Evrópusamstarfsins í kjölfar skýrslu utanríkisráðherra um stöðu Íslands í Evrópusamstarfi.

9.2. Ráðgjafarnefnd EFTA og EES

Ráðgjafarnefnd EFTA

Sú breyting hefur orðið við tilkomu Samtaka atvinnulífsins að Samtök iðnaðarins hafa dregið mjög úr þátttöku sinni í ráðgjafarnefnd EFTA. Í Ráðgjafarnefnd EFTA sitja þeir Davíð Stefánsson fyrir hönd SA og Kristófer M. Kristinsson fyrir hönd SI. Í nefndinni sitja aðilar vinnumarkaðarins í EFTA-ríkjunum og á Ísland fjóra fulltrúa í nefndinni. Hafa þeir komið frá ASÍ og BSRB annars vegar og SA, SI og Verslunarráði Íslands hins vegar. Ráðgjafarnefndin gefur mikilvæga aðkomu að yfirvöldum EFTA og einkum að starfi EFTA-ríkjanna á Evrópska efnahagssvæðinu.

Starfsemi Ráðgjafarnefndarinnar var mikil á árinu. Hún hélt fimm fundi á tímabilinu, tvo í Brussel, einn í Lillehammer, einn í Liechtenstein og einn í Zurich. Auk hefðbundinna viðfangsefna hefur sérstök áhersla verið lögð á samráð aðila vinnumarkaðarins og samskipti við Mið-Evrópu. Á vegum nefndarinnar var skipaður vinnuhópur til samráðs við fulltrúa EFTA/EES í undirnefndum EFTA.

Nefndin hefur styrkst mikið í sessi, bæði gagnvart stofnunum EFTA og Efnahags- og félagsmálanefnd Evrópusambandsins á undanförunum árum eftir nokkra deyfð í kjölfar þess að EFTA-ríkjunum fækkaði. Guðmundur Einarsson og tveir aðrir starfsmenn EFTA hafa séð um málefni nefndarinnar. Sú skipulagsbreyting hefur verið gerð hjá EFTA að sama starfsfólkið sér bæði um Ráðgjafarnefndina og Þingmannanefndina. Hefur hún gert mikið átak í starfsháttum sínum og virkni. Ákveðið var að nefndin einbeitti sér að ákveðnum verkefnum hverju sinni og hefur sá háttur verið tekinn upp að gera ákveðna nefndarmenn ábyrga fyrir tilteknum málaflokkum.

Ráðgjafarnefndin hefur lagt áherslu á eftirfarandi þætti í starfi sínu á árinu: Málefni innri markaðar, atvinnu- og félagsmál, stækkun ESB og áhrif hennar á EES-samstarfið, umhverfismál og Evrópska myntbandalagið.

Nefndin hefur samþykkt álit um þessa málaflokka og sent til EFTA og stjórnvalda í EFTA-ríkjunum. Um suma þessa málaflokka er einnig fjallað í samstarfi við Efnahags- og félagsmálanefnd ESB innan Ráðgjafarnefndar EES. Unnið var að því á síðasta ári að styrkja samstarf Ráðgjafarnefndar og Þingmannanefndar EFTA. Fulltrúar þessara nefnda hittust einu sinni á árinu og stefnt er að áframhaldandi samstarfi. Nú er komin hefð fyrir árlegum fundi fulltrúa Fastanefndar

EFTA og Ráðgjafarnefndarinnar, en þeir hafa hist í marsmánuði nokkur undanfarin ár.

Ráðstefna Ráðgjafarnefndar EFTA um stækkun ESB

Dagana 3. – 4. nóvember 1999 hélt Ráðgjafarnefnd EFTA umfangsmikla ráðstefnu um stækkun ESB í Vaduz í Liechtenstein. Til ráðstefnunnar var boðið fulltrúum samtaka á vinnumarkaði í þeim ríkjum sem sótt hafa um aðild að ESB. Megintilgangurinn var að kynna EES-samninginn fyrir aðilum vinnumarkaðar í umsóknarlöndunum. Stækkun ESB mun hafa mikil áhrif á EFTA-ríkin í gegnum EES-samstarfið. Öll ný aðildarríki ESB verða aðilar að Evrópsku efnahagssvæði og því er mjög mikilvægt að félagar okkar í þessum ríkjum hafi þekkingu á málefnum EES-samningsins.

Ráðgjafarnefnd EES, sameiginleg ráðgjafarnefnd EFTA og ESB

Einn fundur var haldinn í Ráðgjafarnefnd EES í júní 2000. Í henni sitja 18 manns, 9 frá EFTA og 9 frá ESB. Innan nefndarinnar starfar sex manna stýrihópur með þremur fulltrúum frá hvorum aðila.

Starf Ráðgjafarnefndar EES hefur verið mikið á undanförunum árum. Meginumræðuefni í nefndinni á árinu voru atvinnumál á EES-svæðinu, málefni innri markaðar, félagsmál, áhrif stækkunar ESB, umhverfismál, EMU og evran og hin „norræna vídd“.

9.3. Samtök atvinnurekenda í Evrópu – UNICE

Innan UNICE var töluverðum tíma varið í skipulagsbreytingar sem miða að því að gera starfsemi samtakanna skilvirkari. Ákveðið var að skipta því starfi í tvo áfanga og lauk fyrri áfanganum á forsetafundi í Helsinki í desember. Þar voru samþykktar nýjar reglur um atkvæðavægi aðildarsamtakanna og kosningareglur í hinum ýmsu málaflokkum. Niðurstaðan varð sú að miða skuli atkvæðavægið við reglur ráðherraráðs Evrópusambandsins, þannig að íslensku samtökin fá sama vægi og Lúxemborg. Rétt er að áréttta að atkvæðagreiðslur eru mjög fátiðar innan samtakanna. Í næsta áfanga verður lögð áhersla á skipulag samtakanna og tekjustofna þeirra.

Breytingar á Rómarsáttmála bæði í Maastricht og Amsterdam hafa fært UNICE ný verkefni og að sama skapi aukið mikilvægi samtakanna á Evrópuvettvangi. Reglulegir samráðsfundir eru haldnir með fjármála- og félagsmálaráðherrum aðildarríkja ESB auk þess sem fulltrúar aðila vinnumarkaðar hitta oddamenn leiðtogafunda sambandsins fyrir þá fundi.

Mikil áhersla er lögð á atvinnumál og innan UNICE samræma aðildarsamtökin afstöðu sína til þeirrar vinnu sem unnin er á vegum Evrópusambandsins og aðildarríkja þess í þeim efnum. Ísland er ekki þátttakandi í atvinnuáætlunum ESB en fylgst er með þróuninni innan UNICE.

Samskiptamál samtakanna hafa tekið miklum breytingum. UNICE hefur komið sér upp heimasíðu og stefnt er að því að draga úr fundaferðum til Brussel í framtíðinni með auknum tölvusamskiptum.

Framkvæmdastjóri UNICE, Dirk Hudig, heimsótti íslensku samtökin í maí 1999. Flutti hann erindi á aðalfundi VSÍ og átti fund með starfsmönnum SI auk þess sem hann heimsótti nokkur fyrirtæki í Reykjavík og nágrenni.

9.4. Samráð og aðild að evrópskum kjarasamningum

Með Maastricht-sáttmálanum var aðilum vinnumarkaðar í Evrópu gert mögulegt að semja sín á milli um efnisreglur tilskipana Evrópusambandsins. Þessi ferill er nú hluti af stofnsáttmála Evrópusambandsins. Framkvæmdastjórnin, sem hefur frumkvæði að lagasetningu innan sambandsins, skal bera áform sín um lagasetningar undir aðila vinnumarkaðar í Evrópu. Haldi framkvæmdastjórnin að því búnu fast við áform sín skal aðilum vinnumarkaðar gefinn kostur á að ná samningum um viðkomandi málefni. Þessi samráð og samningar eiga sér annars vegar stað á vettvangi heildarsamtaka evrópskra vinnuveitenda og launþega, þar sem SA á aðkomu í gegnum aðild sína að UNICE, og hins vegar á vettvangi evrópskra starfsgreinasamtaka ef málefnið snerta þau. Starfsgreinasamráðið hefur aukist verulega jafnframt því að framkvæmdastjórnin hefur sett nýjar reglur um samstarfsnefndir innan starfsgreina.

Á vettvangi heildarsamtakanna standa nú yfir samningaviðræður um starfsemi framleigufyrirtækja (temporary agency work). Þetta er þriðji og síðasti þátturinn í því sem framkvæmdastjórnin nefndi óhefðbundið vinnufyrirkomulag. Hinir þættirnir eru hlutastörf og tímabundnar ráðningar sem aðilar hafa þegar samið um. Auk UNICE taka CEEP, Samtök opinberra stofnana, og CIETT, sem eru starfsgreinasamtök framleigufyrirtækja, þátt í viðræðunum af hálfu vinnuveitenda. Yfirlýstur tilgangur framkvæmdastjórnarinnar er meðal annars að auka sveigjanleika jafnframt því að auka vernd starfsmanna. Þar sem ráðningar- og uppsagnarreglur eru tiltölulega rúmar á Íslandi hefur hingað til ekki verið mikil eftirspurn eftir þjónustu framleigufyrirtækja hér á landi. Þær reglur sem um semst koma einnig til með að gilda hér á landi.

Framkvæmdastjórnin hefur einnig sent hugmyndir sínar um „nýtt skipulag vinnunnar“ til umsagnar hjá aðilum vinnumarkaðar. Það mál tengist átaki bandalagsins til atvinnusköpunar. Framkvæmdastjórnin vill ryðja hindrunum úr vegi á þessu sviði jafnframt því að auka öryggi starfsmanna. Hugmyndir hafa verið viðræðar um að festa í lög ákvæði um réttindi og aðbúnað starfsmanna í fjarvinnslu (telework). Þar er átt við starfsmenn sem vinna fjarri starfsstöð fyrirtækisins. Einnig hafa verið settar fram óljósar hugmyndir um setningu reglna um réttindi fólks sem vinnur sem verktakar fyrir aðeins einn atvinnurekanda og er algjörlega háð honum um afkomu.

9.5. Starfsemi skrifstofunnar í Brussel

Í september 1999 voru sex ár liðin frá stofnun Evrópuskrifstofu atvinnulífsins. Ljóst er að með tilkomu Samtaka atvinnulífsins verða einhverjar breytingar á starfsemiinni. Frá 1. október 1999 heyrir skrifstofan alfarið undir SA og að sama skapi fjölgar þeim samtökum sem geta sótt þjónustu til skrifstofunnar.

Íslendingar voru í forsæti samstarfsnefndar gömlu EFTA-ríkjanna innan UNICE allt árið. Nefndin samanstendur af samtökum iðn- og atvinnurekenda frá

Norðurlöndunum auk Sviss og Austurríkis. Nefndarmenn sem allir eru fastafulltrúar við UNICE hittast mánaðarlega, bera saman bækur sínar og samræma afstöðu sína þegar tilefni gefst til. Innan nefndarinnar er náð samráð á milli norrænu fulltrúanna, sem byggist á hinu nána samstarfi samtaka á Norðurlöndunum. Með þessu samráði tekst að ná jafnri stöðu í málflutningi gagnvart rísa á borð við þýsku samtökin þegar ástæða er til. Samstarf norrænu samtakanna á Evrópuvettvangi fer vaxandi innan UNICE. Þau kosta sameiginlega einn starfsmann UNICE, sem sinnir málefnum smárra og meðalstórra fyrirtækja, og hafa beitt sér fyrir skynsamlegri vinnubrögðum í fjármálum samtakanna.

Eins og áður hefur áhersla verið lögð á að halda olnbogarymi til að sinna málum eftir þörfum. Starfsemin er þannig miðuð við áhuga og þarfir samtakanna og íslenskra fyrirtækja gagnvart EES/ESB. Allt bendir til þess að umfang félagsmála eigi enn eftir að aukast. Á því sviði má ekki slá slöku við þar sem flest það sem þar gerist kemur til með að snerta íslensk fyrirtæki í framtíðinni.

Skrifstofan hefur skipulagt nokkrar kynnisferðir til Brussel. Í flestum tilfellum er um að ræða klæðskerasniðna dagskrá sem miðast við þarfir þess sem þjónustunnar nýtur. Stjórn SA kom til Brussel í byrjun júní 2000. Haldnir voru samráðsfundir með starfsmönnum íslenska sendiráðsins og forsvarsmönnum stofnana EFTA/EES í Brussel. Stjórnarmennirnir sátu einnig toppfund atvinnulífsins sem haldinn var í Brussel í fyrsta skipti. Hann sóttu forsvarsmenn fyrirtækja og samtaka frá öllum Evrópuríkjunum. Gert er ráð fyrir að fundir af þessu tagi verði haldnir reglulega í framtíðinni.

Forstöðumaður Evrópuskrifstofu atvinnulífsins hefur reglulegt samráð við starfsmenn sendiráðsins um málefni EES, helst á sviði menntamála og starfsþjálfunar, félagsmála, iðnaðar og sjávarútvegs.

Samningurinn um Evrópska efnahagssvæðið hefur reynst fyrirtækjum vel og þess vegna er mikilvægt að veita stjórnvöldum nauðsynlegt aðhald þannig að hvergi verði slakað á í framkvæmd hans. Það vinnst best með því að vera á vaktinni, jafnt hér heima sem og í Brussel.

9.6. Alþjóðavinnuálagstofnunin, ILO

Árlegt þing Alþjóðavinnuálagstofnunarinnar, ILO, stóð frá 30. maí til 15. júní, en þar eiga sæti fulltrúar ríkisstjórna, launþega og vinnuveitenda í 175 aðildarríkjum ILO, m.a. frá SA og ASÍ. Þessi þríliða aðkoma aðila vinnumarkaðar og ríkisstjórna er einkenni stofnunarinnar. Samkvæmt venju fjallaði þingið um brot á samþykktum ILO, starfsemi stofnunarinnar og tillögur að nýjum samþykktum.

Á dagskrá var almenn umræða um grundvallarviðmið og réttindi við vinnu, nánar tiltekið um félagsfrelsi, réttinn til að gera kjarasamninga, afnám nauðungarvinnu, barnavinnu og mismununar hvað varðar atvinnu. Aukin umræða hefur skapast um þessi mál í tenglum við aukna hnattvæðingu viðskiptalífs. Þar hefur ILO hlutverki að gegna en almenn samstaða er innan stofnunarinnar um mikilvægi fyrrgreindra

grundvallarviðmiða. Framkvæmd aðildarríkja á samþykktum ILO var einnig til umræðu. Þar bar hæst brot Myanmar gegn samþykkt samtakanna um bann við nauðungarvinnu en alvarlegar athugasemdir voru einnig gerðar við brot annarra ríkja á ILO-samþykktum. Ný ILO-samþykkt var afgreidd um mæðravernd. Alþjóðasamþykktir eiga að geta tekið til aðstæðna í öllum heimsálfum þannig að sem flest 175 aðildarríkja ILO geti fullgilt þær og náð þannig tilætluðum áhrifum. Nýja samþykktin veldur vonbrigðum þar sem hún uppfyllir ekki þau skilyrði. Almenn umræða var um starfsmenntun en umræðan grundvallaðist á því að tryggja þyrfti ráðningahæfni starfsmanna. Þá var til umræðu á þinginu tillaga að nýrri alþjóðasamþykkt um öryggi og hollustuhætti við vinnu í landbúnaði.

9.7. Fastanefnd norrænu vinnuveitendasambandanna

Fulltrúar SA og SI sóttu fund fastanefndar forystumanna norrænu atvinnurekendasmatakanna sem

haldinn var í lok ágúst sl. í Kalmar í Svíþjóð. Hefur þótt henta að sameina þessa fundi samtaka iðnrekenda og vinnuveitenda, enda hafa þau verið sameinuð í Noregi og Finnlandi og fyrir dyrum stendur sameining í Svíþjóð.

Meginefni fundarins að þessu sinni tengdust efnahagsþróun á Norðurlöndunum, m.a. umfjöllun um kjarasamninga og skattamál. Komu fram vaxandi áhyggjur af tilhneigingu stjórnmalámalanna til að leysa viðfangsefnið með því að leggja óskilgreindar byrðar á atvinnufyrirtæki, oft án þess að raunverulegur heildarkostnaður sé metinn fyrirfram. Þá var rætt um áhrif þátta sem tengjast „nýja hagkerfinu“, evruna og þjóðaratkvæðagreiðslu í Danmörku, fyrirkomulag og umræðu um launakjör stjórnenda og eftirlaun almennt.

Norrænu samtökin láta sig öll starf UNICE miklu skipta og hafa náð að koma þar fram með samræmdar áherslur. Umræður um samstarfið innan UNICE skipa því ávallt veglegan sess á fundum norrænu samtakanna.

9.8. Norðurlandaráð

Norræna ráðherranefndin heldur árlega samráðsfundi með aðilum vinnumarkaðarins. Slíkur fundur var haldinn í Reykjavík á sl. sumri. Auk félagsmálaráðherra sátu hann flestir aðrir Norrænir vinnumálaráðherrar. Undirbúningsfundur fyrir næsta ráðherra fund var í Kaupmannahöfn í byrjun september. Þar var rætt um fyrirkomulag samráðs nefndarinnar við aðila vinnumarkaðarins og þátttöku þeirra í Evrópusamstarfinu. Samvinna við nágrannasvæði eins og baltnesku löndin var einnig til umræðu.

9.9. Ársfundur hagdeilda

Hagfræðingarnir Hannes G. Sigurðsson og Sigurður Jóhannesson sóttu mót norrænna hagfræðinga og tölfræðinga í Ósló dagana 17. og 18. ágúst. Að vanda

var rætt um efnahagsþróun á Norðurlöndum, en uppgangur er nú í efnahag allra landanna. Gerð var grein fyrir tekjustefnu í Noregi, en þar er mikið lagt upp úr því að olíugróðinn komi ekki af stað almennu launaskriði í landinu og kaffæri þannig aðrar atvinnugreinar. Við kjarasamninga hefur því verið litið á greiðslugetu annarra útflutningsgreina en olíuvinnslunnar. Gengi norsku krónunnar hefur fylgt evrunni undanfarin ár. Gengisbreytingum er ekki lengur beitt til þess að laga samkeppnistöðu, heldur á að útkljá slík mál í kjarasamningum. Danir hafa tekið upp sömu aðferðir við úrvinnslu á launagögnum og notaðar eru í vinnumarkaðshagstofunni í Bandaríkjunum (Bureau of Labor Statistics). Kjararannsóknarnefnd hefur undanfarin ár mjög haft hliðsjón af þeim aðferðum sem notaðar eru í Danmörku. Þá vöktu athygli einfaldar aðferðir sem nú eru notaðar til þess að meta óvissu í dönskum launatölum. Einnig var rætt um hvernig best væri að fylgjast með launaþróun í samkeppnislöndum, en norrænu vinnuveitendasamböndin leggja mikla vinnu í að afla gagna.

9.10. Lögfræðingamót norrænu vinnuveitendasamtakanna

Lögfræðingamótið var haldið í Reykjavík dagana 24. – 26. ágúst 2000. Samkvæmt venju var fjallað um fyrirfram umsamið efni fyrsta daginn, að þessu sinni um réttarstöðu starfsmanna við *adilaskipti að fyrirtækjum*. Hvert land um sig lagði fram ítarlega skýrslu um stöðuna í sínu landi. Löggjöf allra ríkjanna er sambærileg þar sem hún er byggð á tilskipun Evrópusambandsins en reglur þess hafa orðið tilefni fjölda dómsmála. Síðari fundardaginn var fjallað um nýja löggjöf, dómsúrlausnir og önnur mál sem efst eru á baugi í hverju landi. Umræður voru mjög gagnlegar.

9.11. Ársfundur umhverfismáladeilda norrænna atvinnurekenda

Malmö, febrúar 2000

Fundurinn var haldinn dagana 24.-25. febrúar 2000. Í upphafi var skýrt frá kynningarferð nokkurra sænskra sérfræðinga til Bandaríkjanna til að kynna sér kvótaviðskipti með gróðurhúsalofttegundir. Slík viðskipti sem önnur virtust þar í fullum gangi en umræðan um kvótaúthlutanir virtist dauf og var fyrirhuguðum forsetakosningum kennt um. Fram kom m.a. að Norðmenn væru áhugasamir um erlend kvótaviðskipti.

Þá var fyrirhuguð tilskipun um vöruferli (Integrated Product Policy) og umhverfismerkingar rædd og í því sambandi raktar þær umhverfismerkingar sem í gangi eru í Evrópu, kostir þeirra og gallar. Til umræðu kom hvort yfirgefa ætti Svansmerkið sem umhverfismerki Norðurlanda vegna þess hversu dýrt það er í útfærslu. Talið er að það sé dýrara en blóm Evrópusambandsins og jafnvel Blái engillinn í Þýskalandi.

Að lokum var komið inn á starfsemi UNICE í Brussel. Þykir yfirbygging starfseminnar of stór og verkefnafrátt heldur ómarkvisst.

Svartsengi, september 2000

Fundurinn var haldinn að þessu sinni í Svartsengi á Íslandi 1. sept. 2000. Í upphafi voru kynntar tilskipanir sem í undirbúningi eru hjá Evrópusambandsins. Þar má fyrst nefna vöruferlilstilskipunina sem á að draga úr áhrifum vöru á menn og umhverfi. Einnig var rætt um tilskipanir um rafeindaúrgang og hreinleika vatna.

Gefið var yfirlit yfir stöðu Kyoto-kvótamála á Norðurlöndum og þróun þeirra mála þar sem mikil áhersla er lögð á frjálsa verslun með kvóta. Þá var komið inn á Árósa-samkomulagið (Aarhuskonventionen) um veitingu upplýsinga á umhverfissviði en tilskipun um það málefni er í undirbúningi hjá ESB auk þess sem bæði Danir og Norðmenn eru að lögleiða slíkt samkomulag.

Skýrt var frá námskeiðum í umhverfismálum á vegum stjórnvalda og atvinnulífs í Svíþjóð. Einnig var skýrt frá stöðu mála í umhverfismerkingum. Að lokum var gefið yfirlit yfir þann árangur sem náðst hefur við að mæta kröfum umbúðatilskipunar með frjálsum samningum í Noregi.

9.12. Ársfundur vinnuverndardeilda norrænna atvinnurekenda

Borgarnesi, ágúst 1999

Ársfundur um vinnuvernd var að þessu sinni haldinn í Borgarnesi dagana 26. – 27. ágúst 1999. Rætt var um heilsuefingu á vinnustað (*workplace health promotion*). Þetta hugtak er tiltölulega nýtt og fjallar í senn um lögboðna heilsuvernd starfsmanna og frjáls framlög atvinnurekenda til heilsuefingar, til að mynda greiðslu fyrir námskeið í líkamsrækt, heilsufæði á vinnustað, aðstoð við að hætta að reykja og fleira. Starfandi er evrópskt samstarfsnet um heilsuefingu á vinnustað með svæðisskrifstofum í mörgum löndum en Vinnueftirlit ríkisins gegnir hlutverki skrifstofu netsins hér á landi.

Rætt var um þau vandamál og hættu sem stafa af neyslu hvers konar vímuefna á vinnustað og hvernig unnt væri að taka á þeim málum. Þar sem nálgunin er mismunandi eftir löndum hefur ekki skapast nein samstaða um málefnalega lausn þessa máls en þar er sönnunarbyrðin erfiðust í framkvæmd.

Skýrt var frá fyrirhugaðri endurskoðun á dönskum lögum um vinnutjónatryggingar (*Lov om arbejdska-deforsikring*) sem taka til vinnutengdra slysa og sjúkdóma.

Skráning á fjarveru verkafólks frá vinnu vegna veikinda var rædd og borin saman milli landa. Á Íslandi er fjarvera verkafólks frá vinnu vegna veikinda skráð 3,5% árið 1998, á sama tíma og veikindaforföll á hinum Norðurlöndunum eru skráð 8,3% (Noregi), 6,0% (Svíþjóð), 5,0% (Danmörku) og 5,6% (Finnlandi).

Evrópumálin voru til umræðu og staða mála í ýmsum vinnuhópum Evrópusambandsins kynnt.

Helsingfors, september 2000

Fundurinn var haldinn í Svartá Slott, skammt frá Helsingfors, dagana 8. – 9. september 2000. Rætt var um tilskipanir sem eru í undirbúningi hjá Evrópusambandinu á sviði vinnuverndar. Nokkur umræða var um öryggisstjórnkerfi sem lýtur að öryggi og heilsuvernd starfsmanna (*Health and Safety Management System*). Gerð slíkra stjórnkerfa er á döfinni bæði í formi tilskipunar á vegum ESB og í formi 14.000-staðla hjá ISO. Einnig var komið inn á þörfina fyrir sveigjanlegri og einfaldari reglur á vinnuverndarsviði í framtíðinni.

Veikindaforföll og almannatryggingakerfið voru til umfjöllunar og samanburður var gerður milli landa.

Gerður var samanburður á heilsuvernd starfsmanna sem er lögboðin í öllum löndunum að Svíþjóð undanskilinni. Í Danmörku nær hún til allra fyrirtækja í áföngum sem falla undir vinnuverndarlögin og kveður eingöngu á um yfirbyggingu aðgerðir, eins áformað er að gera hér á landi. Í Noregi falla aðeins ákveðnar starfsgreinar undir lög um heilsuvernd starfsmanna. Í Danmörku og Noregi er endurmat á fyrirkomulagi starfsmannaheilsuverndar á lokastigi og liggja senn fyrir skýrslur um niðurstöður þess.

9.13. Af starfi NEMIA

SA hefur tekið yfir aðild að gagnkvæmu váttryggingarfélagi norrænu vinnuveitendasambandanna, *Nordic Employers Mutual Insurance Association* sem VSÍ átti aðild að frá árinu 1988. Hlutverk félagsins er að endurtryggja tjónsáhættu vinnudeilusjóða samtakanna vegna bótageiðslna í tengslum við vinnustöðvanir. Félagið er lokað og aðild hafa einungis norrænu vinnuveitendasamböndin fimm. Félagið starfar í Lúxemborg og hefur eflst mikið frá stofnun þess árið 1986.

Iðgjöld til félagsins taka mið af tjónareynslu og þar sem sjóðurinn hefur ekki tekið á sig verulegar tjónageiðslur eru iðgjöld SA miðuð við lágt tjónahlutfall og hafa þau eingöngu gengið til að byggja upp tæknilegan varasjóð hjá NEMIA. Komi hins vegar til mikilla útgjalda getur aðildin að félaginu auðveldað vinnudeilusjóðnum að standa undir væntingum.

Menntastarf á vegum Samtaka atvinnulífsins

10.1. Helstu viðfangsefni menntamála hjá SA

Á vettvangi Samtaka atvinnulífsins hefur undanfarin ár verið unnið að almennri stefnumótun og aðgerðum í menntamálum, einkum á sviði starfs- og símenntunar. Atvinnulífið þarf greiðan aðgang að nýjustu upplýsingum á tímum aðjóstavæðingar viðskiptaumhverfis og aukinn möguleika á að laga sig að breyttum aðstæðum og nýrri þekkingu. Þetta kallar á öfluga starfsmenntun og símenntun starfsfólks. Starfsmenntun er þannig undirstaða samkeppnishæfni og aukinnar framleiðni og í raun ein meginstoð öflugs atvinnulífs.

Af hálfu SA hefur umræða og stefnumótun að menntamálum verið í höndum menntanefndar samtakanna, auk þess sem umræða átti sér stað á vettvangi stjórnar SA um þann hlut sem menntamál spiluðu í kjarasamningum. Starfið hefur öðrum þræði einkennt af þeim ramma sem löggjöf á sviði ólíkra skólastiga setur ólíkum menntastofnunum og fyrirtækjunum í landinu.

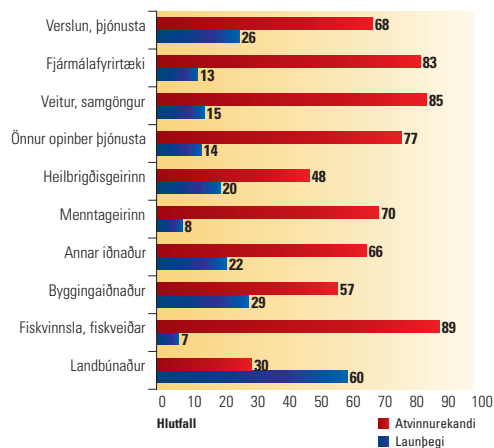
Unnið hefur verið að ýmsum verkefnum á tímabilinu. Í fyrsta lagi var stofnaður sérstakur menntahópur SA sem hafði menntamál og kjarasamninga til umræðu sem og kortlagningu á aðkomu samtakanna að menntamálum í landinu. Í annan stað var starfskröftum á þessu sviði mjög beint að hlut starfsmenntamála í kjarasamningum síðasta vors. Í þriðja lagi var unnið að áframhaldandi uppbyggingu Menntar – Samstarfsvettvangs atvinnulífs og skóla. Í fjórða lagi tóku fulltrúar SA þátt í endurskipulagningu starfsmenntaráðs félagsmálaráðuneytisins. Í fimmta lagi tekur SA þátt í margvislegum ráðum, nefndum og samstarfshópum um menntamál. Síðast en ekki síst berast fjölmörg erindi og fyrirspurnir um menntamál til Samtaka atvinnulífsins, bæði formleg og óformleg.

10.2. Menntahópur SA

Við stofnun Samtaka atvinnulífsins var tekin sú ákvörðun að almenn stefnumótun í menntamálum atvinnurekenda væri unnin af SA en stefnumótun og starfsemi einstakra starfsgreina væri hjá aðildarsamtökum. Í þessu skyni hafa SA stofnað sérstakan

menntahóp sem í sitja fulltrúar aðildarfélaganna. Hlutverk hans er að leggja drög að stefnu SA í menntamálum, greina sameiginlegar áherslur aðildarsamtaka SA og vinna að framgangi einstakra mála sem eru sameiginleg aðildarsamtökum SA. Þá er hópurinn til ráðuneytis um áherslur SA í menntamálum við kjarasamningagerð, en forgangsverkefni hópsins var í upphafi að gera tillögur um fyrirkomulag starfsmenntamála í síðustu samningum.

Hver borgar starfsmenntunina (þátttökugjöld)?

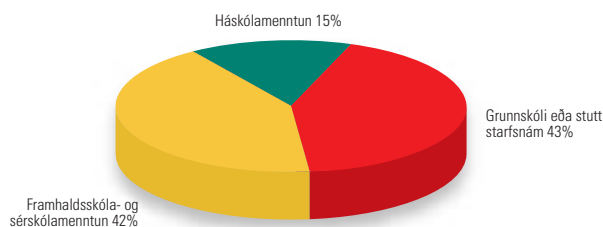
[Hver greiddi fyrir síðasta starfstengda námskeiðið sem svarandi sótti?]
 Heimild: Dr. Jón Torfi Jónasson, Jóhanna Rósa Arnardóttir, Könnun á símenntun 2000, Félagsvísindastofnun HÍ

10.3. Kjarasamningar og menntamál

Í kjarasamningunum sl. vor var gert samkomulag við stéttarfélög verkafólks og verslunarmanna um að vinna sameiginlega að aukinni hæfni starfsmanna og starfstengdri menntun þeirra.

Samkomulag var gert við *Verkamannasamband Íslands* og *Flóabandalagið* um að setja á fót sérstök verkefni fyrir eftir- og endurmenntun ófaglærðra starfsmanna. Markmiðið er að treysta stöðu einstak-

Skipting íslensks vinnuafis eftir menntun 1999

Heimild: Vinnumarkaðskönnun Hagstofu Íslands 1999

linga á vinnumarkaði og bæta samkeppnisstöðu íslenskra fyrirtækja. Stofnaðar voru verkefnisstjórnir annars vegar fyrir Flóabandalagið og hins vegar fyrir VMSÍ. Eru þær skipaðar þremur aðilum frá fulltrúum stéttarféлага og þremur frá SA. Hlutverk þeirra er meðal annars að hafa frumkvæði að þróunarverkefnum í starfsmenntun, leggja áherslu á kynningar- og hvatningarstarf er tengist starfsmenntun, styrkja rekstur námskeiða og nýjungar í námsefnisgerð og veita einstaklingum og fyrirtækjum styrki vegna starfsmenntunar.

Til þessa átaks í starfsfræðslumálum ófaglærðs starfsfólks verður varið annars vegar 120 milljónum króna í starfsfræðsluverkefni með Flóabandalaginu og 140 milljónum króna með VMSÍ. Fjármunir þessir koma að mestu frá fyrirtækjum í gegnum greiðslu tryggingargjalds, þ.e. 200 milljónir, en stéttarfélagin skulu samtals leggja fram 60 milljónir. Jafnframt var gerð sérstök bókun með samningi við VMSÍ um fræðslu verkafólks af erlendum uppruna og bókun þar sem samningsaðilar hvetja menntayfirvöld til sérstaks átaks í grunnmenntun ófaglærðra á vinnumarkaði með því að bjóða annað tækifæri til náms svo að þeir megi auka menntun sína og ljúka skilgreindu námi.

Sérstakt samkomulag var gert milli SA og VR/ LÍV um starfsmenntamál verslunarmanna. Settur var á stofn starfsmenntasjóður sem bæði starfsmenn og fyrirtæki geta sótt til. Samþykkt var sérstakt starfsmenntagjald á fyrirtækin sem almennt er 0,15% af heildarlaunum verslunarmanna en þó geta þau fyrirtæki fengið lækkun í 0,05% sem verja a.m.k. 0,15% af launum til starfsmenntamála. Stéttarfélagin greiða sem svarar einum þriðja af greiddu framlagi atvinnurekenda til verkefnisins. Í heild er gert ráð fyrir að þar verði um að ræða allt að 40 milljónum króna á hverju ári samningstímans eða allt að 150 milljónum á samningstímanum.

10.4. Þátttaka SA í uppbyggingu Menntar

Samtök atvinnurekenda og launafólks hafa á undanförnum árum átt í margvíslegu formlegu og óform-

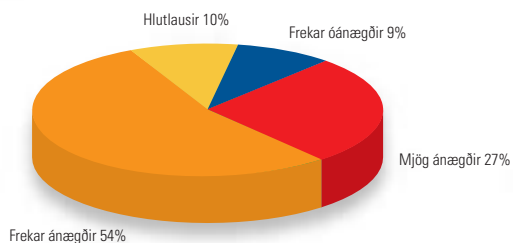

legu samstarfi um menntamál í þágu atvinnulífsins. Þar sem þetta samstarf hefur náð lengst hefur það leitt til uppbyggingar og starfrækslu öflugra fræðslumiðstöðva starfs- og atvinnugreina. Á síðari árum hefur komið fram aukin áhersla og áhugi á að auka hagsæld með góðri menntun bæði hjá fyrirtækjum og starfsmönnum. Skólarnir líta æ meir á sig sem mikilvægan hlekk í keðju nýsköpunar og þróunar í atvinnulífinu. Í samræmi við þetta hefur samstarf atvinnulífs og skóla orðið flóknara, meðal annars vegna framhaldsskólagaganna frá 1996. Atvinnurekendur, launþegar og skólar hafa því stigið markviss skref í átt til þess að einfalda samstarfið en gera það um leið öflugra. Mennt er mikilvægur vettvangur í þessu skyni. Almennt mat er að starf Menntar hafi tekist framfar vonum.

Samtök atvinnulífsins tóku við starfi Vinnuveitendasambands Íslands við uppbyggingu Menntar. Meginhlutverk Menntar er að vera samstarfs- og samráðsvettvangur atvinnulífs og skóla á sviði menntunar og á félagið að þjóna fyrirtækjum, félögum, skólum og öðrum fræðslustofnunum.

Samkvæmt lögum Menntar skipa SA, ASÍ, Sam-

Telja stjórnendur fyrirtækja að starfsmenntun skili árangri?

(Ertu ánægður með árangurinn af þeim námskeiðum sem starfsfólk af þínum vinnustað hefur sótt hingað til?) Heimild: Dr. Jón Torfi Jónasson, Jóhanna Rósa Arnardóttir, Könnun á simenntun 2000, Félagsvísindastofnun HI

band iðnmenntaskóla, Samband háskólastigsins og Samstarfsnefnd um menntun í iðnaði stjórn Menntar. Fulltrúar SA í stjórn félagsins hafa frá upphafi verið Davíð Stefánsson og Ingi Bogi Bogason.

10.5. Breyttar áherslur hjá Starfsmenntaráði

Hlutverk Starfsmenntaráðs er að fara með framkvæmd laga um starfsmenntun í atvinnulífinu frá 1992. Ráðið er stjórnvöldum til ráðuneytis um stefnumótun og aðgerðir á sviði starfsmenntunar og þjálfunar, meðal annars með því að úthluta styrkjum úr starfsmenntasjóði til starfsmenntunar. Almennir styrkir eru veittir á grundvelli umsókna einu sinni á ári auk styrkja til sérstakra þróunarverkefna, rannsókna og kynningar á starfsmenntun. Studd verkefni á undanförunum árum skipta hundruðum.

Í Starfsmenntaráð eru sjö menn skipaðir af félagsmálaráðherra. Þrír eru skipaðir samkvæmt tilnefningu samtaka atvinnurekenda og þrír samkvæmt tilnefningu samtaka launafólks. Ráðherra skipar einn án tilnefningar. Fulltrúar SA á starfsárinu voru þeir Davíð Stefánsson, Ingi Bogi Bogason og Halldór Frímansson. Undanfarin ár hefur starfsmenntasjóður ráðsins fengið um 50 milljónir króna úr Atvinnuleysistryggingarsjóði til úthlutunar. Ráðstöfun fjármagns starfsmenntaráðs er sérstakur liður á fjárlögum.

Starfsmenntaráð endurmat stöðu sína á síðasta ári og hefur lagt fram nýja stefnu undir heitinu *Starfsmennt 2000*. Markmið hennar er að koma betur til móts við breytilegar þarfir fyrirtækja og starfsfólks um endur- og símenntun. Vilji er til þess að beina fjármunum meira að einstökum stórum verkefnum í stað þess að dreifa þeim víða. Auk þess verður væntan-

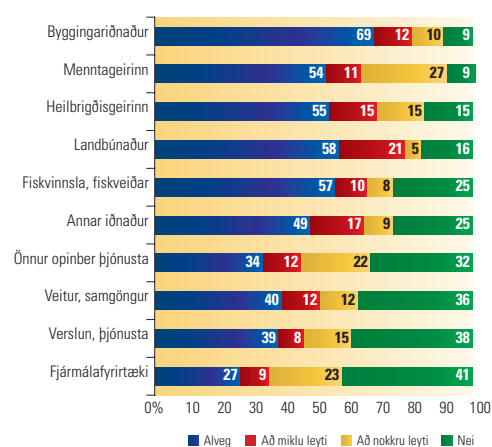

lega dregið úr stuðningi við rekstur námskeiða. Þá er gert ráð fyrir að ákveðnir fjármunir verði eyrnamerkir rannsóknum á sviði starfsmenntunar.

10.6. Þróun starfsmenntunar í iðnaði

Vorið 1998 skipaði Starfsmenntaráð félagsmálaráðuneytisins sérstakan starfshóp til að hringa af stað tilraunaverkefni sem bar heitið *Þróun starfsmenntunar í iðnaði*. Fulltrúar atvinnurekenda í starfshópnum voru Ragnar Árnason frá SA og Þórarinn Gunnarsson frá SI og skilaði hópurinn skýrslu um störf sín í febrúar 2000. Markmiðið var að skipuleggja raunhæft verk-

Starfar fólk við þá grein sem það lærir til?

[Telur þú þig starfa við þá grein sem þú lærðir til?] Heimild: Dr. Jón Torfi Jónasson, Jóhanna Rósa Arnardóttir, Könnun á símenntun 2000, Félagsvísindastofnun HÍ

MENNT – samstarfsvettvangur atvinnulífs og skóla

Starfsemi Menntar nýst um uppbyggingu og þróun menntunar á framhalds-, háskóla- og endurmenntunarstigi. Henni má skipta í fjóra meginflokkka. Fyrst má telja söfnun og dreifingu upplýsinga á sviði menntunar eins og lög og reglugerðir, stefnumótun, rannsóknir, tilraunaverkefni, framboð á námi, o.s.frv. Ýmis verkefni eru unnin í þessum tilgangi og má þar nefna hönnun og uppbyggingu umfangsmikils upplýsingavefs um allt nám sem er í boði á Íslandi, þátttöku fyrir hönd Íslands í upplýsinga- og rannsóknanetum Starfsmenntastofnunar Evrópusambandsins (CEDEFOP), og virka þátttöku í evrópskum samstarfsnetum eins og Samstarfsneti jaðarsvæða í Evrópu (EREN) og Evrópskt samstarfsnet um viðskiptamenntun fyrir litil og meðalstór fyrirtæki (BENE).

Í öðru lagi veitir Mennt þeim stuðning sem hafa áhuga á auknu Evrópusamstarfi. Félagið hvetur og styður við umsækjendur í Leonardo da Vinci II

starfsmenntaáætlun Evrópusambandsins, ásamt því að dreifa niðurstöðum úr verkefnum áætlunarinnar. Auk þess hefur félagið umsjón með þátttöku Íslendinga í námsferðum á vegum Starfsmenntastofnunar Evrópusambandsins (CEDEFOP) og skipulagningu námsferða á Íslandi fyrir þátttakendur frá öðrum löndum Evrópu. Einnig mun Mennt hafa umsjón með Europass-verkefni Evrópusambandsins en þar er á ferðinni nokkurs konar „evrópskt starfsmenntavegabréf“ sem tekur gildi á Íslandi haustið 2000.

Í þriðja lagi annast Mennt framkvæmd á eigin verkefnum og annarra sem styðja við starf menntageirans í heild. Dæmi um slík verkefni eru kynningarherferðir eins og vika símenntunar, fundir og ráðstefnur eins og um notkun netsins í skólalærni, gerð tillagna og ályktana, samantektir um stöðu menntunar og þróun tækja.

Í fjórða lagi stuðlar Mennt að samstarfi þeirra sem vinna að menntamálum. Haldnar eru ráðstefnur og fundir þar sem félagsaðilar kynna starfsemi sína og verkefni. Starfandi eru samstarfshópar þar sem unnið er að sameiginlegum hagsmunamálum. Jafnframt fylgist Mennt með því sem aðrir eru að vinna að og tengir saman þá sem eiga með lík áhugamál.

efni í þróun starfsmenntunar fyrir ófaglært starfsfólk í iðnaði. Fjögur fyrirtæki í fjórum greinum matvælaíðnaðar tóku þátt í verkefninu. Í starfi hópsins kom berlega í ljós hversu mikilvægt er að fyrirtækin sjálf taki þátt í skipulagningu starfsmenntunar strax á frumstigi, þ.e. við gerð námsefnis og skipulagningu námskeiða. Einnig var sú leið farin að skipuleggja sérstakt millistjórnendanámskeið sem meðal annars var ætlað að auka skilning þess hóps á mikilvægi starfsmenntunar og gera þeim kleift að meta þörf á símenntun starfmanna. Millistjórnendur sátu einnig fagtennt námskeið með almennum starfsmönnum. Það var álit starfshópsins að tilraun þessi hefði að flestu leyti heppnast vel og gæti orðið fyrirmynd að starfsmenntun ófaglærðra í framtíðinni.

10.7. Verkefnisstjórn um fimm ára átak í málefnum símenntunar

Eftir því sem símenntun og endurmenntun verða fyrirferðarmeiri í menntun er mikilvægt að stjórnvöld móti skýra stefnu í þessum málaflokki. Á vegum menntamálaráðuneytisins er sérstök verkefnisstjórn um fimm ára átak í málefnum símenntunar. Fulltrúi SA er Davíð Stefánsson. Starf verkefnisstjórnarinnar byggist annars vegar á *Skýrslu starfshóps um stöðu*

símenntunar hér á landi og hins vegar á sérstakri samþykkt ríkisstjórnar um símenntun. Hlutverk verkefnisstjórnarinnar er víðtækt. Fjölga á tækifærum full-orðinna til náms, til dæmis með auknu vali í framhaldsskólum og með opnum samræmdum prófum. Bæta skal aðgengi að haldgóðum upplýsingum og vandaðri ráðgjöf til einstaklinga og fyrirtækja. Gera á stuðning við símenntun í atvinnulífinu markvissari til dæmis með ákveðnum breytingum á áherslum starfsmenntaráðs næstu 5 ár. Að auki er verkefnisstjórninni ætlað að standa fyrir degi eða viku símenntunar.

Eitt stærsta einstaka verkefni verkefnastjórnarinnar var að undirbúa *Viku símenntunar* um allt land sem haldin var dagana 4. – 10. september. Menntamálaráðuneytið stóð fyrir vikunni undir hvatningarorðunum *Menntun er skemmtun*. Félaginu Mennt var með samningi falin framkvæmd. Markmið vikunnar var að hvetja fólk til að auka við þekkingu sína og færni. Fyrirtæki voru einnig sérstaklega hvött til þátttöku. Í tengslum við vikuna stóðu Samtök atvinnulífsins og Fræðslusjóðir Flóabandalagsins og Verkamannasambandsins fyrir nokkrum heilsíðuauklýsingum í Morgunblaðinu þar sem vikan var kynnt. Að auki notaði Starfsmenntaráð viku símenntunar til að kynna starfseminu í sérstöku fylgiriti með Morgunblaðinu.

10.8. Samstarfsnefnd um starfsnám á framhaldsskólastigi og 14 starfsgreinaráð menntamálaráðuneytisins

Samstarfsnefnd um starfsnám á framhaldsskólastigi er ráðgefandi nefnd menntamálaráðuneytisins um stefnumótun í starfsnámi á framhaldsskólastigi. Í nefndinni sitja 18 fulltrúar, þar af fimm tilnefndir af SA. Samstarfsnefnd starfar samkvæmt lögum um framhaldsskóla nr. 80/1996. Henni er ætlað að vera samstarfsvettvangur þeirra sem hafa áhuga á að efla starfsmenntun hér á landi. Nefndin er ráðherra til ráðuneytis um almenna stefnumótun í starfsnámi.

Samkvæmt lögum er starfsgreinaráðum ætlað að skilgreina þarfir starfsgreina fyrir kunnáttu og hæfni

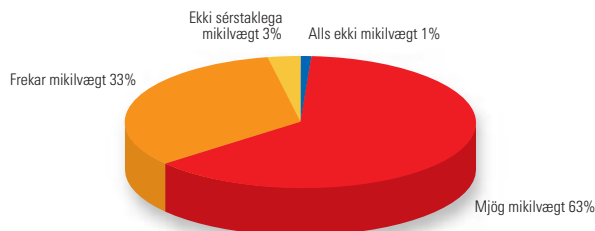
starfsmanna og setja fram markmið starfsnáms. Þau gera einnig tillögur að skiptingu náms milli skóla og vinnustaða og semja reglur um vinnustaðanám. Ráðin eiga að hafa frumkvæði að tillögugerð um breytta skipan náms og vera stjórnvöldum til ráðuneytis í málum er varða menntun í starfsgreinum er undir ráðið heyra.

Mikilvægt er að þróa áfram það fyrirkomulag starfsmenntunar sem staðfest er í lögum um framhaldsskóla frá 1996. Fullyrða má að þessi lög séu markverðasta framfaraspör í starfsmenntun sem stigið hefur verið í langan tíma. En góð lög tryggja ekki farsæla framkvæmd. Það er því eitt af forgangsverkefnum starfsgreinaráðanna á næstu misserum að skilgreina hvert sitt verkefnasvið og einfalda samskiptin við menntamálaráðuneytið.

Samkvæmt lögum um framhaldsskóla tilnefndi SA (þá VSI) 64 aðal- og varamenn í 14 starfsgreinaráð sem menntamálaráðherra skipar í til fjögurra ára í senn. Við tilnefninguna var haft samráð við aðildarsamtök, aðildarfélög og aðildarfyrirtæki samtakanna.

Starf starfsgreinaráðanna eru mjög margvísleg.

Mat stjórnanda fyrirtækja á mikilvægi símenntunar í atvinnulífi

[Hversu mikilvægt er að starfsfólk undir þinni stjórn fari á námskeið?]
 Heimild: Dr. Jón Torfi Jónasson, Jóhanna Rósa Arnardóttir, Könnun á símenntun 2000, Félagsvísindastofnun HÍ

Spekileki?

Íslendingar standa ágætlega í samanburði við aðrar þjóðir þegar kannaðar eru líkurnar á spekileka (Brain Drain). Forstjórar fyrirtækja og forstöðumenn stofnana í 59 ríkjum voru í mars 2000 beðnir um að leggja eigið mat á fullyrðinguna „Hvort hæfileikamestu starfsmennirnir dvelji áfram í landinu.“

1	Bandaríkin	6,4
2	Japan	5,6
3	Finnland	5,3
4	Þýskaland	5,1
5	Ísland	5,1
6	Taiwan	5,0
7	Noregur	5,0
8	Singapúr	5,0
9	Bretland	4,9
10	Netherlands	4,9
11	Danmörk	4,9
12	Belgía	4,8
13	Swiss	4,8
14	Ísrael	4,8
15	Írland	4,8
16	Chíle	4,7
17	Hong Kong	4,7
18	Frakkland	4,6
19	Spánn	4,6
20	Austurríki	4,5
21	Indónesía	4,4
22	Tékkland	4,3
23	Brasíla	4,3
24	Tháland	4,3
25	Kosta Ríka	4,2
26	Lúxemborg	4,2

Heimild: The World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 2000. Survey – Brain Drain: The Most talented workers remain in the country (1= mjög sammála; 7=alveg sammála)

Enn vantar nokkuð upp á að starfsrammi ráðanna sé fullmótaður. Menntamálaráðuneytið hefur samþykkt sérstaka fjárveitingu til hvers ráðs fyrir sig og hafa nokkur ráðanna þegar ráðið mann í hlutastarf. Líóst er að jafn yfirgripsmikil breyting og stofnun starfsgreinaráðanna fer ekki hnökralaust af stað og taka mun nokkurn tíma fyrir þau að ná að sanna sig að fullu. Starfsgreinaráðin sem lengst eru komin í starfi sínu lofa góðu og því hefur það verið ásetningur atvinnulífssamtakanna, bæði SA og ASÍ, að víkja ekki af leið.

Árangurinn af starfi starfsgreinaráðanna til þessa er mismunandi frá einu ráði til annars. Segja má að þau starfsgreinaráð sem styst eru komin séu enn að fóta sig í verkefnum sínum og hlutverki og leita leiða til að koma starfinu í farveg sem líklegur er til að skila árangri. Þau starfsgreinaráð sem lengst eru komin hafa skapað sér aðstöðu komið upp markvissum vinnubrögðum. Sum hafa unnið nýjar námskrár fyrir starfsgreinaflokka sína.

Mismunandi staða einstakra starfsgreinaráða liggur einkum í ólíkum bakgrunni þeirra. Í þeim greinum þar sem fyrir hendi er rík hefð fyrir starfsmenntun og skilningur á mikilvægi hennar er starf starfsgreinaráðanna í beinu og eðlilegu framhaldi af því sem áður hefur verið gert. Þar sem lítil eða engin hefð er fyrir starfsmenntun standa ráðin frammi fyrir miklu uppbyggingarstarfi. Oft háir þeim lítil skilningur á nauðsyn og mikilvægi menntunar í greininni.

Samstarfið við menntamálaráðuneytið hefur gengið vel ef frá er talinn nokkur seinagangur í samningum um ákveðin verkefni starfsgreinaráðanna.

10.9. Starfsfræðslunefnd iðnverka-fólks

Starfsfræðslunefnd iðnverka-fólks var upphaflega sett á fót í kjarasamningum með tilvísan til launahækkana fyrir þátttöku í námskeiðum. Það ákvæði gafst afar illa og gildir ekki lengur. Að nefndinni standa SA, Samtök iðnaðarins, Efling, Reykjavík og löja, Akureyri. Starfsemi nefndarinnar hefur aðallega verið kostuð af Starfmenntasjóði en rekin af Iðntæknistofnun.

Að undanförunu hafa verið uppi vangaveltur um hvort starfsfræðslunefnd iðnverka-fólks hafi áfram hlutverki að gegna í ljósi breyttra aðstæðna, t.d. breyttra kjarasamninga og samruna hagsmunasamtaka. Nefndin býr yfir mikilli reynslu sem ástæða er til að nýta. Námskeið (gagnagrunnur, rekstrarskipulag, náms- og kennslugögn) hafa verið þróuð fyrir frumkvæði nefndarinnar og þykir ástæða að hagnýta enn um sinn. Fulltrúi í nefndinni er Davíð Stefánsson.

10.10. Háskólastigið

Samtök atvinnulífsins hafa nokkra tengingu við háskólastigið bæði beint og óbeint í gegnum aðildarfélögin. Beina aðild á SA að stjórn Viðskiptaháskólans á Bifröst. Óbeina aðild eiga SA að háskólastiginu í gegnum aðildarfélög þess. Þannig hafa Samtök iðnaðarins í rúmt ár leitt umræðu um háskólamenntun á sviði verk- og tæknimenntunar. Þar hafa málefni

Tækniskóla Íslands verið ofarlega á blaði sem og áhersla á að fjölga raungreinanmenntuðu fólki.

Viðskiptaháskólinn á Bifröst

Samkvæmt skipulagsskrá fyrir Viðskiptaháskólann á Bifröst skipa Samtök atvinnulífsins tvo af fimm stjórnarfulltrúum. Í sumar var ný stjórn háskólans skipuð. Í henni sitja fyrir SA Ármann Þorvaldsson, Kaupþingi og Tryggvi Jónsson, Baugi. Varamenn eru þeir Tómas Hansson, Íslandsbanka- FBA og Ólafur Ólafsson, Samskipum. Hlutverk háskólastjórnar er að standa vörð um hlutverk háskólans og gæta þess að starfsemi hans þjóni settum markmiðum. Stjórnin ber ábyrgð á rekstri, fjárhag og eignum háskólans og er ætlað að styrkja enn frekar tengsl skólans við viðskipta- og atvinnulíf en á það leggur háskólinn sérstaka áherslu í kennslu, rannsóknnum og öllu starfi.

Undir kjörorðunum *Háskóli á nýrri öld* skilgreinir Viðskiptaháskólinn sig sem alhliða viðskiptaháskóla með áherslu á gæði í kennslu og persónulega þjónustu við nemendur. Háskólinn skilgreinir jafnframt nemendur sína sem viðskiptavini og stefnir að því að skapa þeim samkeppnisyfirburði á vinnumarkaði að námi loknu.

10.11. Starfsmenntaáætlun Evrópusambandsins – Leonardo Da Vinci II

Samtök atvinnulífsins taka þátt í stjórnun Leonardo Da Vinci II - áætlunar Evrópusambandsins um verk-nám, starfsþjálfun og símenntun. Áætluninni, sem stendur til 2006, er ætlað að efla starfsmenntun, jafnt á framhaldsskólastigi sem háskólastigi. Áhersla er lögð á eflingu símenntunar í atvinnulífinu. SA hafa lagt á það áherslu að nýta áætlunina í þágu fyrirtækja og starfsfólks og að verkefni á vegum hennar séu unnin á forsendum fyrirtækjanna og með aukna samkeppnishæfni og framleiðni að leiðarljósi.

Rannsóknþjónusta Háskóla Íslands hefur séð um rekstur sérstakrar Landskrifstofu Leonardo áætlunarinnar hér á landi. Líklegt verður að telja að menntamálaráðuneytið semji við Rannsóknþjónustuna um áframhaldandi rekstur áætlunarinnar. Jafnframt hefur ráðuneytið samið við Mennt – samstarfsvettvang atvinnulífs og skóla, um að reka tiltekna verkefnaflokka Leonardo II.

10.12. Tilnefningar SA í nefndir og ráð á sviði menntamála

Starfsmenntaráð félagsmálaráðuneytisins

Aðalm. Davíð Stefánsson *formaður, SA*
Ingi Bogi Bogason, SI
Halldór Frímansson, Vátryggingafélag Íslands
Varam. Jón H. Magnússon, SA
Varam. Ágúst H. Elíasson, SF
Ingvar Stefánsson, Olúfélagið hf.

Mennt, samstarfsnefnd atvinnulífs og skóla

Aðalm. Davíð Stefánsson, SA
Ingi Bogi Bogason, SI
Varam. Ágúst H. Elíasson, SF
Bjarni Thoroddsen, Stálsmiðjan ehf.

Verkefnisstjórn vegna 5 ára átaks um símenntun

Aðalm. Davíð Stefánsson, SA
Varam. Jónína Gissurardóttir, SA

Verkefnisstjórn Starfsmenntasjóðs verslunar- og skrifstofufólks

Aðalm. Heiðrún Jónsdóttir, KEA
Sigurður Jónsson, SVP
Steinþór Þórðarson, Baugur hf.
Varam. Hannes G. Sigurðsson, SA
Ingi Bogi Bogason, SI

Verkefnisstjórn vegna starfsmenntamála VMSÍ

Aðalm. Ágúst H. Elíasson, SF
Gissur Pétursson, Vinnuálastofnun
Halldór Frímansson, Vátryggingafélag Íslands
Varam. Ingi Bogi Bogason, SI
Ragnar Árnason, SA

Verkefnisstjórn vegna starfsmenntamála Flóabandalagsins

Aðalm. Einar Marinósson, OLÍS
Gissur Pétursson, Vinnuálastofnun
Ingi Bogi Bogason, SI
Varam. Ragnar Árnason, SA
Hannes G. Sigurðsson, SA

Stýrimannaskólinn – tilnefning SA í skólanefnd

Aðalm. Haukur Már Stefánsson, Eimskip hf.
Varam. Ólafur Briem

Vélskóli Íslands – tilnefning SA í skólanefnd

Aðalm. Guðfinnur Johnsen
Kristján Ólafsson
Varam. Jónas Haraldsson
Ólafur Briem

Viðskiptaháskólan á Bifröst – tilnefning SA í skólanefnd

Aðalm. Ármann Þorvaldsson, Kaupþing
Varam. Tómas Hansson, Íslandsbanki-FBA
Aðalm. Tryggvi Jónsson, Baugur
Varam. Ólafur Ólafsson, Samskip

Starfsfræðslunefnd fiskvinnslunnar

Ágúst H. Elíasson, SF
Svavar Svavarsson, Grandi hf.

Dómnefnd um veitingu starfsmenntaverðlauna 2000 (Starfsmenntaráðs og Menntar).

Tilnefning SA

Aðalm. Ingvar Kristinsson, Hugvit hf.
Varam. Davíð Stefánsson, SA

Starfsfræðslunefnd fyrir iðnverkafólk

Davíð Stefánsson, SA

Stjórn verkstjóranámskeiða

Aðalm. Ingólfur Sverrisson, SI
Varam. Ragnar Árnason, SA

Samstarfsnefnd um starfsnám á framhalds-skólastigi

Ágúst H. Elíasson, SF
Áslaug Alfreðsdóttir, Hótel Ísafjörður
Guðbrandur Magnússon, Morgunblaðið
Gunnar Örn Gunnarsson, Kísliðjan
Ingi Bogi Bogason, SI
Heiðrún Jónsdóttir, KEA

Ráðgjafarnefnd Evrópusambandsins um starfsþjálfun

Aðalm. Kristófer M. Kristinsson, SA
Varam. Davíð Stefánsson, SA

Stjórn Landsskrifstofu Leonardo I á Íslandi

Davíð Stefánsson, SA

Stjórn Landsskrifstofu Leonardo II – áætlunar Evrópusambandsins um verknám, starfsþjálfun og símenntun

Aðalm. Ingi Bogi Bogason, SI
Varam. Davíð Stefánsson, SA

Starfsgreinaráð í byggingar og mannvirkjagerð

Aðalm. Grétar Halldórsson, Ístak hf.
Tryggvi Jakobsson, Tækniþjónusta verktakar ehf.

Menntahópur SA

Davíð Stefánsson, SA – formaður
Ágúst Elíasson, fulltrúi SF
Erna Hauksdóttir, fulltrúi SAF
Hildur Elin Vignir, fulltrúi SFF
Ingi Bogi Bogason, fulltrúi SI
Jón Árni Rúnarsson fulltrúi SART
Jón Sigurðsson fulltrúi LÍÚ
Sigurður Jónsson fulltrúi SVP
Jónína Gissurardóttir, SA – ritari hópsins

Aðalm. Ingi Bogi Bogason, SI
Eyjólfur Bjarnason, SI
Varam. Loftur Árnason, Ístak hf.
Guttormur Pálsson

Starfsgreinaráð farartækja- og flutningsgreina

Aðalm. Guðmundur Benediktsson, B.M.
Vallá hf.
Bogi Pálsson, P. Samúelsson ehf.
Ingi S. Ólafsson, Samskip hf.
Varam. Finnbogi Eyjólfsson, Hekla hf.

Starfsgreinaráð heilbrigðis- og félagslegrar þjónustu

Aðalm. Vigfús Guðmundsson, Borgar Apótek
Varam. Ólafur Ólafsson, Delta hf.

Starfsgreinaráð hönnunar, lista og handverks

Aðalm. Rafn Ben. Rafnsson, GKS ehf.
Edda Hrönn Atladóttir, Leðuriðjan ehf.
Hilmar Einarsson, Gull og grænir skógar
Varam. Tómas Sigurbjörnsson, GKS ehf.
Valdimar Tryggvason,
Söðlasmiðurinn ehf.
Gunnar Magnússon, Gunni Magg – Úr og skartgripir

Starfsgreinaráð matvæla- og veitingagreina

Aðalm. Jón Albert Kristinsson, Myllan-Brauð hf.
Sigurbjörn Sveinsson, Greifinn ehf.
Kristján Kristjánsson, Goði hf.
Varam. Bjarni Stefánsson, Sláturfélag Suðurlands
Varam. Guðvarður Gíslason, G og G veitingar hf.
Jón H. Magnússon, Goði hf.

Starfsgreinaráð málm-, véltækni- og framleiðslugreina

Aðalm. Kolviður Helgason, Blikksmiðjan Funi,
Magnús Aadnegaard, Framtak – Véla- og skipaþjónusta.
Bjarni Thoroddsen, Stálverktak hf.
Varam. Kristinn Halldórsson, Flugleiðir hf.
Guðlaugur Pálsson, Frostmark ehf.
Bjarni Sigurðsson, Formax hf.

Starfsgreinaráð náttúrunýtingar

Aðalm. Bjarni Finnsson, Blómaval hf.
Varam. Gunnar B. Dungal, Penninn hf.
Halldór Bjarnason frkvstj., Safariferðir ehf.

Starfsgreinaráð persónulegrar þjónustu

Aðalm. Sigríður B. Guðjónsdóttir, Snyrtist. S.
Guðjónsd.
Huld Magnúsdóttir, Össur hf.
Lovísa Jónsdóttir
Varam. Frank Ú. Michelsen,
Franch Michelsen ehf.
Kristján Pétur Guðnason, Skyggna-Mynd-
verk ehf.
Hanna Laufey Elísdóttir, Spor í rétta átt

Starfsgreinaráð rafíðngreina

Aðalm. Ómar Hannesson (fagnefnd rafvirkja)
Jón Árni Rúnarsson (fagnefnd rafeinda-
virkja)
Guðmundur Valsson (fagnefnd rafveitu-
virkja)
Varam. Guðmundur Ævar Guðmundsson
Þórunn Stefanía Jónsdóttir
Páll Valdimarsson

Starfsgreinaráð sjávarútvegs- og siglingagreina

Aðalm. Ágúst H. Elíasson, Samtök fiskvinnslu-
stöðva
Guðfinnur Johnsen, LÍÚ
Svavar Svavarsson, Grandi hf.
Varam. Guðmundur Kristjánsson, Kristján
Guðmundsson hf.
Bragi Bergsveinsson SF.

Starfsgreinaráð uppeldis- og tómstundagreina

Aðalm. Ari Þórðarson, Securitas hf.
Varam. Ólafur Helgi Árnason, SI

Starfsgreinaráð upplýsinga- og fjölmiðlagreina

Aðalm. Guðmundur Ásmundsson, SI
Aðalm. Guðbrandur Magnússon, Morgunblaðið
Guðmundur Kristjánsson,
Steindórprent-Gutenberg ehf.
Varam. Ingvar Kristinsson, Hugvit hf.
Ingi Bogi Bogason, SI
Þórarinn Gunnarsson, SI

Starfsgreinaráð verslunar- og skrifstofustarfa

Aðalm. Ingvi I. Ingason, Rafha hf.
Steinþór Þórðarson, Baugur hf.
Sigurður Ólafsson, Vátryggingafélag Íslands
Varam. Edda Hauksdóttir, Verslunin Stella
Teitur Lárusson, Kaupás hf.
Halldór Frímannsson, Vátryggingafélag
Íslands

Starfsgreinaráð öryggisvörslu, björgunar og löggæslu

Aðalm. Þorsteinn Þorkelsson, Björgunarskóli Lands-
bjargar og Slysavarnarfélagsins
Varam. Eiríkur Þorbjörnsson, Neyðarlínan hf.
Þórir Gunnarsson, Slysavarnarfélag Íslands

Útgáfa og kynning

11.1. Prentað efni fyrir ný samtök

Við stofnun nýrra samtaka er að mörgu að hyggja varðandi útgáfu. Utan þess að fá nýtt merki, varð að prenta allt pappírsefni frá grunni, þ.á.m. hefðbundin blöð með haus samtakanna, reikningsform, nafnspjöld, minnisbökkir o.þ.h. Einnig varð að huga að kynningarefni á ensku.

11.2. „Ný þjónustusamtök atvinnulífsins“

Við stofnun SA var gefinn út kynningarbæklingur um hin nýju samtök undir yfirskriftinni „Ný þjónustusamtök atvinnulífsins“. Var þar um að ræða grunnkynningu á samtökunum, markmiðum þeirra og skipulagi. Bæklingurinn var einnig gefinn út á ensku og honum afar vel tekið.

11.3. Útgáfa kjarasamninga

Undir lok starfsársins gáfu Samtök atvinnulífsins út eftirtalda heildarkjarasamninga með áorðnum breytingum:

- Kjarasamningur 2000 – 2004 milli SA og Lands sambands íslenskra verslunarmanna og Verzlunarmannafélags Reykjavíkur
- Kjarasamningur 2000 – 2004 milli SA og Samiðnar – Sambands iðnfélaga f.h. aðildarfélagi í málmíðnaði, byggingariðnaði og skrudgærðarkjku.

Á næstu vikum og mánuðum mun prentun annarra kjarasamninga líta dagsins ljós. Útgefnið kjarasamningar eru sendir aðildafyrirtækjum þeim að kostnaðarlausu.

Þess ber að geta að umfangsmestu kjarasamningur SA hafa nú verið settir á vef sambandsins.

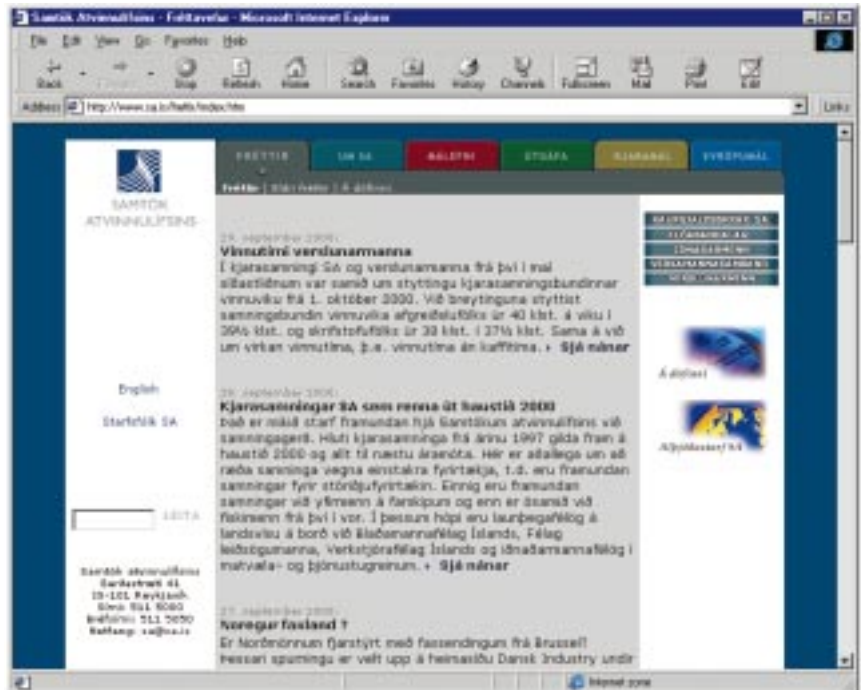
11.4. Önnur útgáfa

Í tilefni af nýjum kjarasamningum var gefin út **Kaupgaldsskrá SA**. Var hún send öllum aðildafyrirtækjum SA.

11.5. Vefur SA

Með nýjum samtökum var opnaður nýr vefur, hannaður af Einarri Erni Sigurdórssyni grafískum hönnuði, og hefur Vefur ehf hefur veitt tæknilega ráðgjöf og aðstoð. Að öðru leyti hefur vefurinn verið í höndum Davíðs Stefánssonar. Allt starfsárið hefur verið unnið að framhaldandi uppsetningu og viðhaldi. Á vef SA er mikið safn og síðurnar á annað þúsund. Auk hefðbundinna upplýsinga um samtökin, svo sem lög, skipulag og starfsemi er þar að finna margvíslegar upplýsingar fyrir atvinnulífið. Þannig hafa stærstu kjarasamningar, fréttatilkyrningar, o.fl. verið sett á netið. Einnig eru á vefnum talsverðar upplýsingar um Evrópumálefni og þau sóknarfæri sem í EES-samningnum felast.

Mikið starf felst í viðhaldi vefs SA. Reynt er að uppfæra fréttir á forsiðu a.m.k. vikulega. Heimsóknir á vefinn eru fjölmargar. Áætla má að vefurinn fái um

5.000 til 8.000 heimsóknir á viku, þeim mun fleiri sem SA er meira í fréttum. Ef miðað er við heildarfjölda heimsóknna og lestrartíma er vinsælasta efnið fyrir utan almennar fréttir, Evrópuhlutinn og kjarasamningar.

Vefurinn þróast eftir því sem óskir fyrirtækja koma fram og upplýsingatækni breytist. Slóð hans er : <http://www.sa.is>.

11.6. Önnur upplýsingastarfsemi SA

Upplýsingagjöf SA um þýðingu laga- og samningsákvæða er umfangsmikill þáttur í daglegri starfsemi samtakanna. Á degi hverjum berast tugir fyrirspurnna frá aðildafyrirtækjunum er lúta að þessum málaflokkum. Þá aðstoða starfsmenn aðildafyrirtækna við úrlausnir ýmissa vandamála á vinnumarkaðssviðinu. Upplýsingagjöf vegna umhverfis- og menntamála fer einnig mjög vaxandi.

11.8. Upplýsingar um sóknarfæri EES-samningsins

Á sumarmánuðum 2000 var lagt út í umfangsmikla vinnu við uppfærslu upplýsinga um sóknarfæri samningsins um Evrópska efnahagssvæðið á vef Samtaka atvinnulífsins. Upplýsingar þessar eru einstaklingum, stofnunum og fyrirtækjum mikilvægur leiðarvísir um þá möguleika sem felast í Evrópusamvinnunni fyrir Íslendinga. Er þær í raun eina heildstæða yfirlitið sem til er um þessi verkefni hér á landi. Það er því afar mikilvægt að upplýsingar þessar séu uppfærðar reglulega enda þurfa þær ávallt að vera réttar og áreiðanlegar. Davíð Stefánsson og Þorsteinn Brynjar Björnsson stjórnarmálafræðingur hafa annast þessa vinnu en óhætt er að segja að þessu framtaki hafi verið mjög vel tekið af þeim sem að málinu koma.

11.9. Rafræn viðskipti (ICEPRO)

Fyrir ári síðan var undirheiti ICEPRO nefndarinnar breytt úr „nefnd um verklag í viðskiptum“ í „nefnd um rafræn viðskipti“. Með því var skerpt á mikilvægi rafrænna viðskipta í samskiptum fyrirtækja og raunar þjóðfélaginu öllu. Viða erlendis þar sem rafræn viðskipti fyrirtækja hafa aukist verulega með tilkomu Netsins er jafnframt lögð áhersla á rekstrarhagræði. Því er spáð að viðskipti milli bandarískra fyrirtækja með vörur og þjónustu á Netinu muni vaxa úr 109 milljörðum Bandaríkjadala árið 1999 í rúmlega 1.330 milljarða dala árið 2003. Talið er að sala um Netið í Evrópu muni vaxa úr 288 milljörðum Bandaríkjadala á ári núna í 2.004 milljarða dala árið 2002.

Netviðskipti milli fyrirtækja eru vart hafin á hér á landi og því hefur ICEPRO ákveðið að auka áherslu sína á þau.

ICEPRO-nefndin tekur einnig þátt í Evrópu- og Norðurlandasamstarfi á sviði rafrænna viðskipta.

Varðar það einkum þann þátt sem snýr að mótun staðla í þessum viðskiptum og miðlun upplýsinga og þekkingar til fyrirtækja og stofnana.

11.10. Starfsskilyrði frumkvöðla á Íslandi.

Samtök atvinnulífsins hafa á undanföllum mánuðum undirbúið útgáfu um nýsköpun í íslensku atvinnulífi og starfsskilyrði frumkvöðla á Íslandi. Um er að ræða samstarfsverkefni Samtaka atvinnulífsins, Nýsköpunarsjóds og VSÓ Deloitte & Touche Ráðgjafar. Í stýrihóp verkefnisins eru Sigurður Jóhannsson, SA, Haraldur Á Hjaltason, VSÓ, og Úlfar Steindórsson, Nýsköpunarsjóði.

Byggt er á starfi Samtaka evrópskra atvinnurekenda UNICE og skýrslu þeirra um nýsköpun í evrópsku atvinnulífi og starfsskilyrði frumkvöðla. Gert er ráð fyrir að niðurstaða liggi fyrir um áramót.

SAMTÖK ATVINNULÍFSINS

Merki sterkra og framsækinnna heildarsamtaka

Sumarið 1999 gekkst undirbúningshópur að stofnun Samtaka atvinnulífsins fyrir opinni samkeppni í samráði við FÍT, Félag íslenskra teiknara, og samkvæmt keppnisreglum þess, um hönnun merkis fyrir hin nýju samtök. Öllum var heimil þátttaka, jafnt félögum innan FÍT sem öðrum.

Dómnefnd

Keppninni var skipuð þriggja manna dómnefnd. Í henni sátu þau Davíð Stefánsson stjórnslufræðingur Vinnuveitendasambandi Íslands, en hann var jafnframt formaður dómnefndar, Björn Jónsson grafískur hönnuður og formaður FÍT og Elísabet Cochran grafískur hönnuður hjá FÍT.

Þátttaka í keppninni fór fram úr björtustu vonum. Alls bárust 157 tillögur og útfærslur til keppinnar. Fagmenn og teiknarar frá flestum auglýsingastofum landsins tóku þátt í henni.

Þrjár tillögur verðlaunaðar

Dómnefndin valdi þrjár tillögur til verðlauna. Þær tillögur voru síðan lagðar fyrir undirbúningsnefnd SA til samþykktar.

Í niðurstöðum nefndarinnar sagði meðal annars: „Við starf sitt tók dómnefndin einkum mið af því að um heildarsamtök atvinnurekenda væri að ræða og merkið skyldi því minna á styrk samtakanna og mikilvægi þeirra á vettvangi atvinnulífsins.“

Til þriðju verðlauna var valið merki sem ber heitið NÝ SÝN. Höfundur þess er Björn H. Jónsson grafískur hönnuður á Íslensku Auglýsingastofunni. Verðlaunafé þriðju verðlauna var 100 þúsund kr.

Til annarra verðlauna var valið merki sem merkt var BLÁKLUKKA. Höfundur þess er Finnur Malmquist grafískur hönnuður á Auglýsingastofunni FÍTÓN. Verðlaunafé annarra verðlauna var 100 þúsund kr.

Verðlaunatilagan UPP

Sú tillaga sem dómnefnd kaus til fyrstu verðlauna og sem jafnframt er merki Samtaka atvinnulífsins ber heitið UPP.

Í umsögn dómnefndar segir: „Merkið þykir endurspeglar sterk og framsækinn heildarsamtök. Helstu hlutar þess eru dökkblár ferhyrningur og sjö ess, sjö samtök, sem ganga upp í gegnum hann. Ferhyrningurinn táknar traust og styrk en ess-laga bylgjurnar eru til marks um sameiginlega stefnu sem jafnframt felur í sér frelsi og svigrúm til athafna.“

Höfundar merkisins

Höfundar hins nýja merkis Samtaka atvinnulífsins eru tveir, þær Sigrún K. Árnadóttir grafískur hönnuður og Ólöf Þorvaldsóttir framkvæmdarstjóri. Þær vinna báðar á Auglýsingastofunni Hér og nú ehf. Verðlaunarfé fyrstu verðlauna var 500 þúsund kr.

„Byr til nýrrar aldar“

Í greinargerð með tillögu þeirra Sigrúnar og Ólafar, sem ber yfirskriftina „Byr til nýrrar aldar“ segir:

„Tillaga okkar að tákni fyrir Samtök atvinnulífsins hefur það að markmiði að sýna hvernig sjö sterk, sjálfstæð öfl sameinast í ákveðnum fleti og mynda þannig nýtt og framsækið hreyfiafl.“

Dimmblár flöturinn er tákn einingar, festu og stöðugleika sem er grundvöllur fyrir sveigjanleika og skapandi strauma táknaða með sjö léttleikandi S-laga strengjum. Strengirnir stíga í kraftmikilli upp-sveiflu til framtíðar en snertiflötur þeirra undirstrikar sameiginleg verkefni þessara sjö sjálfstæðu samtaka.“

Rekstur samtakanna, innra starf og skipulag

12.1. Stjórn og starflið SA

Starfsmenn Samtaka atvinnulífsins eru nú 17 að meðöldum starfsmanni *Evrópuskrifstofu atvinnulífsins* í Brussel.

Ari Edwald framkvæmdastjóri

- Yfirstjórn
- Kjarasamningar
- Alþjóðleg samskipti
- Lífeyrismál

Hannes G. Sigurðsson aðstoðarframkvæmdastjóri

- Efnahagsmál
- Kjarasamningar: *Verslunarmenn, verksmiðjur o.fl.*
- Skattamál
- Evrópumálefni
- Kjararannsóknarnefnd
- Kaupskrárnefnd
- Umsjón kaupgjaldsskrár
- Tölvumál

Álfheiður M. Sívertsen lögfræðingur

- Kjarasamningar
- Fyrirtækjapjónusta

Arndís Arnardóttir ritari

- Tölvuvinnsla
- Bókasafn

Ásta Steinsdóttir ritari

- Tölvuvinnsla

Davíð Stefánsson stjórnýslufræðingur

- Ritstjórn vefs SA
- Menntamál
- Evrópumálefni
- Tölvumál
- Útgáfumál og upplýsingamál

Erlen Jónsdóttir ritari

- Símavarsla
- Móttaka
- Félagatal

Hrafnhildur Stefánsson hdl

- Kjarasamningar: *Hársnyrtar, flugstarfsemi, oliufélög, fiskvinnsla o.fl.*
- Evrópumálefni
- ILO – norræn vinnumarkaðsmál
- Jafnréttismál
- Málflutningur

Jón H. Magnússon hdl.

- Kjarasamningar: *Farskip/fiskiskip, vélstjórar, hafnarvinna, ferðapjónusta o.fl.*
- ILO
- Atvinnuleysistryggingar
- Vinnumálastofnun
- Málflutningur

Jón R. Pálsson hdl.

- Kjarasamningar: *Bifreiðastjórar, bakarar, kjöt-iðnaður, mjólkuriðnaður, verkstjórar o.fl.*
- Atvinnuumhverfismál
- Málflutningur

Frá stofnundi Samtaka atvinnulífsins 15. september 1999.

Jónína Gissurardóttir félagsfræðingur

- Tölvuvinnsla
- Kannanir – sérstök verkefni

Kristín Jónsdóttir fjármálastjóri

- Umsjón með skrifstofu
- Félagsgjöld
- Bókhald
- Skjalasafn

Kristófer M. Kristinnson framkvæmdastjóri

Evrópuskrifstofu atvinnulífsins í Brussel

Jóna G. Hermannsdóttir matráðskona

- Veitingar

Ragnar Árnason hdl

- Kjarasamningar: *Iðnaður, byggingariðnaður, málmíðnaður, rafíðnaður, prentiðnaður o.fl.*
- Atvinnuumhverfismál
- Málflutningur

Óskar Mariusson efnaverkfræðingur

- Umhverfismál
- Mengunarmál/hollustuvernd
- Atvinnuumhverfi/vinnueftirlit

Sigurður Jóhannesson hagfræðingur

- Efnahagsmál
- Útreikningar vegna kjarasamninga

Frá stofnundi
Samtaka atvinnulífsins
15. september 1999.

12.2. Störf stofnfundar 1999

Stofnfundur Samtaka atvinnulífsins var haldinn á Grand hótél Reykjavík 15. september 1999. Fyrr daginn höfðu framhaldsaðalfundir Vinnuveitendasambands Íslands og Vinnumálasambands endanlega samþykkt samruna sambandanna. Formaður undirbúningsnefndar vegna stofnunar SA, Ólafur B. Ólafsson, setti fundinn og var Rakei Olsen útgerðarmaður kjörin fundarstjóri. Hún tilnefndi síðan Ragnar Árnason sem fundarritara.

Ólafur B. Ólafsson gerði grein fyrir aðdraganda að stofnun Samtaka atvinnulífsins. Að lokinni ræðu hans var komið að undirritun stofnsamnings SA. Ólafur B. Ólafsson formaður Vinnuveitendasambands Íslands og Ólafur Ólafsson formaður Vinnumálasambandsins undirrituðu samninginn ásamt Ómari Hannessyni formanni Samtaka atvinnurekenda í raf- og tölvuiðnaði, Steini Loga Björnssyni formanni Samtaka ferðapjónustunnar, Arnari Sigurmundssyni formanni Samtaka fiskvinnslustöðva, Halldóri J. Kristjánssyni formanni Samtaka fjármálafyrirtækja, Haraldi Sumarliðasyni, formanni Samtaka iðnaðarins og Tryggva Jónssyni formanni SVP-Samtaka verslunar og þjónustu. Kristján Ragnarsson formaður Landssambands íslenskra útvegsmanna, var staddur erlendis en hafði þegar undirritað stofnsamninginn.

Ari Edwald framkvæmdastjóri SA tók þá til máls og fjallaði um hlutverk og skipan nýrra samtaka. Að því loknu kynnti fundarstjóri hverjir ættu sæti í fulltrúaráði, stjórn og framkvæmdastjórn SA.

Finnur Geirsson formaður SA gerði þá grein fyrir niðurstöðum í opinni samkeppni um nýtt merki SA. Alls höfðu borist 157 tillögur til keppinnar og urðu þær Sigrún K. Árnadóttir og Ólöf Þorvaldsdóttir hjá auglýsingastofunni Hér og nú hlutskarpastar. Að lokinni verðlaunaveitingu flutti Finnur ræðu um samleið þjóðar og atvinnulífs. Að ræðu hans lokinni sleit fundarstjóri fundi og bauð fundarmönnum að þiggja veitingar.

Móttaka gesta hófst með því að Finnur Geirsson flutti stutt ávarp og kynnti nýtt merki SA. Davíð Oddsson forsætisráðherra ávarpaði því næst gesti og óskaði Samtökum atvinnulífsins velfarnaðar.

12.3. Störf framkvæmdastjórnar

Framkvæmdastjórn SA er skipuð formanni og varaformanni ásamt fimm mönnum sem stjórnin kys úr hópi stjórnarmanna. Framkvæmdastjóri situr einnig

fundina. Framkvæmdastjórn stýrir SA í samræmi við stefnumörkun stjórnar. Heildarkjarasamningar og stefnumarkandi samningar eru bornir undir framkvæmdastjórn, sem ákveður hvort þeir skuli bornir undir atkvæði félagsmanna í skriflegri og leynilegri atkvæðagreiðslu.

Framkvæmdastjórn SA skipa Arnar Sigurmundsson, Axel Gíslason, Finnur Geirsson, Kristinn Björnsson, Sigurður R. Helgason, Tryggvi Jónsson og Þorgeir Baldursson.

Framkvæmdastjórnin hélt fjóra fundi frá septemberlokum 1999 til áramóta og tíu fundi á fyrri hluta ársins 2000. Í upphafi var fjallað um hlutverk framkvæmdastjórnarinnar í nýju samtökunum. Vegna kjarasamningalotunnar sem hófst skömmu eftir stofnun SA og stóð fram á vorið þarf ekki að koma á óvart að umfjöllun um kjaramál hafi verið yfirgnæfandi. Auk kjaramála fjallaði framkvæmdastjórnin um áherslur í starfi SA, skipulag skrifstofunnar, húsnæðismál SA og aðildarfélaga, verkaskiptingu milli SA og aðildarfélaganna, lífeyrismál, samskipti við stjórnvöld og efnahagsmál almennt.

12.4 Störf stjórnar

Í fyrstu stjórn Samtaka atvinnulífsins sitja 22 fulltrúar auk formanns SA, Finns Geirssonar. Á fyrsta fundi stjórnar var Tryggvi Jónsson kjörinn varaformaður. Á fyrsta starfsári samtakanna hélt stjórnin sex fundi og mótaði meðal annars stefnu og megináherslur samtakanna við gerð almennra kjarasamninga.

12.5. Starfsemi skrifstofunnar í Brussel

Í kaflanum um alþjóðastarf SA er sérstaklega fjallað um starfsemi Evrópuskrifstofu atvinnulífsins í Brussel.

Ársreikningur 1999

ÁRITUN ENDURSKOÐANDA

Við höfum endurskoðað ársreikning Samtaka atvinnulífsins fyrir árið 1999. Ársreikningurinn hefur að geyma rekstrarreikning, efnahagsreikning, sjóðstreymi og skýringar nr. 1 - 6 svo og rekstrarreikning, efnahagsreikning og sjóðstreymi Vinnudeilusjóðs. Ársreikningurinn er lagður fram af stjórnendum samtakanna og á ábyrgð þeirra í samræmi við lög og reglur. Ábyrgð okkar felst í því álitum sem við látum í ljós á ársreikningnum á grundvelli endurskoðunarinnar.

Endurskoðað var í samræmi við góða endurskoðunarvenju. Samkvæmt því ber okkur að skipuleggja og haga endurskoðuninni þannig að nægjanleg víska fáiast um að ársreikningurinn sé án verulegra annmarka. Endurskoðunin, sem tekur mið af mati okkar á mikilvægi einstakra þátta og áhættu, felur í sér greiningaraðgerðir, úrtakskannanir og athuganir á gögnum til að sannreyna fjárhæðir og upplýsingar sem koma fram í ársreikningnum. Endurskoðunin felur einnig í sér athugun á þeim reikningsskilaaðferðum og matsreglum sem notaðar eru við gerð ársreikningsins og mat á framsetningu hans í heild. Við teljum að endurskoðunin sé nægjanlega traustur grunnur til að byggja álit okkar á.

Það er álit okkar að ársreikningurinn gefi glögga mynd af afkomu samtakanna á árinu 1999, efnahag þess 31. desember 1999 og breytingu á handbæru fé á árinu 1999, í samræmi við lög, samþykktir samtakanna og góða reikningsskilavenju.

Reykjavík, 29. júní 2000.

PricewaterhouseCoopers ehf

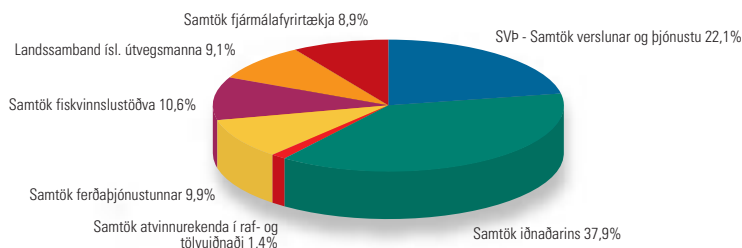
Stefán Bergsson, sign.
löggiltur endurskoðandi

REKSTRARREIKNINGUR SAMTAKA ATVINNULÍFSINS FYRIR ÁRÍÐ 1999

	SA 1999 1/7 - 31/12	VSÍ/VMS 1999 1/1 - 30/06
Rekstrartekjur:		
Árgjöld aðildarfélaganna	61.562.800	62.831.094
Þjónustusamningar	1.440.207	1.421.989
Styrkur til hag- og tæknideildar	0	3.740.000
Félagsheimilaskjöldur	2.452.505	2.220.844
Þóknun frá Vinnudeiluskjóði v. fjárvörslu	9.719.737	0
Aðrar tekjur	3.126.480	3.499.409
Lögfræðileg ráðgjöf - greinagerðir	0	799.598
	<u>78.301.729</u>	<u>74.512.934</u>
Rekstrargjöld:		
Skrifstofu- og stjórnunarkostnaður	55.374.819	49.407.732
Kostnaður v. funda og móta	5.866.118	7.227.092
Útbreiðslu- og félagsmál	11.010.766	4.899.670
Rekstur húsnæðis og annarra eigna	3.251.380	4.432.138
Fyrningar	1.286.125	819.438
	<u>76.789.208</u>	<u>66.786.070</u>
Hagnaður fyrir fjármunatekjur og (-gjöld)	1.512.521	7.726.864
Fjármunatekjur og (-gjöld):		
Vaxtatekjur	994.160	2.177.573
Vextir og verðbætur	(98.004)	(34.107)
Reiknuð gjöld v. verðlagsbreytinga	(1.749.643)	(1.379.234)
	<u>(853.487)</u>	<u>764.232</u>
Hagnaður ársins	<u>659.034</u>	<u>8.491.096</u>

Skipting áætlaðra árgjalda 2000. Flokkun eftir atvinnugreinum.

EFNAHAGSREIKNINGUR 31. DESEMBER 1999

EIGNIR:

	31.12.1999	VSI/VMS 30.06.1999
Fastafjármunir:		
Varanlegir rekstrarfjármunir:		
Fasteignin Garðastræti 41	65.000.000	65.000.000
Skrifstofuáhöld og búnaður	3.061.138	3.534.790
Bífreið	4.078.867	1.217.797
Sumarhús	1.966.523	1.966.523
	<u>74.106.528</u>	<u>71.719.110</u>
Áhættufjármunir	0	18.661.965
Fastafjármunir samtals	<u>74.106.528</u>	<u>90.381.075</u>
Veltufjármunir:		
Vinnudeilusjóður	24.473.975	5.718.968
Viðskiptamenn	2.191.224	48.105.188
Sjóður og bankainnstæður	56.783.670	19.860.555
	<u>83.448.869</u>	<u>73.684.711</u>
Veltufjármunir samtals	<u>83.448.869</u>	<u>73.684.711</u>
Eignir samtals	<u>157.555.397</u>	<u>164.065.786</u>

EFNAHAGSREIKNINGUR 31. DESEMBER 1999

EIGIÐ FÉ OG SKULDIR

	31.12.1999	VSI/VMS 30.06.1999
Eigið fé:		
Óráðstafað eigið fé	145.929.021	155.182.693
Skammtímaskuldir		
Ýmsar skammtímaskuldir	11.626.376	8.883.093
Eigið fé og skuldir samtals	<u>157.555.397</u>	<u>164.065.786</u>

ÁRITUN FORMANNS FRAMKVÆMDASTJÓRNAR.

Meðfylgjandi ársreikningar, Samtaka atvinnulífsins voru samþykktir á framkvæmda stjórnarfundi 29. júní 2000.

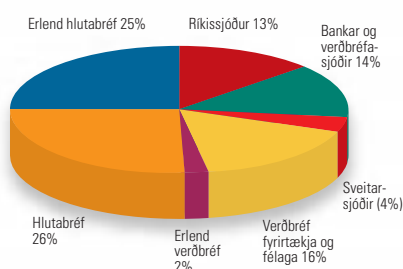
F.h. framkvæmdastjórnar.

Finnur Geirsson, formaður sign.

Ari Edwald, framkvæmdastjóri, sign.

REKSTRARREIKNINGUR VINNUDEILUSJÓÐS FYRIR ÁRIÐ 1999

Skipting verðbréfaeignar Vinnudeilusjóðs 31.12.1999

Rekstrartekjur:

Árgjöld aðildarfélaganna
Fjármunatekjur

Rekstrargjöld:

Greiðslur bóta v. vinnudeilna
Árgreiðsla til NEMIA
Málflutnings- og lögfræðikostnaður
bóknun til Samtaka atvinnulífsins vegna fjárvörslu
Reiknuð gjöld v. verðlagsbreytinga
Innheimtukostnaður o.fl.

Hagnaður ársins

	1999	1998
Rekstrartekjur:		
Árgjöld aðildarfélaganna	31.332.393	32.000.368
Fjármunatekjur	337.536.584	160.228.372
	<u>368.868.977</u>	<u>192.228.740</u>
Rekstrargjöld:		
Greiðslur bóta v. vinnudeilna	4.890.000	0
Árgreiðsla til NEMIA	703.223	635.899
Málflutnings- og lögfræðikostnaður	647.005	0
bóknun til Samtaka atvinnulífsins vegna fjárvörslu	9.719.737	0
Reiknuð gjöld v. verðlagsbreytinga	65.474.295	12.392.590
Innheimtukostnaður o.fl.	57.923	287.579
	<u>81.492.183</u>	<u>13.316.068</u>
Hagnaður ársins	<u>287.376.794</u>	<u>178.912.672</u>

EFNAHAGSREIKNINGUR 31. DESEMBER 1999

EIGNIR:

Fastafjármunir:

Áhættufjármunir	
Eiginfjárframlag til NEMIA
Hlutabréf

Langtímakröfur:

Verðbréf
Næsta árs afborgun verðbréfa

Fastafjármunir alls

Veltufjármunir:

Skammtímakröfur:	
Víxileign og viðskiptakröfur
Gjaldf. afborganir og vextir
Næsta árs afborgun verðbréfa
Bankainnstæður

Eignir samtals

	1999	1998
EIGNIR:		
Fastafjármunir:		
Áhættufjármunir		
Eiginfjárframlag til NEMIA	12.421.900	11.555.644
Hlutabréf	750.940.409	336.147.281
	<u>763.362.309</u>	<u>347.702.925</u>
Langtímakröfur:		
Verðbréf	720.713.128	814.205.655
Næsta árs afborgun verðbréfa	(66.762.622)	(39.419.548)
	<u>653.950.506</u>	<u>774.786.107</u>
Fastafjármunir alls	<u>1.417.312.815</u>	<u>1.122.489.032</u>
Veltufjármunir:		
Skammtímakröfur:		
Víxileign og viðskiptakröfur	30.135.284	18.545.486
Gjaldf. afborganir og vextir	1.452.721	681.818
Næsta árs afborgun verðbréfa	66.762.622	39.419.548
Bankainnstæður	39.501.737	7.540.977
	<u>137.852.364</u>	<u>66.187.829</u>
Eignir samtals	<u>1.555.165.179</u>	<u>1.188.676.861</u>

EFNAHAGSREIKNINGUR 31. DESEMBER 1999

EIGIÐ FÉ OG SKULDIR

Eigið fé:

Óráðstafað eigið fé
---------------------	-------

Skammtímaskuldir:

Skammtímaskuldir
------------------	-------

Eigið fé og skuldir samtals

	1999	1998
EIGIÐ FÉ OG SKULDIR		
Eigið fé:		
Óráðstafað eigið fé	1.530.691.204	1.167.099.733
Skammtímaskuldir:		
Skammtímaskuldir	24.473.975	21.577.128
Eigið fé og skuldir samtals	<u>1.555.165.179</u>	<u>1.188.676.861</u>

Starfsmenn Samtaka atvinnulífsins

Ari Edwald,
framkvæmdastjóri

Ardis Arnardóttir,
ritari

Álfheiður M. Sívertsen,
lögfræðingur

Ásta Steinsdóttir,
ritari

Davíð Stefánsson,
stjórnsýslufræðingur

Erlen Jónsdóttir,
ritari

Hannes G. Sigurðsson,
aðstoðarframkvæmdastjóri

Hrafnhildur Stefánsdóttir,
lögmaður

Jón H. Magnússon,
lögmaður

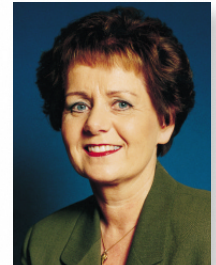
Jón Rúnar Pálsson,
lögmaður

Jóna G. Hermannsdóttir,
matráðskona

Jónína Gissurardóttir,
félagsfræðingur

Kristín Jónsdóttir,
fjármálastjóri

Kristófer M. Kristinsson,
Evrópuskrifstofu atvinnulífsins
í Brussel

Óskar Maríusson,
efnaverkfræðingur

Ragnar Árnason,
lögmaður

Sigurður Jóhannesson,
hagfræðingur

Samtök atvinnulífsins (SA)

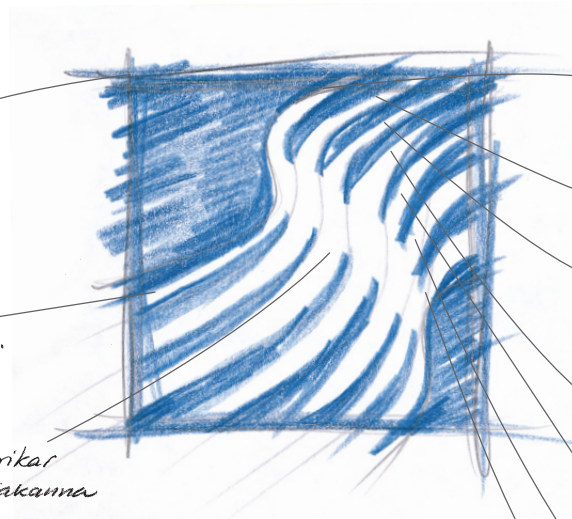
SA er heildarsamtök íslenskra atvinnurekenda sem hafa það meginmálmið að skapa fyrirtækjum heagslætt skilyrði til að vaxa, þróast og berast.

Samtökin kappkosta að veita fyrirtækjum góða þjónustu og að vera öflugur málsvári atvinnulífsins.

Dimmblár ferhyrningur ertákn eimngár, festu og stöðugleika sem er grundvöllur sveigjanleika og skapandi stráuma

Sjö strengir, sjö sjálfstæð samtök stíga í kraftmikilli uppveiflu til framtíðar

Snertiflötur þeirra undirstrikar sameiginleg verkefni samtakanna sjö.

Litur: Pantone 288

Aðildarfélagin SA-ern:

Landsamband íslenskra útvegsmanna (LÍÚ)
Um 220 útgættir

Samtök ferðapjónustunnar (SAF) Um 250 fyrirtæki

Samtök atvinnurekenda í raf- og tölvaumáti (SART)
Um 240 fyrirtæki

Samtök fjármála-fyrirtækja (SFF) Um 50 fyrirtæki

Samtök fiskvinnuskúttva (SF) Um 90 fyrirtæki

Samtök iðnaðarinnis (SI)
Um 1500 fyrirtæki.

Samtök verslunar og þróunartu (SVP) Um 380 fyrirtæki.

www.sa.is